

گنج شایگان

معرفی

پاسداران زبان فارسی

در

شبه قاره هند و پاکستان

محمد مهدی ناصح

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

دبیر خانه شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی

گنج شایگان

مجموعه داستان‌های زبان فارسی
بر کشته لاله و جند و یا کشتن

تأليف: مهدی ناصح

۸۱۰۰

اسکن شد

۵۸۴۶۴

گنج‌شایگان

(معرفی پاسداران زبان فارسی در شبه قاره هند و پاکستان)

محمد مهدی ناصح

شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی
نخستین مجمع بین‌المللی استادان زبان فارسی

۱۳۷۴

شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی
تهران، میدان بهارستان وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

نام کتاب: گنج شایگان

نویسنده: دکتر محمد مهدی ناصح

نوبت چاپ: ۱۳۷۴

تیراژ: ۳۰۰۰ جلد

قیمت: ۴۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: شرکت نیرو چاپ

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب

الف	مقدمه ناشر
پ	پیشگفتار
۱	آ
۵	الف
۲۱	ب
۲۷	ت
۳۱	ج
۳۴	چ
۳۴	ح
۳۹	خ
۴۴	د
۴۵	ر
۵۲	ز
۵۵	س
۸۰	ش
۸۵	ص
۸۶	ض
۸۸	ط
۸۹	ظ
۹۲	ع
۱۰۴	غ

۱۰۵		ف
۱۰۶		ق
۱۱۰		ک
۱۱۲		گ
۱۱۳		ل
۱۱۴		م
۱۴۹		ن
۱۵۹		و
۱۶۰		هـ
۱۶۱		ی

مقدمه ناشر

این کتاب زندگینامه طوطیان شکرشکن شیرین گفتاریست که شبه‌قاره هند به تحقیق در عرصه زبان پارسی و آموزش آن پراخته‌اند و گوهرهای گرانقدر به تمدن ایران و اسلام عرضه نموده‌اند.

برای اهل فرهنگ این حوزه زبان پارسی به منزله زبان دوم نیست تا بلکه بخشی پرتوان و ارزشمند از زبان دین و فرهنگ و هنر و تمدن آنهاست و آموختن و آموزش آن به مثابه آموختن دیگر زبانهای خارجی نیست بلکه در وهله نخست کوششی است برای خودشناسی آنان. چراکه قرن‌ها فارسی زبان فرهنگ و علم و ادب آنان بوده است.

این کتاب زندگینامه دانشورانی است که با آموزش زبان پارسی و تحقیق و پژوهش در آن هم خویش را می‌شناسند و هم با زبان و فرهنگ ایران آشنا می‌شوند.

به مناسبت مجمع بین‌المللی استادان زبان فارسی این کتاب به زیور طبع آراسته می‌شود بدین امید که نام این خادمان فرهنگ ایرانی همواره زنده باشد و خداوند به همه ما توفیق خدمت ارزانی فرماید.

شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی

گنج شایگان

(معرفی پاسداران زبان فارسی در شبه قاره هند و پاکستان)

محمد مهدی ناصح

شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی
نخستین مجمع بین‌المللی استادان زبان فارسی

۱۳۷۴

شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی
تهران، میدان بهارستان وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

نام کتاب: گنج شایگان

نویسنده: دکتر محمد مهدی ناصح

نوبت چاپ: ۱۳۷۴

تیراژ: ۳۰۰۰ جلد

قیمت: ۴۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: شرکت نیرو چاپ

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب

مقدمه ناشر	الف
پیشگفتار	پ
آ	۱
الف	۵
ب	۲۱
ت	۲۷
ج	۳۱
چ	۳۴
ح	۳۴
خ	۳۹
د	۴۴
ر	۴۵
ز	۵۲
س	۵۵
ش	۸۰
ص	۸۵
ض	۸۶
ط	۸۸
ظ	۸۹
ع	۹۲
غ	۱۰۴

۱۰۵		ف
۱۰۶		ق
۱۱۰		ک
۱۱۲		گ
۱۱۳		ل
۱۱۴		م
۱۴۹		ن
۱۵۹		و
۱۶۰		هـ
۱۶۱		ی

مقدمه ناشر

این کتاب زندگینامه طوطیان شکرشکن شیرین گفتاریست که شبه‌قاره هند به تحقیق در عرصه زبان پارسی و آموزش آن پراخته‌اند و گوهرهای گرانقدر به تمدن ایران و اسلام عرضه نموده‌اند.

برای اهل فرهنگ این حوزه زبان پارسی به منزله زبان دوم نیست تا بلکه بخشی پرتوان و ارزشمند از زبان دین و فرهنگ و هنر و تمدن آنهاست و آموختن و آموزش آن به مثابه آموختن دیگر زبانهای خارجی نیست بلکه در وهله نخست کوششی است برای خودشناسی آنان. چراکه قرن‌ها فارسی زبان فرهنگ و علم و ادب آنان بوده است.

این کتاب زندگینامه دانشورانی است که با آموزش زبان پارسی و تحقیق و پژوهش در آن هم خویش را می‌شناسند و هم با زبان و فرهنگ ایران آشنا می‌شوند.

به مناسبت مجمع بین‌المللی استادان زبان فارسی این کتاب به زیور طبع آراسته می‌شود بدین امید که نام این خادمان فرهنگ ایرانی همواره زنده باشد و خداوند به همه ما توفیق خدمت ارزانی فرماید.

شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی

پیشگفتار

به نام خداوند بخشاینده بخشایشگر

سرزمین ایران - همچون دیگر سرزمینهای مشرق زمین - به لحاظ موقعیت خاص جغرافیایی، اقتصادی و بالاخره فرهنگی، از دیرباز مورد توجه افراد مختلف، گروهها و حکومتهای گوناگون بوده است. همچنانکه تاریخ گواهی می دهد. ایران سرزمینی بوده است، فرهنگ پرور و بدین جهت در گذشته های دور، از این باب شهری بسزا داشته است. در دوره های کهن - به ویژه قبل از اسلام - روابط ایران و یونان از مهمترین مباحثی است که مورخان بدان اشاره کرده اند. از دوره حکومت هخامنشیان تا اواخر عهد ساسانیان، رقابتی سیاسی و فرهنگی از ابعاد مختلف بین این دو منطقه از عالم وجود داشته است.

در عصر هخامنشیان، تجارت ایران - چه در دریا و چه در خشکی، رشد کافی پیدا کرده بود. ایرانیان به شایستگی تمام کاروانهای تجارتی خودشان را با تجارت دریایی فنیقیان به هم پیوند داده بودند. همین امر موجب آن شده بود تا ایرانیان از نظر جهانیان قومی کاملاً مشهور و

معروف معرفی شوند. با حمله اسکندر مقدونی به ایران و تصرف قسمتهایی از این خاک برخورد دو تمدن یونانی و ایرانی بیشتر شد. حمله اسکندر به قسمتهایی از شبه قاره، باعث گسترده‌گی روابط بین‌الملل در دنیای گذشته گردید.

نفوذ فرهنگ یونانی در ایران و شبه قاره، موجب شد تا در این باب آثار و ابنیه مختلفی به وجود آید و مباحث گوناگونی طرح گردد. مهمترین تأثیر فرهنگ یونانی در مشرق زمین - بویژه ایران - رواج فرهنگ «هلنیسم» بود. نیز پوشیده نیست که فرهنگ یونانی و یونانی مآبی در کشورهای اروپایی بتدریج تأثیر بسزایی به جا گذاشت تا آن جا که زبان یونانی در بسیاری از کشورهای اروپایی تا مدت‌ها رایج بود. بیشتر واژه‌های زبانهای اروپایی ریشه و بنیانی لاتینی دارد. تصوّر اغلب محققین اروپایی بر آن است که ریشه تمدن و فرهنگ کشورهای اروپایی، به واقع از تمدن یونانی اخذ و اقتباس شده است. بنابراین نفوذ سیاسی و فرهنگی یونانیان و ایرانیان در دنیای گذشته، اولین برخوردهای کهن را در سلسله به هم پیوسته سوابق فرهنگی کشورها - از جمله جهان شرق - نمودار می‌سازد.

از آغاز قرن ۱۵ میلادی، اروپائیان با توجه به پیشرفتهای فرهنگی و مدنی که کرده بودند، نظرشان به جانب مشرق زمین جلب گردید. و این ارتباط و توجه در قرون بعدی اوج بیشتری گرفت.

از جنبه دیگری که به تاریخ می‌نگریم، پس از حمله اسکندر، واقعه مهم دیگری که در مشرق زمین روی داد، ظهور اسلام بود و پیوستن مردم بدین آیین نویدبخش. در عصر اسلامی، نخستین کشور و ملتی که به دین مبین اسلام گرائید، ایران بود و فتح ایران به دست مسلمانان و گرایش شدید ایرانیان به آیین جدید و تبری آنها از آیین گذشته، از مهمترین پدیده‌های فرهنگی اعصار گذشته است.

از این روی باید فتح ایران و پذیرش اسلام را در بین ایرانیان، مهمترین تحول تاریخی در عالم دانست. توجه ایرانیان به مسلمانی، باعث شد تا راه ورود اسلام به دیگر کشورها، از جمله شبه قاره، سهل و ساده گردد و راه نفوذ اسلام به دیگر کشورها هموار شود.

با رشد اسلام در سرزمین ایران و گسترش حکومت‌های اسلامی در اطراف و اکناف عالم، وسعت سرزمین‌های اسلامی از کران تا کران کشیده شد. چندان که مشرق زمین گهواره تمدن نام گرفت و فرهنگ اسلامی فرهنگی پشتتاز گردید.

با شروع تمدن جدید، به ویژه از قرن ۱۶ میلادی به بعد، در بین ملل غرب شور و شوق بیشتری نسبت به شناخت جهان و سرزمین شرق پیدا شد. وجود کمپانی‌های تجارتي مختلف اروپایی در این ادوار، باعث شد تا راه تجارت با ملل مختلف ابعاد بیشتری پیدا کند و آهنگ سیر و سیاحت و میدان داد و ستد وسعت یابد. در این موقعیت بود که سیاحت و تجارت باهم در آمیخت و به‌مراه این دو نیروی فرهنگی و نظامی وارد عمل گردید و مطالعات مختلفی در باب سرزمین‌های شرقی صورت می‌گرفت.

بسیاری از کسانی که از مناطق مختلف مغرب زمین به سوی شرق می‌آمدند، غالباً به ایران توجه می‌نمودند و ضمن سیر و سفرهایشان به ایران، مجموعه اطلاعاتشان را به صورت سفرنامه‌ها یا گزارش نامه‌ها مطرح می‌کردند. بسیاری از مبلغین آیین مسیح هم به همراه مسافران دیگر وارد سرزمین‌های شرقی می‌شدند تا از طریق مذهب مردم مشرق زمین را به خود جلب کنند. همراه اینها بوده‌اند بسیاری از سیاست‌مداران که از این طریق به بررسی امور سیاسی اشتغال داشته‌اند. خلاصه آن که دنیای غرب با مطالعه و بررسی همه جانبه دنیای شرق، قصد نفوذ هرچه

بیشتر در این مناطق را داشته‌اند.

در آغاز قرن ۱۷ و ۱۸ میلادی، اروپاییان از طریق مطالعه و بررسی آثار مختلف مشرق زمین، با فرهنگ ایران و آداب و رسوم و سنن کلی این قوم آشنایی پیدا کردند. از جمله در سال ۱۶۰۰ میلادی: یک شرکت انگلیسی تحت عنوان «کمپانی هند شرقی» بر آن شد تا به قصد تجارت به مشرق زمین روی آورد. از همین ایام بود که نماینده آن شرکت با جهانگیر شاه هندوستان وارد مذاکره شد و از او درخواست نمود که یک شرکت تجارتي در بندر «سورت» ایجاد کند.

در سال ۱۶۱۸ م که مصادف با اواخر حکومت اورنگ زیب بود، بنا در «کلکته» و «بمبئی» تحت تصرف این شرکت در آمد و حکومتی موسوم به «انتظام امور» در این نواحی تشکیل شد. کمپانی هند شرقی، به دلیل نفوذ زبان فارسی در شبه قاره، در آغاز امر به زبان فارسی در این مناطق توجه نمودند و از باب خدمت ظاهری به عامه مردم در کلکته کالجی دایر کردند به نام «فورت ولیم کالج» و مشابه آن کالج در شهرهایی مثل مدارس به وجود آوردند و همراه این عمل بسیاری از انجمنها و انستیتوها در این ابواب به وجود آمد. اما پس از تسلط کامل انگلیسیها بر شبه قاره، زبان فارسی از رسمیت افتاد و در حدود سال ۱۸۵۷، زبان انگلیسی در این منطقه از عالم صورت رسمیت پذیرفت.

بدین ترتیب توطئه کمپانی هند شرقی کارگر افتاد و زبان فارسی و اردو هر دو از جلوه افتاد و زبان انگلیسی به عنوان زبان رسمی مردم شبه قاره اعلام گردید.^(۱)

چنان که ذکر شد، در آغاز سیاستهای ناشی از رسمیت یافتن

۱. پاسداران زبان و ادبیات فارسی، مرکز تحقیقات زبان و ادبیات فارسی در هند، ج ۲، شهر یورماه سال ۱۳۶۴، ج ۱، مقدمه ص ۵ به بعد.

کمپانیهای هند شرقی، زبان فارسی در بین مردم شبه قاره رواج تام داشت و بسیاری از متون فارسی از جمله گلستان سعدی به سال ۱۶۳۴ میلادی توسط همین مستشرقین چاپ شد و متعاقب آن کتابهایی از نوع دستور زبان فارسی، فرهنگهای فارسی در کشورهای انگلیس، فرانسه، هلند چاپ شد و متعاقب آن ترجمه‌هایی از انجیل به فارسی در آمد و همچنین آثار عمده زبان فارسی - اعم از شعر و نثر - به زبان لاتین منتشر گردید.

مسافران و جهانگردان اروپایی، از طریق آشنایی با آثار فارسی به سبک و سیاق این آثار توانستند داستانها و رمانها و سفرنامه‌هایی از خود تألیف کنند و در خارج از ایران و هند، آن را نشر دهند.

با نفوذ کمپانی هند شرقی در شبه قاره در سرزمین ایران نیز توجهی به این سیاست جهانی معطوف نمی‌گردید سهل است که دربارهای ایرانی نیز کانونی شده بود برای پذیرش سیاحان خارجی و تجار و سیاست‌مداران کشورهای مختلف اروپایی، ظاهر امر چنین می‌نمود که قصد اروپاییها از آمدن به این سرزمین تنها رواج تجارت بود و بسط فرهنگ و معارف جدید و احیاناً حس تحقیق و نوجویی و سیر و سفر، و احیاناً بررسیهای مختلف علمی که نمودار حس کنجکاوی آدمی است. اما در عمل بعدها این سیر و سفرها منجر به نفوذ فرهنگی خاص گردید که صورت استعمار داشت و استثمار، و در واقع قصد عمال کشورهای غربی اعمال نیات و سیاستهای حکومتهای غربی بود در کشورهای شرق.

با توجه به وسعت فعالیتهای مغرب زمین در شرق، اندک اندک انجمنهای شرق‌شناسی و کنگره‌های مختلف در این ابواب روتق گرفت. نمونه بارز این انجمنها، یکی انجمن «آسیایی باتاویا» است و دیگری «انجمن آسیایی بنگال» و در کنار اینها قصد براین بود که به مقاصد سیاسی خویش جامه عمل بپوشانند. در همین انجمن‌ها بود که به سال

۱۷۸۸ میلادی، یک تن از کارشناسان فرهنگی، به هزینه شخصی اش «جنگ آسیایی» را نشر کرد و در همین گونه نشریات بود که عنوان «ایران شناسی» نیز طرح شده بود.

بحث شرق شناسی در شبه قاره، بیشتر به دلیل نفوذ زبان فارسی در آن منطقه مطرح شده بود، و این که همه سرزمینهای شبه قاره به صورت مستعمره انگلیس درآمد بود. بدین ترتیب در انجمن آسیایی بنگال بود که شعبه «ایران شناسی» به صورت فعالی درآمد و موجب شد تا اروپاییها به ایران و فرهنگ ایران زمین توجه نمایند. باری به پیروی از همین سیاست بود که خوش خوش، در کشورهای مختلف هم انجمنها و جمعیتهای خاورشناسی به وجود آمد و هر انجمنی بنابر مقتضیات خاصی که داشت، سیاست ویژه‌ای را تعقیب می نمود. به تبع برگزاری انواع انجمنها و محافل و سپس کنگره‌های علمی و فرهنگی بود که سازمان «یونسکو» به وجود آمد. به منظور بررسی امور مربوط به مشرق زمین و این که این سازمان هر سال در یکی از کشورهای مختلف به بررسی مظاهر فرهنگی اقوام مشرق زمین به کار پردازد.

به هر تقدیر، شروع بحثهایی در باب مشرق و مشرق زمین و برگزاری انجمنها، کنگره‌ها و سمینارها، کم کم بحث شرق شناسی و ایران شناسی رنگی علمی به خود گرفت و از جمله موضوع ایران شناسی مورد توجه خاور شناسان قرار گرفت. خاور شناسی، در این دوره جدید، بیشتر رنگ علمی گرفت و مبتنی شد بر علایق شخصی و اقناع حس کنجکاوی و ضرورت امر تحقیق و تتبع. در این ابواب بود که کم کم دانشکده‌ها و دانشگاهها نیز به مباحث شرق شناسی و ایران شناسی توجه نمودند و افرادی که دانش و بصیرت علمی و دانشگاهی داشتند به شناخت تاریخ و فرهنگ ایران روی آوردند و در این باب استادان و دستداران زبان و ادب

فارسی جذب دانشگاه‌ها شدند تا به آموزش زبان فارسی بپردازند. باین کیفیات بود که در مراکز علمی و دانشگاهی کم‌کم به تحقیق در فرهنگ و ادب فارسی روی آوردند.

در سرزمین شبه قاره که زبان فارسی از اهمیتی خاص برخوردار می‌باشد، استادان زبان فارسی به منظور حفظ موارث گذشته به رشته‌های زبان فارسی در دانشگاه‌های مختلف توجه خاصی مبذول داشتند و ضمن تعلیم زبان فارسی به دانشجویان این رشته، در صدد تهیه رسالات و تحقیقات تازه‌ای برآمدند و همراه این معنی بود که کتب مختلفی که نمودار فرهنگ زبان فارسی بود، جمع‌آوری شد و از این طریق سیل عظیم نسخه‌های فارسی، عربی، ترکی به دانشگاه‌ها و مراکز علمی سرازیر شد. در دانش مربوط به ایران‌شناسی و از جمله شرق‌شناسی یک نکته مهم گویی وجود داشته است و آن این که غریبها تنها کسانی هستند که اهلیت این شناخت را داشته و دارند و شاید چنین به نظر می‌رسد که اینان برای نظارت بر امور مشرق زمین به این گونه مطالعات پرداخته‌اند. در واقع باید گفت که حقیقت شرق‌شناسی و از جمله ایران‌شناسی در بادی امر به قصد ایجاد سلطه و اقتدار و آمریت در بین مردم و سرزمینهای شرقی بوده است.^(۱) در این گونه از باور مغرب‌زمینی، باید رشد علم و تکنیک را مدّ نظر قرار داد، یعنی این که اروپاییها یا با توجه به سلاح علم و تکنیک، نیرویی بیش از آنچه توقع می‌رود، درخود سراغ گرفتند. بنابراین توجه آنها به مسائل مربوط به مشرق زمین مبتنی بود بر موضع علم و قدرت. برپایه همین پندارها بود که در دانشگاه‌های اروپایی هم مباحث مربوط به شرق‌شناسی رواج پیدا کرد و در بسیاری از مراکز دانشگاهی

۱. شرق‌شناسی، ادوارد سعید، ترجمه دکتر عبدالرحیم گواهی، انتشارات دفتر نشر و فرهنگ اسلامی، تهران سال ۱۳۷۱ ص ۱۶.

بخشی به عنوان زبان و ادبیات فارسی دایر گردید تا محصلین بتوانند با زبان و ادب فارسی مأنوس گردند و محققین بتوانند از این طریق با فرهنگ کلی شرق آشنایی بیشتری پیدا کنند. مقصود از تأسیس رشته زبان فارسی در اغلب مراکز علمی اروپایی، دانستن زبان و فرهنگ فارسی نبود، بلکه قصدشان این بود که به روشهای علمی جدید بتوانند با فرهنگ مشرق زمین و از جمله ایران آشنا شوند و به نوعی سلطه خویش را در جهان فرهنگی مطرح سازند. علاوه بر این قصد شرق شناسان این بود تا فرهنگ خود را به مردم مشرق زمین بشناسانند. در همین راستا بود که اعزام محققین و محصلین مشرق زمین - و از جمله ایرانی - به خارج میسر گردید تا در ضمن تحصیل علم و دانش، بتوانند محصلین اندوخته‌های علمی مربوط به مغرب زمین را در شرق مطرح کنند و شیوه‌های علمی تحقیقی آنها در این سرزمینها رایج گردد. باید توجه داشت که توجه محققین شبه قاره به زبان فارسی، با این سیاست بکلی منافات دارد. قصد محققین شبه قاره از مطالعه زبان فارسی، آشنایی هرچه بیشتر آنهاست با فرهنگ مشترکی که محصول تفکر و اندیشه واحد است.

باید توجه داشت که شرق شناسی در دوره جدید، همراه شده است با طرح مسائل گوناگونی که لازمه آن شناخت رشته‌های مختلف است. از نوع تاریخ، جغرافیا، سیاست، علوم و فنون و بالاخره آثار ادبی، آداب و رسوم و سنن و اساطیر. در این بعد از تحقیقات ایران شناسی، خود ایرانیان و محققین ایرانی هم پای به میدان عمل نهادند و در تشکیل و تأسیس و تقویت رشته ایران شناسی کوشیدند و از این طریق منشأ آثار گرانقدری گردیدند.

از بررسیهای مختلفی که دریاب تحقیقات مربوط به ایران شناسی به دست می‌آید، می‌توان گفت که: ایران شناسی در ادوار مختلف به

گونه‌های مختلفی مطرح بوده است، بدین شرح:

۱- دروه‌های کهن که مربوط به تمدنهای قدیمی ایران و روم می‌شود. ایران در تمدنهای گذشته، کشوری بوده که از لحاظ تمدنی معتبر دانسته شده است. و پیش از آن که این موضوع به عنوان یک مطلب تازه در جهان شرق شناسی مطرح شده باشد، موردتوجه بسیاری از شخصیت‌های تاریخی از قبیل «هوراس» «آشیل» بوده است. و در دوره‌های بعدی مورد توجه ادبا و دانشمندانی چون دانشمندان عرب زبان، ترک زبان، قوم یهود، هندوان واقع گردیده. سرانجام مورد توجه دانشمندانی چون «دانت» «شکسپیر» «گوته» و دیگران قرار گرفته است.

۲- دوره جدید که مربوط است به عصر سلطه انگلیسیها در شبه قاره و تأسیس کمپانی هند شرقی. در این دوره خاص مطالعات شرق شناسی همراه شده است با یک ضرورت استعماری تام و تمام.

۳- عصر تحقیقات ایران شناسی و توجه به فرهنگ ایرانی به طور اخص، به منظور آشنایی با ایران و ایرانیان به منظور مقابله فرهنگی و بهره‌وری از فرهنگهای مشرق زمین و تجارب فرهنگی اقوام شرق.

۴- عصر جدید، یعنی دوره‌ای که همراه است با توجه ایرانیان به شرق و غرب (هر دو) و نیز ارتباط علمی و فرهنگی که همراه آن نوعی سیاست فرهنگی، علمی، نظامی، اقتصادی و تجاری مطرح می‌شود.

۵- عصر حاضر، عصری که مسأله ایران شناسی به طور اخص مطرح می‌شود. در این عصر توجه این تحقیق به مسائل فرهنگی همراه است با نوعی تخصص علمی و فرهنگی و زبانی که رنگ جغرافیایی بر آن غالب است. در دوره اخیر مسأله ارتباطهای فرهنگی به صورت تشکیل مجالس، محافل، سمینارها، کنگره‌ها و بالاخره تحقیقات مستقل ایران شناسی مطرح می‌گردد. در این ابواب تأثیر چاپ و چاپخانه و نشر آثار و تبلیغات و

تلفن و تلگراف و بخش امواج رادیویی و تلویزیونی نیز به نوعی موثر بوده است. همچنان که تأثیر نمایندگان دولت ایران در خارج و مأمورین دولتی و مسائل مربوط به رایزنی فرهنگی و وجودخانه‌های فرهنگ درگسترش آن موثر بوده‌اند. و به همراه اینها نشر زبان فارسی در خارج و ایجاد کرسیهای زبان فارسی در خارج و اعزام استادان ایرانی به نواحی مختلف و کشورهای گوناگون به منظور رشد زبان فارسی در آن مناطق.

در سرزمینهای شبه قاره - هند و پاکستان، به دلیل سابقه ممتد زبان فارسی در آن نواحی و توجه خواص و عوام بدان، موضوع ایران و زبان فارسی عملاً وضعی دیگر داشته است و بکلی از امور سیاسی و مسائلی که وابسته اغراضی مختلف است به دور مانده است. با این توصیف، بحث شرق‌شناسی به ویژه ایران‌شناسی در شبه قاره، رنگ خالصانه‌ای داشته است بدور از تزییرهای سیاسی و اعمال نظریات شخصی.

براساس روابط کهن فرهنگی بین ایران و شبه قاره، - شناخت فرهنگ مشترک این اقوام امری لازم و ضروری است. لازمه این شناخت ایجاد وحدت و تفاهم فرهنگی است. نمونه برجسته این ارتباط آثار مشابه است و زبان واحد و خط مشترک - یعنی خط و زبان اردو. از دیگر مشترکات این دو منطقه فرهنگی طرز معیشت و خلق و خو و انگیزه‌های مختلف روحی و روانی و دینی است. این مفهوم را می‌توان به عنوان نمونه در سرود ملی مردم پاکستان دید، و به همین دلیل بود که ایران نخستین کشوری بود که این سرزمین پاک را به رسمیت شناخت.^(۱) در هند نیز وجود ابنیه و آثار مختلف حاکی از وجود چنین لطیفه‌ای است. با توجه به کلیات فرهنگی مشترک بین ایران و مردم شبه قاره، این نکته بر همگان مسلم است که

۱. فارسی‌گویان پاکستان، دکتر سید سبط حسن رضوی، انتشارات مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان، ج ۱، سال ۱۳۵۳ ص ۴۱.

زبان فارسی در شبه قاره و از جمله پاکستان، صورتی دارد که «رنگ خانگی» یافته است و حکم میراثی دارد جاودانه - در بسیاری از مناطق پاکستان، مردمی زندگی می‌کنند که با زبان فارسی آشنایی کاملی دارند و آثار زبان فارسی را در خانه‌هایشان به حکم یک امر مهم و مقدس حفظ کرده‌اند و از این باب به گذشته‌های تاریخی خویش می‌نازند و می‌بالند. همه مردم پاکستان می‌دانند که زبان فارسی زبان شناخت است و اخلاق و دین و آیین و فرهنگ مسلمانی.

با توجه به سابقه زبان فارسی در شبه قاره، معلوم است که خدمات ارزنده دانشمندان این مناطق به زبان فارسی: شایان توجه است و معلوم و مشکور. انبوه آثار مختلف، کتب، نشریات و نوشته‌های گوناگون مردم این منطقه از جهان به زبان فارسی، گنجینه‌گرانبهایی است که بحث در باب آن کتب مختلفی را برمی‌تابد و در این مختصر البته نمی‌گنجد. به واقع شبه قاره، در جهان امروزی بزرگترین سرزمینی است که بیشترین سهم را در خلق آثار مختلف مربوط به ایران و ایران‌شناسی و خاصه زبان فارسی - در خود پرورده است. انبوه آثار، شعرا، ادبا، عرفا، محققان و هنرمندان ایرانی در سرزمین پاک، نشانه این پیوند کهن است.

سابقه تاریخی، انبوه آثار، شواهد زنده و موجودی که دال بر فرهنگ مشترک بین ایران و شبه قاره - خاصه سرزمین پاکستان می‌باشد، سبب شده است تا هم اکنون نیز پارسی‌دوستان این سرزمین به زبان فارسی و مسائل ایران‌شناسی توجه ویژه‌ای داشته باشند. هم اکنون زبان فارسی با جدیت تمام در دانشگاه‌های مختلف کشور پاکستان تدریس می‌شود و استادان با همت تمام به تدریس مواد مختلف زبان فارسی به دانشجویان اشتغال دارند. سهم استادان زبان و ادبیات فارسی در مراکز علمی این سرزمینها، مایه افتخار است و بنوعی است که بیش از پیش باید بدان

توجه گردد و از جمله باید کوشید تا نام این نام‌آوران ادب پرور به گونه‌ای ماندگار در تاریخ بماند.

در حال حاضر به پاس این قدردانی و حق‌شناسی است که ما از دل و جان، نام و یاد این عزیزان را در هر مقام و منصبی که بوده‌اند و هستند، گرامی می‌داریم و ذکرشان را - هر چند اختصار تمام - زینت بخش این دفتر قرار می‌دهیم، بدین امید که بتوانیم در فرصتی بیشتر و زمانی نه چندان دور، نقایص کار را رفع کنیم، و از آن دسته عزیزانی که بی سبب بی خبر مانده‌ایم و یادی از ایشان در این مختصر نیامده است. شرحی مستوفی دریافت داریم، و آنچه را که احتمالاً در این اثر از مافوت شده است، جبران کنیم.

نام این دفتر را «گنج شایگان» نهادیم که شایسته نام آنها باشد، و گنجینه‌ای ماندگار تا همیشه بماند و این عزیزان که عمرشان دراز هست به ابدیت پیوندند.

تهیه و تنظیم صورت همه ذوات محترمی که ما از آنها یاد کرده‌ایم، ناظر به تحقیقات دیگری است که بسیاری از اهل فضل از پیشتر بدان پرداخته‌اند.^(۱) و راه را بر این حقیر هموار کرده‌اند بدین جهت تقدم فضل

۱. این مجموعه؛ با توجه به آثار زیر تهیه شده برای توضیح بیشتر می‌توان به آن آثار مراجعه کرد:

- گنجینه دانش (ضمیمه فصلنامه دانش، شماره ۳۱) در باب «معرفی استادان فارسی پاکستان، انتشارات رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران»، اسلام آباد - پاکستان سال ۱۳۷۱.
- مجموعه سخنرانیه‌های نخستین سمینار پیوستگی‌های فرهنگی ایران و شبه قاره ۲، مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان شماره ۱۴۲ و ۱۴۳ سال ۱۳۷۲.
- زندگی‌نامه، دکتر عبدالشکور احسن، اداره تحقیقات پاکستان، دانشگاه پنجاب سال ۱۹۸۳ م.
- پارسی‌گویان پاکستان «دکتر سید سبط حسن رضوی» ج ۱، انتشارات مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان سال ۱۳۵۳.
- پاسداران زبان و ادبیات فارسی در هند، مرکز تحقیقات زبان و ادبیات فارسی در هند، ج ۱ و ۲، سال ۱۳۶۴، ۱۳۶۵.

و فضل تقدم از آنهاست. بنده حقیر ذکر دوباره این عزیزان را در این جای بر هر چیزی مقدم داشتم با تقدیم تعظیم مقام آنها بر هر آنچه می‌باید داشت. در ضمن چون ذکر همه استادان و دانشوران زبان فارسی در عصر حاضر، در شبه قاره -مقدورم نبود، با توجه به سابقه کار اکثر موارد منقول ناظر به سرزمین پاکستان است و فارسی دانان و استادان زبان فارسی آن دیار عزیز -که یادش به خیر باد.

نام و یاد استادان عزیز سرزمین بلند پایه هندوستانی را هم در همین فهرست آورده‌ام و از باب رجوع خوانندگان به مآخذی که داشته‌ام، ارجاع داده‌ام بدین امید که روزی در این باب هم توفیق خدمتی دیگر نصیب گردد و از آنچه لازمه کار است، صورتی شایسته تر قرار گردد.

اینک با اعتذار تمام اگر در مواردی از این مجموعه سهوی رفته باشد، به یقین بر بنده است که در عین اشتیاق به ذکر جمیل عزیزانم، به دلیل ضیق وقت و عجله در کار از دریافت آنچه حق و به جاست، محروم مانده‌ام و نتوانستم آنچه را فراهم کرده‌ام به دقت مورد بازبینی قرار بدهم. نیز اگر در ذکر افراد و بیان شأن و مقام و اهلیت علمی صاحبان این ترجمه قصوری دیده شود -که هست -این کوتاهی بر بنده است که از درک فیض آن عزیزان به دور بوده‌ام و از شناخت درست آنچه می‌باید در مخطور. امیدوارم این همه نقص با یادآوری اهل نظر به موقع خویش رفع گردد.

از دوست ارجمندم جناب آقای محمد سلیم مظهر -استاد محترم دانشگاه پنجاب که در ویراستاری این مجموعه اهتمام ورزیده‌اند تشکر می‌کنم. ترتیب تهیه این فهرست، برحسب نظام حروف الفبایی نهاده شده است. مبتنی بر آنچه دیده‌ام و شنیده‌ام و خوانده، به شرحی که می‌آید.

- شعر فارسی در بلوچستان دکتر انعام الحق کوثر، انتشارت مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان سال ۱۳۵۱.

- برخی مجلات و نشریات تذکره‌های مربوط به شبه قاره و یادداشتهای شخصی.

آنچه در این مجموعه آمده است، در حقیقت بخشی است مختصر از کتابی مفصل با عنوان زبان فارسی و تحولات تاریخی آن در شبه قاره با توجه به سوابق کهن فرهنگی ایران و شبه قاره و ملاحظه ایران شناسان و دوستان فرهنگ و زبان فارسی در منطقه و همچنین ارزیابی کرسیهای زبان فارسی و ارائه طرق و برنامه لازم برای تقویت و احیای کرسیهای زبان فارسی، به همراه شرح حال و احوال ایران شناسان و اساتید برجسته آن سرزمین که قرار است به توسط نویسنده این سطور فراهم آید. و اما در حال حاضر، به دلیل تقارن این ایام، با مراسم برگزاری نخستین مجمع بین المللی استادان زبان فارسی، آنچه واجبتر می نمود و لازمتر، این بخش از آن کتاب بود تا به عنوان هدیه، در حکم برگ سبزی به کار آید.

با توفیق الهی

محمد مهدی ناصح

آذرمیدخت صفوی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاههای هند) ← پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۵/۱

آزاد، محمدحسین

شمس العلماء مولانا محمد حسین آزاد فرزند محمد باقر در ۱۹۱۰م در لاهور چشم به جهان گشود وی تحصیلات مقدماتی را از پدر خود که از روزنامه‌نگاران برجسته عصر بود و از شیخ محمد ابراهیم ذوق پایان برد. وی در ۱۸۴۸م در دهلی کالج راه یافت و در ۱۸۵۲م از آنجا فارغ التحصیل گشت. در ۱۸۵۷م، پس از شورش و انقلاب مردم شبه قاره پدرش به دست انگلیسها کشته شد و آزاد در پی این حادثه دهلی را ترک گفت و پس از چند سال سرگردانی و آوارگی سرانجام در ۱۸۶۱م در لاهور نشیمن گزید و به خدمت آموزش و پرورش پنجاب درآمد و به تدوین کتابهای درسی برای آموزش فارسی و اردو پرداخت. وی در سالهای ۱۸۶۵ تا

۱۸۶۷م استاد گروه عربی و رئیس دانشکده خاورشناسی دانشگاه پنجاب لاهور بود. و به سال ۱۸۸۵م به ایران سفر کرد - در ۱۸۸۷م حکومت شبه قاره بریتانیا به وی برای خدماتش به ادبیات و آموزش و پرورش لقب «شمس العلماء» اعطا کرد - وی در ۱۸۸۹م در لاهور به عالم بقا شتافت.

آزاد از شاعران برجسته اردو و از بنیان‌گذاران شیوه نوین در آموزش فارسی و اردو در شبه قاره هند و پاکستان به شمار می‌آید، او به همراه الطاف حسین حالی مکتب طبیعت در شعر اردو بنیاد نهاد شهرت آزاد بیشتر در نشر است و آثار وی زمینه‌های گوناگونی مانند تاریخ، زندگی‌نامه‌نویسی، نقد ادبی، روزنامه‌نگاری و داستان‌نویسی را دربرمی‌گیرد عمده آثار آزاد بدین شرح است:

- ۱ - قصص هند، ۲ - نیرنگ خیال، ۳ - آب حیات، ۴ - سخندان پارس، ۵ -
- دربار اکبری، ۶ - نگارستان پارس، ۷ - نظم آزاد (دیوان شعر)، ۸ -
- نمایشنامه اکبر، ۹ - خمکده آزاد، ۱۰ - شهزاده ابراهیم، ۱۱ - لغت آزاد،
- ۱۲ - مکتوبات آزاد، سایر این آثار چاپ شده است.

آصفه زمانی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱/۱

آغا صادق

از شعرای مشهور پاکستانی که به زبان و ادب فارسی بسیار علاقمند بوده‌اند. آثار ایشان در مجلات معتبر محلی چاپ و نشر شده است. از وی کتابی به عنوان «نکات سخن» در «علوم بلاغی فارسی» به یادگار است.

آغامحمد یمین خان لاهوری

دکتر یمین خان لاهوری از نویسندگان، محققان و شاعران فارسی میباشند. ایشان در لدھیانہ (ہند) بہ دنیا آمدند، تحصیلات مقدماتی را در زادگاہ خود فراگرفتند و از دانشگاه پنجاب لاهور فوق لیسانس و دکتری ادبیات فارسی گرفتند و دورہ کوتاہ مدت تقویت زبان فارسی را در دانشگاه تہران دیدند. دکتر یمین خان یہ عنوان استاد فارسی در دانشکدہ دولتی لاهور مشغول کار بودہ اند و چندین سال ریاست گروہ فارسی را بہ عہدہ داشتہ اند و پس از بازنشستہ شدن از دانشکدہ یاد شدہ، برای دو سال در گروہ فارسی دانشگاه اسلامی بہاول پور مشغول تدریس و رئیس آن گروہ بودہ اند. از ایشان چندین مقالہ در مجلہ های علمی و ادبی پاکستان چاپ شدہ است کتاب های مہم ایشان بہ قرار زیر است.

۱- تاریخ شعر و سخنوران فارسی در لاهور، چاپ لاهور ۱۹۷۱م

۲- اقبال و نژادنو (بہ زبان اردو) چاپ لاهور ۱۹۸۷م

آفتاب اختر

(استاد زبان فارسی در دانشگاه های ہند) ← پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۲/۱

آفتاب اصغر

دکتر آفتاب اصغر از نویسندگان، محققان، مترجمان و شعرای معروف پاکستانی می باشد. ایشان در ۱۹۴۰م در شہر گجرات بہ دنیا آمدند و پس از تحصیلات مقدماتی در زادگاہ خود، بہ اخذ درجہ فوق لیسانس زبان و ادب فارسی از دانشگاه پنجاب نایل آمدہ اند و در مدت اقامتشان در تہران «از سال ۱۹۶۵م. بہ مدت شش ۶ سال» توفیق داشتہ اند کہ دکترای زبان

فارسی را از دانشگاه تهران بگیرند.

صاحب ترجمه از سال ۱۹۶۷م. تاکنون به سمت استادی زبان و ادبیات فارسی در بخش فارسی دانشکده خاورشناسی دانشگاه پنجاب به تدریس و تحقیق اشتغال دارند، ایشان چندین بار برای شرکت در کنگره و سمینارهای علمی به ایران مسافرت کرده‌اند. آثار عمده ایشان به شرح زیر است.

- ۱- تاریخ‌نویسی در شبه قاره، عصر تیموریان بزرگ «از بابر تا اورنگ زیب» انتشارات خانه فرهنگ ایران، لاهور
- ۲- ترجمه منظره مرگ «موت کامنظر» به زبان فارسی اثر خواجه محمد اسلام چاپ لاهور و تهران
- ۳- ترجمه دستور اساسی جماعت اسلامی پاکستان، اثر شادروان سید ابوالاعلی مودودی. چاپ لاهور
- ۴- ترجمه خطبه‌های جمعه مولانا مودودی به فارسی، چاپ لاهور
- ۵- لمعات، مجموعه مقالات اردو- فارسی، چاپ لاهور
- ۶- ارمغان کشمیر
- ۷- ترجمه تاریخ مبارک شاهی
- ۸- مرثیه گم شده امیر خسرو در مورد رحلت مراد وی و خواجه نظام الدین اولیاء
- ۹- نگاهی به تاریخ رشیدی
- ۱۰- هشت گفتار در مثنوی معنوی و چند اثر دیگر

آفتاب علی رای

فرزند چوهدری ظهورالهی است که به سال ۱۹۴۳ در پاکستان

امروزی دیده به جهان گشوده است. ایشان در دانشگاه پنجاب تحصیلات دوره دانشگاهی را به اتمام رسانده‌اند و در باب زبان و ادب فارسی وارد و صاحب تألیفاتی هستند.

الف

ابراهیم احمد حسین جعفری
(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۸/۲

ابوبکر مستونگی (۱۸۴۰-۱۹۳۷م)
استاد ابوبکر مستونگی در مستونگ از ناحیه کویته پابه عرصه وجود گذاشت. اجداد وی همه به زبان فارسی مأنوس بودند و به اهل علم و ادب اشتها داشتند و بدین ترتیب او در خانواده‌ای که به زبان فارسی، ادب و فقه آشنا بودند، پرورش یافت.
ابوبکر مستونگی اهل شعر و ادب بود و در باب تصوف صاحب نظر، اشعار و غزلیات عرفانی او شهرت دارد (رک: فارسی‌گویان پاکستان ج ۱، ص ۱۵۳ به بعد).

احسن، پروفیسور عبدالشکور
دکتر عبدالشکور حسن، روزنامه‌نگار، نویسنده، محقق، نقاد ادبی، اقبال‌شناس، زبان‌شناس، ایران‌شناس و استاد ممتاز فارسی دانشگاه پنجاب لاهور، فرزند میان مظفرالدین است و در ۱۵ ژانویه ۱۹۱۶م در دهوسن وال (لاهور) دیده به جهان گشوده است. وی در ۱۹۳۸م از دانشگاه مسلم

علی‌گره لیسانس حقوق و فوق‌لیسانس فارسی گرفت و از ۱۹۴۱ الی ۱۹۴۷م در دانشکده اینگلو عربیک دهلی (هند) به عنوان استاد فارسی تدریس کرد. وی به دنبال تجزیه هند در ۱۴ اوت ۱۹۴۷ به ۱۷ سپتامبر سال مذکور از هند به پاکستان آمد و از ۱۹۴۸ الی ۱۹۵۱م معاون مدیر روزنامه «امروز» لاهور بوده است - از سال ۱۹۵۱م به عنوان استاد فارسی در دانشکده شرق‌شناسی و علوم اسلامی دانشگاه پنجاب آغاز به تدریس کرد، در ۱۹۵۴م دوره پیش‌دکتری در دانشگاه تهران گذراند و در ۱۹۵۵م از دانشگاه پنجاب دکتری فارسی گرفت - پایان‌نامه وی به عنوان «گرایشهای تازه در زبان فارسی» (به زبان انگلیسی) از مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان اسلام‌آباد در ۱۹۶۷م چاپ شده است.

استاد احسن از ۱۹۷۱ الی ۱۹۷۵م رئیس گروه فارسی، از ۱۹۷۳ الی ۱۹۷۵م رئیس دانشکده شرق‌شناسی و علوم اسلامی بوده و در ۱۹۷۷م استاد ممتاز شد، و از ۱۹۷۸ الی ۱۹۷۹م به عنوان استاد مدعو در دانشگاه فردوسی مشهد ادبیات فارسی تدریس کرد - و از ۱۹۸۰م تاکنون به طور مدیرکل انجمن تحقیقی پاکستان، دانشگاه پنجاب و مدیرمجله تحقیقی آن انجمن مشغول کارهای علمی و تحقیقی است.

دکتر احسن عضو هیئت مؤلفین و مرتبین تاریخ ادبیات مسلمانان پاک و هند، دانشگاه پنجاب (بخش فارسی)، عضو انجمن زبان‌شناسان پاکستان، لاهور، دبیر مجلس یادگار غالب و نرم اقبال لاهور، عضو هیئت مدیره مجله اقبال، لاهور، و مدیر مجله تحقیقی دانشکده شرق‌شناسی و علوم اسلامی به نام "Oriental college magazine" بوده است. وی برای شرکت در کنفرانسها و سمینارهای علمی به کشورهای افغانستان، انگلیسی، آمریکا، ترکیه و چندبار به ایران مسافرت کرده است. دبیر انجمن دوستی ایران و پاکستان لاهور بوده و در ۱۹۶۶م از طرف دولت ایران به خدمات

علمی، ادبی و تحقیقی فارسی «نشان‌سیاس» دریافت کرده است. علاوه بر دهها مقاله علمی و تحقیقی به زبانهای انگلیسی، اردو و فارسی که در مجله‌ها و کتب آسمان، افغانستان، هند، ایران و پاکستان از دکتر احسن چاپ شده است وی بخش مربوط به ایران و ادبیات فارسی دائرةالمعارف فرینکلن را نیز تجدیدنظر کرده است.

استاد احسن علاوه بر آثار تخلیقی خود به عنوانهای استحسان هنر و اندیشه اقبال (به زبان انگلیسی)، نقد و بررسی شعر فارسی علامه محمد اقبال (اردو) زندگی‌نامه (اردو) و مطالعات فارسی (انگلیسی)، متون کهن و ارزشمند فارسی به نامهای «مهر نیمروز» و «دستنبو» از غالب دهلوی را تصحیح و چاپ کرده است و مجموعه‌های مقالات را به نامهای پاکستانی ادب، مقالات منتخبه و کتابهای مواد درسی فارسی را به نامهای قند پارسی برای دوره دبیرستان و گنج دانش و گنج ادب برای لیسانس فارسی مرتب و چاپ کرده است.

در گروه فارسی دانشکده شرق‌شناسی و علوم اسلامی درباره شرح زندگانی و کارهای علمی و ادبی دکتر احسن در سال ۱۹۹۱م پایان‌نامه فوق‌لیسانس فارسی نوشته شده است.

نویسنده این سطور در سال ۱۳۵۷ خ/ ۱۹۷۹-۸م مفتخر بوده است که در دانشگاه فردوسی مشهد در گروه زبان و ادب فارسی از محضر پربرکت استاد احسن بهره‌مند شود، و مجدداً در طی دوران خدمت در دانشگاه پنجاب لاهور (پاکستان) از محضر آن بزرگوار بهره‌ها برده است.

ویراستار این متن نیز جزو کوچکترین ارادتمندان استاد است و در کلاسهای فوق‌لیسانس فارسی، دانشگاه پنجاب لاهور سعادت و افتخار کسب فیض از آن استاد بزرگوار داشته است.

احسن الظفر

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۳/۱

احسن، ممتاز حسن

شیخ ممتاز حسن صدیقی فرزند محمد حسن پسر غلام محمد «خوشدل» است. وی به سرودن شعر فارسی علاقمند است و خود را از خدمتگزاران کوچک زبان و ادب پارسی می‌شمارد. ممتاز حسن به سال ۱۹۰۷م. در قصبه «قلوندی موسی خان» از بخش گوجراتواله پایه عرصه حیات گذاشت. آباء و اجداد وی همه اهل فضل و فضیلت بوده‌اند و پدران وی آثاری به شعر فارسی از خود به یادگار نهاده‌اند.

ممتاز حسن اهل شعر و ادب بود و مسافرت‌هایی هم به ایران داشته است. وی محضر مرحوم علامه اقبال لاهوری را درک کرده است، و از کسانی است که در نهضت مسلمانان هندو پاکستان کوشش بسیار کرده است و نیز در خلق آثار ادبی به زبان فارسی اهتمام تمام داشته است.

احمد انصاری

(استاد زبان فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۴/۱

احمد حسین انصاری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۸/۲

احمد حسین قریشی قلعه داری

دکتر احمد حسین قریشی فرزند علامه محمد عبدالکریم قریشی است که به سال ۱۹۲۶م. در ناحیه گجرات دیده به جهان گشوده است. دکتر قریشی در ناحیه گجرات به تعلیم و تدریس زبان فارسی اشتغال داشته و دارند. و در خانه خود کتابخانه شخصی دارند که در آن نسخه‌های خطی از آثار نفیس و ارزنده فارسی نیز محفوظ است. پاره‌ای از آثار ایشان به شرح زیر می‌باشد:

- ۱- مثنوی فرهنگ عشق
- ۲- حیات جاودان
- ۳- جنگ نامه پاک و هند
- ۴- قند پارسی
- ۵- احوال و آثار ملاغنیمت کنجاهی
- ۶- دیوان مولوی سلام‌الله شایق، و چند اثر دیگر

احمد سجاد

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۹/۲

احمد سعید انصاری

آقای احمد سعید انصاری استاد زبان و ادبیات فارسی در منطقه ملتان هستند و مشغول چاپ آثاری در باب ادب فارسی و اردو می‌باشند.

اختر زیدی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۶/۱

اختر شیرانی

محمد داودخان فرزند حافظ محمودخان شیرانی یکی از شعرای معروف پاکستان است وی به سال ۱۹۰۵م در شهرستان «تونک» به دنیا آمد، پدرش در علوم شرقی و ادبیات فارسی دستی توانا داشت و از فردوسی شناسان زمان به شمار می آمد. اختر تحصیلات ابتدائی را در زادگاهش به پایان آورد و در ۱۹۲۰م به لاهور رفت و به راهنمایی پدرش به تحصیلات عالی پرداخت و در ۱۹۲۱م از دانشگاه پنجاب لاهور نائل به اخذ درجه منشی فاضل فارسی (فوق لیسانس) - وی از همین اوان به سرودن شعر پرداخت و علوم عروض و قوافی و بدیع را نزد علامه تاجور نجیب آبادی فراگرفت - اختر چندی مدیریت مجله های «همایون»، «سهیلی»، «شاهکار»، «شیرازه»، را به عهده داشت و سپس مجلات دیگری چون «انتخاب»، «بهارستان»، «خیالستان»، «رومان» را به ابتکار خود منتشر نمود وی در ۱۹۴۸م در لاهور درود به حیات گفت.

اختر در شعر فارسی پیرو حافظ شیراز بود و به دیوانش علاقه فوق العاده داشت. شعر وی زبان گویای مردم روزگار است و تمایل به سبک عراقی و زبانی ساده دارد. آثار منظور اختر بدینقرار است.

- ۱ - پهلول کی گیت (سروده های گلها)، ۲ - صبح بهار، ۳ - اخترستان، ۴ - لاله طور، ۵ - شهناز، ۶ - شهرود

وی به نثر نیز به این شرح آیری به یادگار گذاشته است.

- ۱ - دهرکتی دل (دل های تپنده)، ۲ - ضحاک، ۳ - آینه خانه مین (در آینه خانه)، ۴ - ترجمه اردو جوامع الحکایات و لوامع الروایات عوفی.

اختر مهدی رضوی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۷/۱

ادریس احمد

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۸/۱

ادریس حسین

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۰/۲

ادیب پیشاوری

مرحوم ادیب پیشاوری در حدود سال ۱۲۶۰ هـ در دهکده‌ای موسوم به «کونر» درنواحی خیبر از پیشاور به دنیا آمد. خانواده وی اهل زهد و تقوی بودند.

مرحوم ادیب در پیشاور به تحصیل علوم و ادبیات پرداخت و پس از مدتی عزم خراسان کرد و به مشهد آمد و در این دیار به تکمیل معلومات خویش پرداخت و بعدعازم تهران شد و به تدریس و تعلیم مشغول گردید. دراین عصر بسیاری از اهل ادب از حوزه درسی او بهره‌مند گردیدند و سرانجام در ماه صفر سال ۱۳۴۹ هـ ق در تهران دار فانی را وداع می‌گوید: مرحوم ادیب علاوه بر فضایل اخلاقی، علمی و ادبی صاحب آثار مختلفی است. وی به سرودن شعر فارسی علاقه‌ای فراوان داشت. عمده آثار ادیب بدین شرح است. ۱- دیوان قصائد و غزلیات فارسی و عربی - چاپ

تهران ۱۳۱۲ خ، ۲- رساله در بیان قضایای بدیهیات اولیه، ۳- نقد حاضر در تصحیح دیوان ناصر خسرو، ۴- ترجمه اشارات شیخ الرئیس، ۵- حاشیه بر تاریخ بیهقی، ۶- منظومه حماسی قیصرنامه در ۱۴ هزار بیت بردزن شاهنامه.

ادیب فیروزشاهی (۱۸۹۷-۱۹۷۳ م.)

مرحوم دین محمد ادیب فیروزشاهی در قریه «فیروز شاه از نواحی لارکانه» از نواحی سند متولد شد. وی در آغاز جوانی نزد استادانی بنام، فارسی آموخت و با آثار مهم ادبی آشنا گردید و پس از چندی به تعلیم و تعلم پرداخت و سرانجام به نواحی حیدر آباد آمد و به عنوان مدرس زبان فارسی و عربی به کار مشغول گردید و سرانجام به سال ۱۳۹۳ ه. ق. دار فانی را بدرود گفت.

مرحوم ادیب به سرودن غزل فارسی اهتمام می ورزید. سبک او در غزل سرایی، سبک پاکستانی است. مجموعه اشعار او به نام «کلیات ادیب» توسط دانشگاه حیدر آباد چاپ و نشر شده است. علاوه بر این ادیب دارای آثار مختلفی است از آن جمله است:

۱- اشرف العلوم منظوم سندی

۲- چهره گشای مثنوی

۳- مجموعه الاشعار فارسی

۴- خداشناسی

و چند اثر دیگر

اسد ملتانی (۱۹۰۲-۱۹۵۹ م.)

مرحوم محمد اسد خان ملتانی در ملتانی متولد شد و پس از چندی به

لاهور آمد و تحصیلات دوره دانشگاهی را در آن جا به پایان بر دو سپس به خدمت دولت درآمد. وی به شعر و سخن فارسی بسیار علاقمند بود و آثار شعری او مورد توجه اکثر اهل ادب در پاکستان قرار می گرفت. اشعار پراکنده وی در جراید پاکستان به زیور طبع درآمده است.

اسماعیل سهیل آبادی (۱۸۵۸ - ۱۹۵۸م)

مرحوم ملا اسماعیل سهیل آبادی در دهکده «سهیل آباد از ناحیه مکران» در خانواده ای بلوچ به دنیا آمد. خانواده او اهل شعر و ادب بوده اند و او از طریق تربیت خانوادگی با شعر و سخن فارسی و بلوچی آشنا شده بود. وی مقدمات علوم را نزد استادان عصرش فراگرفت. و سپس ضمن توجه به کار تجارت، به شعر فارسی روی آورد.

اعجاز احمد ندیم

آقای اعجاز احمد ندیم به سال ۱۹۶۰م در ده «نمل شریف» (گجرات) به دنیا آمده از دانشگاه پنجاب لاهور، فوق لیسانس فارسی گرفت و در دانشکده شکرگه مشغول به کار شد. وی در حال حاضر در دانشگاه تهران دوره دکتری فارسی می گذراند. اعجاز احمد به شعر و ادب معاصر فارسی علاقه دارد، خودش نیز به زبان فارسی و پنجابی شعر می سراید. جنگ شعری وی به عنوان «ونگیان یکان» چاپ شده. وی ترجمه های داستانهای کوتاه فارسی به زبان پنجابی به عنوان «نال دی و بهری چون» دست چاپ دارد.

اعجاز علی بیک میرزا

از فارسی دانان و اهل فضل می باشند که در کراچی مشغول تدریس

زبان فارسی هستند، ایشان در خانه خودش کتابخانه‌ای دارند که دارای کتابهای چاپ سنگی و نایاب فارسی و نسخه‌های خطی فارسی می‌باشد و از طرف نیاکان اهل فضل ایشان وجود داشته است وی در باب ادب فارسی وارو صاحب آثاری هستند.

افتخار احمد چشتی

آقای افتخار استاد زبان فارسی و رئیس گروه علوم اسلامیة در دانشکده دولتی فیصل آباد بوده است که در حال حاضر به افتخار بازنشستگی نایل آمده است. استاد افتخار فرزند مولوی محمد حسین قیس چشتی است که به سال ۱۹۱۷م در «گورداسپور» متولد شده است. پاره‌ای از تألیفات ایشان به شرح زیر میباشد:

۱- قدیم فارسی خطی، نسخه مناقب‌المجدین، اثر حاجی نجم‌الدین (ترجمه به اردو)

۲- قدیم فارسی خطی، نسخه مخزن چشت، تصنیف خواجه امام بخش مهاروی

۳- مقالاتی چند در باب خاورشناسی - ایران‌شناسی

افتخار احمد فخر

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۳/۲

افسرالدوله فیاض‌الدین حیدر

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۵۴/۲

افضل امام

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۰/۱

اقبال احمد فاروقی

فرزند مرحوم انور پیر فاروقی است که به سال ۱۹۲۸ م. در گجرات متولد شده است. استاد در دانشگاه پنجاب و مدارس اسلامی در پاکستان به تحصیل اشتغال داشته است و در لاهور به شغل صدر مرکزی مجلس رضا منتظم تعلیمات دارالعلوم نعمانیه اشتغال دارند. آثار عمده ایشان به شرح زیر می باشد:

۱- اردو ترجمه مرج البحرین شیخ عبدالحق محدث دهلوی

۲- زبدة الآثار، شیخ عبدالحق محدث دهلوی

۳- خزینة الإصفیا در ۵ جلد

۴- معارج النبوه در ۳ جلد

۵- اسرار التوحید فی مقامات ابوسعید

۶- شرف النبى ابوسعید خرگوشی

۷- رسائل نقشبندیه

۸- خلاصه کشف المحجوب و چند اثر دیگر

اقبال حسین

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۱/۱

اقبال شاهد، محمد

فرزند فضل الهی است به سال ۱۹۶۳ م. در خوشاب پابه عرصه حیات نهاده و تحصیلات عمده ایشان در دانشگاه پنجاب و دانشگاه علامه اقبال اسلام آباد بوده است. ایشان به عنوان استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه اسلامی بهاولپور به کار اشتغال دارند، و در حال حاضر در دانشگاه تهران برای اخذ درجه دکتری مشغول تحصیل و تحقیق هستند. مقالات ایشان در مجله‌های مختلف پاکستان چاپ شده است که عمده آنها به شرح زیر می‌باشد.

۱- انیسوین صدی کاسیاسی، ادبی و معاشرتی پس منظر اوراقبال

۲- انجمن حمایت اسلام اوراقبال

۳- معرفی دیوان اعظم بهاولپوری

۴- احوال و آثار محمد حسین عرشی

۵- اعظم بهاولپوری کی فارسی شاعری

۶- معرفی جواهر عباسیه

۷- علامه اقبال اورعرشی

۸- شهاب دهلوی اورتصوف و چند اثر دیگر

اکبر رحمانی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۲/۱۷

الله بخش شیخ

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۲۰/۲

امانت شیخ

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۲/۱

امت الزهرا

فرزند ملک نصار الحسن انصار است که به سال ۱۹۵۸ م. در لاهور به دنیا آمده است. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به پایان رسانده‌اند و به عنوان دانشیار زبان و ادبیات فارسی در دانشکده دختران شادباغ لاهور به کار اشتغال دارند. مقالات و آثاری نیز به زبان فارسی در دست انتشار دارند.

امداد حسین

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۲۶/۲

امرت لعل عشرت مدهوکر

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۳/۱

امروانت سینگ نیجار

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۴/۱

امیراحمد عثمانی

فرزند پروفیسور حکیم پادشاه حسین رعنا سندھوری است کہ بہ سال ۱۹۲۳ در لکنھو ہندوستان پا بہ عرصہ حیات نہادہ است. ایشان در جامعہ سانیٹیفیک - پاکستان «کراچی» بکار اشتغال دارند. آثار ایشان بہ شرح زیر می باشد:

- ۱ - معرفی تاریخ الگشای شمشیر خانی،
- ۲ - فن لغت گوئی مولانا جامی، امیر خسرو

انجم حمید

خانم انجم حمید فرزند قاضی حمید در شہر اسلام آباد پاکستان بہ دنیا آمدند، از مؤسسہ ملی زبانہای نوین (دانشگاہ قائداعظم) اسلام آباد فوق لیسانس فارسی گرفتند از چند سال پژوهشگر مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان می باشند. ایشان دورہ کوتاہ مدت آموزش فارسی را در سال ۱۳۷۴ خ در دانشگاہ اصفہان دیدند و دورہ دکتری را در دانشگاہ پنجاب می گذرانند، و یکی از شاگردان با استعداد استاد احمد منزوی اند و کار فہرست نویسی نسخہ های خطی فارسی را از استاد یاد گرفته اند. ترجمہ ها و آثارشان در مجلہ های پاکستان چاپ شدہ است.

انجم رمیصاء

فرزند چوہدری بشیر علی است کہ بہ سال ۱۹۵۵ در شہر کویتہ متولد شدہ است. ایشان در موسسہ ملی زبانہای نوین (دانشگاہ قائداعظم اسلام آباد) بہ دریافت فوق لیسانس زبان فارسی نایل آمدہ اند و بہ عنوان استاد زبان فارسی در دانشکدہ دولتی (دختران) مدینہ تاؤن - فیصل آباد پاکستان بکار اشتغال دارند. آثاری بہ زبان فارسی در دست ترجمہ و

تألیف دارند.

القام الحق کوثر، محمد

دکتر محمد انعام الحق کوثر، نویسنده، محقق و استاد فارسی پاکستانی، فرزند غیاث الدین است، وی در ۱۹۳۲ در حالندر (هند دیده) به جهان گشود - علاقه مندی به زبان و ادبیات فارسی در خانواده کوثر موروثی است و زبان فارسی را با خواند اشعار مولوی، سعدی، حافظ و عرفی و... می آموختند - خانواده کوثر پس از استقلال پاکستان در ۱۹۴۷ م از حالندر به استان بلوچستان آمده و در کویت و مستونگ سکونت گزیدند - مجید العام الحق در ۱۶ سالگی زبان فارسی را فراگرفت و در ۲۵ سالگی نخستین مقاله اش را به زبان فارسی منتشر کرد. پس از اخذ دانشنامه دکتر از دانشگاه پنجاب لدیور وی به تدریس فارسی در دانشکده دولتی مستونگ پرداخت.

کوثر در گسترش شعر و ادب فارسی در بلوچستان بسیار کوشیده است و کتابی به نام «شعر فارسی در بلوچستان» تألیف کرده است که در ۱۳۵۳ م به چاپ رسیده است. آثار عمده وی بدین شرح می باشد.

- ۱ - احوال و اشعار بابا افغانی شیرازی که به دو زبان فارسی و انگلیسی منتشر شده است.

۲ - بولدن نامه

۳ - تمدن و ادب در سرزمین بولدن

۴ - جوهر معظم (دوان ناطق مکرانی)

۵ - منتخباتی از شاعران فارسی گوی بلوچستان

۶ - فهرست نسخه های خطی استان بلوچستان

۷ - تعلیم مثلیس

۸- گفتارهای رادیوی وی در مجله «آهنگ کراچی» به چاپ رسیده است.

انوارالحسن

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۷/۱

انوار جهان صدیقی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۸/۱

انور فیروز پوری

محمد انور فرزند مرحوم حکیم مولوی امین الدین بن حکیم محمد ابراهیم است که به سال ۱۹۰۵ م. در فیروزپور از محلات پنجاب دیده به جهان گشود. انور تحصیلات مقدماتی را در موطن خویش گذرانید و به شعر و شاعری روی آورد، از جمله شاگردان حکیم ظفرایی درآمد.

محمد انور چندی در لاهور زیست و بعد به حیدرآباد دکن مهاجرت کرد و محضر عده‌ای از شعرای دیگر را درک نمود. پس از چندی از حیدرآباد به کشور جدیدالتأسیس - پاکستان آمد و در آن جا به شاعری پرداخت شعرا و از فصاحت و بلاغت کامل برخوردار است. (فارسی‌گویان ص ۵۰۶)

انور مسعود، محمد

استاد زبان فارسی در پاکستان می‌باشند. استاد انور مسعود به شعر و ادب فارسی وارد و بسیار علاقه‌مند می‌باشد. بسیاری از اشعار ایشان در

مجلات و نشریات معتبر محلی چاپ و نشر شده است.

اوده بیهار سرن چوبی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۲۳/۲

ب

باوا صاحب ترمذی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۲۶/۲

برق کوهاتی

سید محمدشاه برق به سال ۱۸۹۷م در ناحیه کوهات پا به عرصه حیات گذاشت و در همین منطقه به تحصیل علوم عصری پرداخت و پس از چندی به لاهور آمد و به کار دولتی سرگرم شد وی به شعر و ادب فارسی علاقمند بود و پس از چندی در لاهور به عضویت انجمن ادبی «بزم سخن» در آمد و خدمات شایسته‌ای از این جهت به زبان فارسی نمود. گزیده شعر او به نام «فروغ جاودان» در پیشاور چاپ و نشر گردیده است. شعر او همراه است با عشق و سوز و گداز. سبک و سیاق شعری او به شیوه بیان عارفان است. «رک فارسی گویان پاکستان ص ۴۴۸»

برگ (حافظ عبدالرشید خان)

حافظ عبدالرشید خان متخلص به «برگ» فرزند مرحوم میان مسجدی

پیشاوری است که به سال ۱۸۹۳ م در پیشاور به دنیا آمد و تحصیلات مقدماتی و دانشگاهی را در همان دیار گذراند. وی به سال ۱۹۲۱ م. به خدمت اداره پلیس درآمد و در این سمت خدمات شایسته‌ای انجام داد. حافظ عبدالرشیدخان پس از چندی به شعر فارسی روی آورد و در این باب به جایی رسید که از دانشگاه پنجاب به اخذ درجه منشی فاضل (فوق لیسانس زبان فارسی) نایل آمد. شعر وی بخشی رنگ تغزلی دارد و به سبک هندی نزدیک میشود و بخش دیگر صبغهٔ وطنی و ملی و اجتماعی بر آن غالب است (رک: فارسی گویان پاکستان ۴۲۲)

بسمل، عبیدالله (۱۸۵۲-۱۹۳۸ م)

مولانا عبیدالله بسمل، فرزند مولانا مظهر جمال است که به سال ۱۸۵۲ در شهر گرداسپور به دنیا آمد وی پس از تحصیل دوران مقدماتی به علم طب روی آورد و در ضمن تحصیل با فارسی و فارسی زبانان محشور گردید. چندان که در شعر و ادب فارسی صاحب نظر گردید. بیشتر اشعار او در قالب مثنوی است. علاوه بر شعر، آثار دیگری نیز دارد به این شرح:

۱- اتالیق فارسی

۲- ترجمان فارسی

۳- حیات بسمل

۴- مرآت الاسلام

۵- حق الیقین

۶- رحمة للعالمین و چند اثر دیگر (رک: فارسی گویان پاکستان ۱۹۷۱)

بشری احمد

خانم بشری احمد به سال ۱۹۵۵ م در حبرانواله، فیصل آباد - پاکستان

دیده به جهان گشوده است. نام پدر ایشان محمد شریف است. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب به پایان رسانده‌اند و در باب ادب فارسی دارای تألیفاتی هستند و در حال حاضر استاد زبان و ادبیات فارسی دانشکده دولتی برای دختران مدینه تاون فیصل آباد می‌باشد.

بشری صادق

نام پدر ایشان عبدالمجید است. به سال ۱۹۴۶م در جالندهر (هند) به دنیا آمده است و تحصیلات عالی دانشگاهی را در دانشگاه‌های پنجاب، تهران به اتمام رسانده‌اند. در زمینه‌های ادب فارسی صاحب تألیفاتی می‌باشد. در حال حاضر به عنوان استاد دانشکده دولتی دختران خیابان سمندری فیصل آباد پاکستان به کار اشتغال دارند.

بشیر احمد قریشی

استاد زبان فارسی در پاکستان می‌باشند و صاحب تألیفاتی چند در زمینه ادب فارسی و اردو

بشیر احمد نذیر

پروفسور بشیر احمد نذیر فرزند محمد عاشق است که به سال ۱۹۳۸م در شرقپور شریف شیخوپوره به دنیا آمده است. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب پاکستان به اتمام رسانده‌اند و با زبانهای فارسی، انگلیسی، اردو، عربی، آشنایی کاملی دارند ایشان در حال حاضر به عنوان رئیس گروه فارسی دانشکده دولتی جرانواله فیصل آباد به کار اشتغال دارند.

بشیر حسین، محمد

دکتر محمد بشیر حسین نویسنده، محقق، ایرانشناس، دستورنویس و استاد دانشگاه پاکستانی است. وی به سال ۱۹۳۱ در شهر فیصل آباد به دنیا آمد و پس از تحصیلات مقدماتی در فیصل آباد، از دانشگاه پنجاب لاهور در ۱۹۵۸ نائل به اخذ فوق لیسانس فارسی و ادب اردو گرفت. آنگاه در ۱۹۶۰ برا تحصیلات عالی وارد دانشگاه تهران شد و در ۱۹۶۳ م دکتري فارسی گرفت و در ۱۹۶۶ م فارسی دانشگاه پنجاب لاهور به تدریس مشغول شد. وی چندین بار به مسافرت‌های علمی و شرکتها در کنفرانسها به هند، عربستان سعودی، سودان، مصر و ایران رفت. وی ۱۷ سال به تدریس آثار کلاسیک زبان و ادب فارسی و کشف‌المحجوب هجویری به دانشجویان سرگرم بود. در آوریل ۱۹۸۲ م به عنوان استاد کرسی هجویری شناسی دانشگاه پنجاب انتخاب شد و تا آخرین لحظات زندگی به تحقیق و تدریس پرداخت و در آوریل ۱۹۸۲ م در پنجاه سالگی به بیماری سرطان درگذشت. دکتر بشیر حسین در رشته کتابشناسی و نسخه خطی شناسی خدمات مهمی انجام داد. چند مقالات ایشان در مجله‌های ایران و پاکستان در زمینه ادب و لغت فارسی به زبانهای اردو، فارسی و انگلیسی به چاپ رسیده است. عمده آثارشان بدین شرح است:

- ۱- فعل مضارع در زبان فارسی
- ۲- فهرست مخطوطات شیرانی در ۴ جلد
- ۳- فهرست مخطوطات شفیع
- ۴- فهرست افعال فارسی
- ۵- منابع فارسی در طب
- ۶- تصحیح انشای ماهرو- ترتیب و تدوین مکتوبات کیانی

بشیر النساء بیگم

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۲۱/۱

بلقیس آفاق

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۲۷/۲

بلقیس فاطمه حسینی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۲۲/۱

بهاگوت ساروپ

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۲۳/۱

بهایی - بهاءالدین (۱۸۲۳ - ۱۹۳۴م)

بهاءالدین بهایی فرزند مرحوم جلال‌الدین در قریه «سلطان گبول» در ناحیه «سکر» از استان سند پا به عرصه حیات نهاد و تحصیلات مقدماتی را در قصبه «گوتکی» در همان منطقه سکر گذراند و از فضلا و ادبای عصر بهره برد، پس از چندی رحل اقامت به بهاولپور افگند و به زبان فارسی و سندی و بلوچی و پشتو صاحب آثار و اشعاری است. دیوان شعر او به نام «دیوان بهایی» چاپ و نشر گردیده است. از عمده آثار اوست:

۱ - مرآة الخيال

- ۲- ما شهیدان
- ۳- در منظوم
- ۴- بدرالعروض
- ۵- تذکرة القوافی
- ۶- مجمع الفوائد
- ۷- سرمایه اخلاق احسن
- ۸- قاضی الحاجات و چند اثر دیگر.

بیدل - دلاورخان (۱۸۴۵ - ۱۹۳۹م)

میرزا دلاورخان فرزند مرحوم میرزا عبدالقادر درپیشاور متولد گردید. پدرش از افاضل روزگار بود و بیدل تحت تأثیر پدر از علم و دانش بهره‌ها داشت. میرزا دلاور به شعر و شاعری علاقه مند بود و در شاعری به «بیدل» تخلص میکرد. بیدل در پایان زندگی دچار اختلال حواس گردید و صورتی پریشان و آواره یافت. دیوان شعر او موسوم به «ساز بیدل» به سال ۱۳۵۱ ه‍.ق چاپ و نشر شده است. سبک وی در شاعری سهل و ممتنع است.

بیضا مروی

میرزا بیضا مروی ایرانی در حدود سال ۱۹۰۵م. در بیضا واقع در منطقه امرتسر یا به عرصه وجود نهاد؛ اجداد وی از ناحیه مرو به سوی پنجاب مهاجرت کرده بودند. زبان مادری بیضا فارسی بوده است و بدین سبب وی فارسی را از مادر آموخته بود. پس از تشکیل دولت جدید پاکستان، میرزا بیضا به لاهور آمد و سرانجام به سال ۱۹۷۰م زندگی را به درود گفت. ولی به شعر فارسی علاقمند بود و آثاری در این زمینه ابداع نمود از آن نمونه است کتاب «ید بیضاء».

ت

تأثیر، عبدالحفیظ (۱۹۰۰-۱۹۷۳م)

مرحوم عبدالحفیظ تأثیر در جالندهر متولد شد. اجداد وی در شبه قاره به عنوان کسانی که در رواج زبان فارسی مؤثر بوده‌اند به شمار می‌آیند. عبدالحفیظ متخلص به «تأثیر» تحصیلات ابتدایی را در مسقط الراس خویش گذرانید و به اخذ گواهی نامه منشی فاضل «فوق لیسانس زبان فارسی» از دانشگاه پنجاب نائل آمد.

عبدالحفیظ در راولپندی سکونت داشت و در دبیرستانهای آن شهر به تدریس زبان فارسی اشتغال داشت. وی به زبان فارسی و اردو اشعاری دارد که در بین اهل ادب مشهور است و معروف. سبک شعری او شبیه به سبک دوره بازگشت می‌باشد. در شعر او شور و شیدایی هویداست.

تأثیر، محمددین (۱۹۰۲-۱۹۵۰)

مرحوم دکتر محمددین متخلص به «تأثیر» در قریه «اجناله» از نواحی امرتسر پای به عرصه حیات نهاد.

وی در کودکی پدر و مادرش را از دست داد و از این بابت تحت سرپرستی دائی خود در لاهور قرار گرفت و در همین شهر تحصیلات دانشگاهی را به اتمام رسانید. او در شعر و ادب فارسی صاحب نظر بود و در سال ۱۹۴۸م به عنوان رئیس دانشکده اسلامی لاهور منصوب گردید. دکتر محمددین صفات و خصال برجسته‌ای از جهت انسان دوستی داشت و علامه اقبال لاهوری از دوستانش بود. او مقالات و اشعارش را در مجلات آن روزگار منتشر می‌کرد و بدین ترتیب باعث شور و شوق و هیاهو در آن عصر گردید.

شعر فارسی را نیک می سرود از مجموعه اشعار اوست:

۱- آتشکده

۲- کنول (نیلوفر)

۳- به نام عزیزم (نامه ها) و چند اثر دیگر

تاج محمد تاج

(معلم فارسی در مولتان بوده اند).

تبسم، صوفی غلام مصطفی

وی به سال ۱۲۷۸ هجری (۱۸۹۹م) در امرتسر متولد شد و تحصیلات ابتدایی و دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب گذراند و پس از چندی به عنوان استاد زبان فارسی در دانشکده دولتی لاهور بکار مشغول گردید و چندی ریاست بخش فارسی را برعهده داشت و سرانجام به سال ۱۹۵۴م به افتخار بازنشستگی نایل آمد. صوفی تبسم به شعر و ادب فارسی سخت علاقمند بود. سبک شعری او ساده و روان است و میل او به غزل بیش از دیگر قالب های شعری است. آثار ارجمندی از این شاعر و عالم دانشمند چاپ و نشر شده است از آن جمله است:

۱- انجمن «شامل غزلیات فارسی و اردو و پنجابی»

۲- روح غالب «در بررسی شعر غالب»

۳- حکمت قرآن

۴- جاه و جلال

۵- توت تبوت «داستانهای کودکان» و چند اثر دیگر

تبسم قرنتی

محمد رمضان متخلص به «تبسم» به سال ۱۳۱۶ هـ متولد شد و تحصیلات ابتدایی را نزد پدر و جد خویش به اتمام رسانید و در آغاز جوانی به خدمت ارتش درآمد و پس از چندی از این شغل استعفا نمود و به نهضت‌های آزادی خواهی مردم شبه قاره پیوست و در سال ۱۹۲۴ م به خدمت فرهنگ درآمد و پس از چندی مجدداً به خدمت ارتش پیوست. وی به شعر و شاعری علاقه‌ای خاص داشت و این استعداد را از خانواده‌اش به میراث برده بود. تبسم به زبان فارسی و اردو و پنجابی آثار و اشعاری دارد که مشهور و معروف است. زبان شعری او ساده و روان است. وی در سرودن شعر به شعرای متقدم فارسی عنایت دارد (فارسی گویان پاکستان ۴۶۲/۱) پیش از تمنا عمادی

تحسین فراقی

دکتر منظور اختر تحسین فراقی به سال ۱۹۵۰ دیده به جهان گشود. وی از دانشگاه پنجاب لاهور فوق‌لیسانس و دکتری اردو گرفت از سال ۱۹۷۶ تا ۱۹۸۴ در دانشکده ام‌آ-او (M - A - O) لاهور به عنوان استاد اردو اشتغال داشت و از ۱۹۸۴ م در گروه اردو دانشگاه پنجاب مشغول تدریس است. تسین فراقی به شعر فارسی و اردو و خودش نیز به هر دو زبان شعر می‌سراید. وی در ۱۹۹۱ م در کنگره جهانی نظامی گنجوی در تبریز (ایران) شرکت کرده و یک بار به مسافرت علمی و تحقیقی به هند رفته است. افزون بر مجموعه شعری به عنوان «نقش اول» و رساله دکتری وی «احوال و آثار عبدالماجد دریابادی» چندین مقالات و کتابها از وی چاپ و نشر شده است. عمده کتابهای دکتر تحسین فراقی بدین شرح است.

- ۱ - جستجو (مجموعه مقالات انتقادی) سه بار در لاهور چاپ شده است.
- ۲ - عجائبات فرنگ (اولین سفرنامه اردو) چاپ لدیرر.
- ۳ - نقد اقبال - در زندگی اقبال (نقد اقبال - حیات اقبال مین)
- ۴ - جهات اقبال، مجموعه مقالات درباره اقبال لاهوری - چاپ لاهور.

تمنا عمادی (۱۸۸۸ - ۱۹۷۲م)

مرحوم عمادی به سال ۱۳۰۵ ه.ق. در ناحیه پتنه که مرکز ایالت بهار است، چشم به جهان گشود. وی علوم متداول زمان را نزد پدرش - مرحوم مولانا نذیرالحق فائز عمادی - آموخت و طبعش در این دیار به سوی شعر متمایل گشت.

تمنا در مدارس پتنه به تدریس دروس فارسی و تفسیر و ادب مشغول شد و سرانجام در دانشگاه ملی پتنه به استخدام درآمد و تا به سال ۱۳۴۸ ه.ق. به این شغل اشتغال داشت. وی علاوه به زبان و ادبیات فارسی به طب و علوم دینی علاقه داشت و شاگردانی در این باب تربیت کرده است. شعر تمنا دربردارنده ترکیبات و تشبیهات نادر و اندیشه های عمیقی است. آثار منشور و منظوم وی در مجلات معروف کشور منتشر گردیده است.

تنویر احمد

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۲۸/۲

تنویر کوثر

ایشان در دانشگاه بلوچستان - کوئته - به تدریس زبان فارسی اشتغال

دارند.

ج

جاکدیش فاراین کول سرشت

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۲۴/۱

جاوید احمد

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۹/۲

جاوید منیر احمد

فرزند بشیر احمد است که به سال ۱۹۵۲م. در چچه وطنی پاکستان دیده به جهان گشود. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب به پایان برده است و مدتی در دانشگاه فردوسی مشهد مشغول تحصیل و تحقیق بوده است. ایشان دارای تألیفاتی به فارسی می باشند و در حال حاضر دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشکده دولتی چچه وطنی هستند.

جگر کاظمی (۱۸۷۷-۱۹۷۲م)

سید لعل شاه کاظمی، متخلص به «جگر» فرزند سید غازی شاه کاظمی در پیشاور متولد شد. اجداد وی از ناحیه خراسان بدان نواحی مهاجرت نموده اند.

جگر کاظمی در اوان جوانی ناچار از مسافرت به نواحی کلکته شد و در آن نواحی از محضر استادان بزرگ از جمله مرحوم الوالکلام آزاد بهره ها برگرفت و چندی در دهلی زیست و در جلسات ادبی شرکت

می‌جست. مرحوم کاظمی پس از چندی به سال ۱۸۹۷ به پیشاور مراجعت کرد و به کار تجارت و تدریس مشغول گردید و به سعی او انجمنی ادبی موسوم به «بزم سخن» در پیشاور تشکیل گردید و شاگردانی در این انجمن تربیت شدند. وی سرانجام در همان زادگاهش دار فانی را وداع گفت.

جگر کاظمی در سرودن شعر فارسی دستی تمام داشت. قصیده را نیکو می‌سرود و به سبک شعرای کهن متمایل بود.

جلیل نقوی

جلیل نقوی فرزند سید ممتاز حسن نقوی است که به سال ۱۹۳۴ میلادی در منطقه برواله سیدان ضلع حصار (هند) دیده به جهان گشود. تحصیلات دانشگاهی را در دانشکده خاور شناسی دانشگاه پنجاب به پایان برده است. و صاحب تألیفاتی در باب زبان فارسی است، از آن جمله است: مقالاتی درباره سعدی شیرازی.

استاد به عنوان رئیس گروه فارسی در دانشکده ام - آ او در شهر لاهور به تدریس اشتغال دارند.

جمشید بیک

ایشان استاد زبان فارسی در کویته میباشند و دارای آثاری در باب زبان فارسی و اردو هستند.

جوش - شبیر حسن خان

شبیر حسن خان جوش - مشهور به شاعر انقلاب به سال ۱۸۹۸ در قریه ملیح آباد از توابع لکهنوپابه عرصه حیات گذاشت. از کودکی طبعش

به شعر متمایل بود. در خانواده پدری او شعر و شاعری معتبر بود. در منزل پدری اش شعرا گرد هم می آمدند و به مشاعره می پرداختند. و این وضع در طبع او تأثیر مطلوبی گذاشت. و میل او را به سرودن شعر تشدید کرد. ابتدا وی در شعر تخلص «شبیر» داشت و سپس این تخلص را به «جوش» تغییر داد و به دلیل آزادی و آزادی خواهی و شرکت در نهضت های انقلابی عصر، به «شاعر انقلابی» شهرت یافت. او در شهرهای حیدرآباد، دهلی منشا خدمات مهم ادبی گردید و پس از استقلال پاکستان سرانجام به سال ۱۹۵۷ به پاکستان آمد و در وزارت فرهنگ پاکستان بکار مشغول شد.

جوش ضمن سرودن اشعار اردو، به فارسی نیز شعر می گفته است. مجموعه اشعار او را به تقریب یک لک (صد هزار) بیت برآورد کرده اند. آثار چاپی او شامل چندین مجلد میشود که مهمترین آنها «یا روی کی بازات» (جشن خاطره ها است). (رک: فارسی گویان پاکستان ۱/۴۷۵)

جیشی مروی (۱۹۱۰ - ۱۹۳۰)

میرزا شجاع خان مروی متخلص به «جیشی» در امرتسر از خانواده ای ایرانی الاصل زاده شد. او در شعر فارسی و اردو هر دو مسلط بود. و در شعر اردو به «شیون» تخلص میکرد. این شاعر جوان، در عنفوان جوانی دار فانی را وداع گفت. ذوق و استعداد درخشان جیشی در شاعری زبان زد هم عصرانش بود. مجموعه اشعار این شاعر جوان به عنوان «یادگار شیون» چاپ شده است. آنچه از شعر او باقی مانده، نمودار هنرمندی او در بیان است. (رک: فارسی گویان پاکستان ۱/۱۱۴)

جیلانی - میان قادری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۳۰/۲

چ

چوهدری محمد غضنفر علی ورائچ

فرزند چوهدری خوشی بیخود بوتالوی به سال ۱۹۶۰ در گوجره به دنیا آمده و تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه دولتی لاهور به پایان برده است: ایشان را در باب زبان و فرهنگ اردو و فارسی تألیفاتی است. در حال حاضر ایشان به عنوان استاد فارسی در دانشکده دیلوی رود (خیابان دیلوی) لاهور بکار اشتغال دارند.

چندری شیکهر بهشاگر

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی

۲۵/۱

ح

حافظ عبدالحمید (نابینا)

نام پدر ایشان چوهدری عبدالغنی گورد اسپوری است که به سال ۱۹۳۲م در گورد اسپور (هند) دیده به جهان گشوده است و سپس رحل اقامت به لاهور پاکستان افکنده‌اند. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب پاکستان گذرانده‌اند. از وی آثاری به زبان فارسی چاپ و

نشر شده است به شرح زیر:

۱- زبان پارسی در هند و پاکستان

۲- شعر جدید فارسی

۳- سبک شناسی زبان پارسی ... و آثار دیگر

ایشان مدتها در لاهور و دانشگاه پنجاب به تدریس زبان فارسی اشتغال داشته‌اند.

صوفی محمد افضل فقیر

فرزند صوفی محمد شریف می‌باشند که به سال ۱۹۳۶م در شیخوپوره (پاکستان) دیده به جهان گشوده‌اند. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به پایان برده و در باب ادب فارسی صاحب تألیفاتى هستند. ایشان بعنوان استاد افتخاری به تدریس علوم و معارف اسلامی در کوت عبدالله نارنگ مندی ضلع شیخوپوره مشغول به تدریس بوده‌اند و در همانجا درود به حیات گفتند در سالهای اخیر زندگی علاقه ایشان به عرفان بیشتر شد و زندگی گوشه را اختیار کردند - «شعر بیدل» بسیار مورد علاقه آن صوفی عارف بود و در این مورد ایشان صاحب نظر بودند - صوفی افضل در زبانهای اردو، فارسی، انگلیسی و عربی تسلط تمام داشت و به عربی، فارسی و اردو شعر می‌سرود جنگهای شعری وی به چاپ رسیده است.

حافظ محمد منظور حسین یزدی

فرزند حافظ محمد حسین چشتی است که به سال ۱۹۴۲م در ماهیوال دیده به جهان گشوده است. وی تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به پایان برده است. ایشان را در باب زبان فارسی

وارد و مقالاتی است از جمله آن :

۱- افق شام (نظم)

۲- ناله شب (نظم)

۳- دامن گلچین

۴- جاده شوق

۵- دود دل ... و چند اثر دیگر

ایشان در حال حاضر به عنوان تدریس و تعلیم و تبلیغ در دانشکده دولتی دیپالپور و منظور اسلامیک آکادمی بصیر پوره به کار اشتغال دارند.

حافظ محمود شیرانی

استاد حافظ محمود شیرانی از بزرگان ادب فارسی در پاکستان می‌باشند. استاد در زمینه‌های مختلف ادب فارسی صاحب آثار گرانقدری است. مقالات ایشان پیرامون (نقد شعرالعجم شبلی نغمانی) و شاهنامه فردوسی از اهمیتی خاص برخوردار است. ترجمه فارسی منتخبات مقالات اردوی استاد به سالهای اخیر در تهران نشر یافته است. ایشان فهرستی از نسخ نایاب خطی فارسی و اردو تهیه کرده‌اند.

حبیب‌الموسلین شیدا

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۲۶/۱

حزین خواجه محمد مسیح پال (۱۸۸۴ - ۱۹۶۸م)

مرحوم خواجه محمد مسیح متخلص به «حزین» در شعر فارسی و به «امین» در شعر اردو از ادبای معروف شبه قاره هستند. حزین در شهر

تاریخی سیالکوت پای به عرصه حیات نهاد. وی تحصیلات مقدماتی را نزد پدر و استادان زمانه‌اش فراگرفت و از این طریق به شعر و ادب و زبان فارسی متمایل گردید.

حسام‌الدین راشدی

استاد زبان و ادبیات فارسی کراچی هستند و در باب زبان و ادب فارسی و اردو صاحب آثاری می‌باشند.

حسن امام

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۳۱/۲

حسین جعفر حلیم

فرزند سید علی جعفر است که به سال ۱۹۳۷م در جونپور - (هند) دیده به جهان گشوده است. تحصیلات دانشگاهی را در پنجاب و تهران به اتمام رسانده‌اند و به عنوان استاد زبان فارسی در دانشگاه کراچی به تدریس اشتغال دارند. ایشان صاحب تألیفاتی در باب زبان فارسی می‌باشند به شرح زیر:

۱- احوال و آثار میرزا عبدالرحیم خان خانان و خدمات وی برای پیشرفت ادبیات فارسی در شبه قاره

۲- اقبال و جوانان ملت

۳- پروفیسور غلام سرور در مقام یک استاد

حفیظ الدین احمد کرمانی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۳۱/۱

حفیظ هوشیار پوری (۱۹۱۲-۱۹۷۳م)

شیخ عبدالحفیظ فرزند مرحوم محمد خان در ده «دیوان پور» از حومه شهر (جهنگ) در منطقه پنجاب پای به عرصه حیات گذاشت. تحصیلات دانشگاهی را در رشته فلسفه در دانشگاه پنجاب گذراند. وی در اثر تربیت خانوادگی و نیز استعداد خاصی که داشت به ادب فارسی علاقمند بود. خانواده حفیظ و از جمله جد وی شیخ غلام محمد به سرودن شعر فارسی شهرت داشت و از استادان شعر فارسی محسوب می شد. حفیظ از چنین موقعیتی در خانواده برخوردار بود و به شعر فارسی روی آورد. طبع حفیظ بیشتر به غزل متمایل بود. با سبکی ساده و روان (رک: فارسی گویان پاکستان ۱/۳۹۵)

حکیم سعید احمد برکاتی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۴۵/۲

حنفی - سید غلام حیدر شاه

سید غلام حیدر شاه حنفی به سال ۱۸۶۹م در (تیری) از ناحیه قلات پای به عرصه حیات نهاد. آبا و اجداد وی از سادات سلسله چشتیه بوده اند.

حنفی تحصیلات مقدماتی را در دیارش و نزد پدر گذراند و به دلیل

اقتضای فرهنگ خانوادگی اش به شعر فارسی روی آورد. کلام وی ساده و روان است. مجموعه اشعار او با عنوان «گلدسته حنفی» بصورت دست نویس موجود است.

حیات احمد

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۳۵/۲

خ

خالد صدیقی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۳۲/۱

خالده آفتاب

دکتر خالده آفتاب استاد زبان و ادبیات فارسی در پاکستان می باشند. ایشان از دانشگاه کراچی فوق لیسانس و از دانشگاه تهران دکتری ادبیات فارسی گرفته اند و چندین سال در دانشکده دولتی دختران به عنوان استاد فارسی مشغول به تدریس و تحقیق بوده اند و چند ماه پیش افتخار بازنشستگی ناثل آمده - از ایشان به زبانهای اردو و فارسی چندین مقاله به زبان و ادب در مجله های معروف ایران و پاکستان در ادب فارسی چاپ شده است. و ایشان در باب ادب فارسی و اردو صاحب تألیفاتی چند هستند.

خان عارف داودزئی

فرزند مرحوم خان محمد برکت الله است که به سال ۱۹۳۰ در یکی از محلات سرزمین هند متولد شده‌اند و سپس به پاکستان شهر کراچی منتقل گردیده‌اند. ایشان را در زبان فارسی و اردو تألیفاتی است به شرح زیر:

- ۱- ترجمه فارسی به روش نو
- ۲- ادب فارسی
- ۳- بستان فارسی بخش اول و دوم
- ۴- دستور زبان فارسی
- ۵- لمعات فارسی
- ۶- اخلاق جلالی (ترجمه به اردو، و چند اثر دیگر)

خان محمد عاطف

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۳۶//۲

خلوت - غلام محی الدین قریشی

پروفسور غلام محی الدین قریشی، فرزند فیروزالدین به سال ۱۸۹۶م در لاهور دیده به جهان گشود. وی تحصیلات مقدماتی و سپس دانشگاهی را در همان لاهور به پایان برد و در دانشگاه پنجاب به عنوان استاد زبان فارسی به کار مشغول شد. استاد قریشی از محضر دانشمندان و استادان مشهور - از جمله پروفسور محمود شیرانی بهره برد و به صحبت شعرائی چون «گرامی» و «عظامی» رسید و مورد تشویق آنها قرار گرفت و به شعر و ادب فارسی علاقمند گردید.

استاد قریشی در شعر فارسی «خلوت» تخلص می‌کرد. وی به سال ۱۹۴۹ بازنشسته شد و از آن پس به صورت آزاد به کارهای علمی اشتغال ورزید، شعر خلوت ساده و روان است و متمایل به سبک بازگشت ادبی است.

خواجه الطاف حسین حالی

حالی (۱۸۳۷-۱۹۱۴م) از محققین شاعران و منتقدین ادبی معتبر شبه قاره است. وی در شبه قاره اولین کتاب دربارهٔ زندگانی سعدی با عنوان «حیات سعدی» را به اردو نوشت و ترجمه فارسی آن در تهران نشر یافته است. همچنین سفرنامه حکیم ناصر خسرو قبادیانی را برای اولین بار تصحیح کرد و مقدمه‌ای بر آن نوشت. از حالی اشعاری به زبان اردو باقی است که شهرتی به سزا دارد - آثار برجستهٔ حالی بدین شرح است:

۱ - مقدمه شعر و شاعری

۲ - حیات غالب

۳ - مدس حالی

۴ - کلیات حالی

خواجه عبدالحمید عرفانی

استاد دکتر عرفانی در منطقه سیالکوت پاکستان به دنیا آمد. وی از سال ۱۹۳۱ تا به سال ۱۹۴۵ و در کویت به عنوان دبیر و معلم زبان فارسی مشغول کار شد. استاد از سال ۱۹۴۵ به مدت دو سال به عنوان نماینده فرهنگی دولت هند در مشهد و پس از چندی به عنوان وابسته فرهنگی و مطبوعاتی پاکستان بکار اشتغال داشت. استاد در زمینه‌های مختلف ادب فارسی و اردو دارای آثار گرانقدری است از آن جمله است:

- ۱- رومی عصر، در شرح احوال و آثار علامه اقبال لاهوری
- ۲- حدیث عشق (مجموعه دوبیتی‌ها)
- ۳- شرح احوال و آثار ملک الشعراء بهار
- ۴- انتخاب شعر معاصر در ۲ جلد
- ۵- فارسی امروز
- ۶- اقبال از نظر ایرانیان (اردو)
- ۷- ترجمه فارسی کتاب (ضرب کلیم) از اقبال لاهوری
- ۸- تذکره شعراء فارسی کشمیر
- ۹- آهنگ عشق (شعر- مثنوی) در شرح مسافرت به ایران در سال ۱۹۷۳
- ۱۰- آثاری دیگر (رک: فارسی گویان پاکستان ۵۲۲/۱)

خواجه محمد زکریا

دکتر خواجه زکریا به سال ۱۹۴۰ م در «جهنگ» پاکستان دیده به جهان گشودند، از دانشگاه پنجاب لاهور فوق لیسانس و دکتری ادبیات اردو گرفتند و در دانشگاه پنجاب در گروه اردو به تدریس مشغول شدند. دکتر زکریا به شعر و ادب فارسی مخصوصاً به آثار سعدی و حافظ فوق العاده علاقه دارند و بندهایی از گلستان و غزلهایی از اشعار حافظ و سعدی و اقبال لاهوری به ایشان حفظ است. ایشان مدیر گروه اردو و رئیس دانشکده شرق شناسی و علوم اسلامی بوده‌اند. مدتی به عنوان استاد اعزامی در دانشگاه پکن (چین) به تدریس اشتغال داشتند و در حال حاضر در دانشگاه زبانهای خارجی در کشور ژاپن مشغول به تدریس‌اند. تعداد زیادی از مقالاتشان در مجله‌های معروف پاکستان و هند چاپ شده است و برخی از مقالات دکتر زکریا در زمینه شعر و ادب فارسی به فارسی ترجمه شده و در ایران به چاپ رسیده است. عمده آثار ایشان

بدین شرح است:

- ۱- احوال و آثار اکبراله آبادی، چاپ لاهور.
- ۲- ترتیب و تدوین کلیات مجید امجد، چاپ لاهور.
- ۳- اردو برای مبتدیان (urdu for beginner)، به چاپ لاهور.

خواجه عبدالحمید یزدانی

دکتر خواجه یزدانی از دانشگاه پنجاب لاهور فوق‌لیسانس و دکتری فارسی گرفتند و در ابتدا در دانشکده صادق ایجبرتن بهاولپور به تدریس فارسی مشغول به کار شدند و پس از مدتی به دانشکده دولتی لاهور منتقل شده کار تدریسی و تحقیقی را ادامه دادند. ایشان چهار سال پیش به افتخار بازنشستگی نائل آمدند و در حال حاضر در بخش کشمیرشناسی و ادبیات فارسی کشمیری اشتغال دارند. افزون بر رساله دکتری ایشان به عنوان «طنز و مزاج در شعر فارسی، که به زبان اردو توسط خود مؤلف ترجمه و چاپ شده است، تعدادی کتاب و مقاله در باب ادب فارسی و اردو در مجله‌های معروف پاکستان و ایران به چاپ رسیده است. عمده آثارشان بدین شرح است.

- ۱- پس پرده‌گریا (عروسک پس‌پرده)، ترجمه داستانهای کوتاه معاصر فارسی به زبان اردو، چاپ لاهور

خورشید جهان

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۳۳/۱

د

دلاور حسین

فرزند آقای محمد شریف است که به سال ۱۹۴۰ در ضلع پسرور پاکستان دیده به جهان گشوده است. ایشان دارای مترجمی به زبان فارسی است و استاد زبان فارسی دانشکده دولتی پسرور ضلع ناروال می باشند.

دیانتد منشارمانی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۳۴/۱

ذ

ذاکره قاسمی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۳۵/۱

ذهین - محمد طاسین فاروقی

محمد طاسین فاروقی فرزند محمد فراقی است که به سال ۱۳۲۵ هـ ق در قصبه «کهنذیل» از ناحیه جیپور-پا به عرصه حیات گذاشت، خاندان وی به زبان پارسی سخن می گفته اند و اهل ذوق و دانش و عرفان بوده اند. ذهین در دوران کودکی با شعروادب فارسی مأنوس گردید. تخلص او در شاعری «ذهین» بود. وی به سال ۱۹۲۷ م به عنوان شرکت در امتحان مربوط به منشی فاضل به لاهور آمد و در آن جا از محضر اساتید بزرگی

چون، علامه اقبال لاهوری، عبدالحمید سالک، مولانا غلام رسول مهر بهره برد.

ذهین به طریقت متمایل بود و اکنون در خانقاه «تاجیه» در کراچی به عنوان پیر طریقت برمسند ارشاد نشسته است. شعر وی ساده و روان است و در بردارنده مسائل حکمی و اخلاق و عرفانی است.

د

رئیس احمد لغمانی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۳۹/۲

رئیس امروہوی - محمد مهدی

وی به سال ۱۹۰۴م در «امروہ» واقع در ضلع مرادآباد (هند) دیده به جهان گشود و پس از تجزیہ هند به پاکستان آمد. گذشتگان وی همه اهل ادب و شعر بوده‌اند و بدین طریق زبان فارسی در خانواده‌شان ارثی بوده است. رئیس علاوه بر شاعری، به روزنامه‌نگاری اشتغال داشت، وی پس از تأسیس پاکستان در سال ۱۹۴۷م به عنوان رئیس روزنامه «جنگ» منصوب شد. لطف سخن رئیس و قدرت او در نویسندگی مقالات اجتماعی و طنز و فکاهی زبانزد عامه مردم پاکستان می‌باشد. شعر رئیس ساده و روان است همراه با لطایف و ظرایف و نکته‌سنجی‌های ادبی و اجتماعی.

رافعه نکهت

خانم رافعه نکهت فرزند سید شجاع‌الدین احمد اهل لاهور است. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در دانشکده دولتی لاهور به پایان برده‌اند و به عنوان استاد زبان فارسی در دانشکده دولتی دختران لاهور به کار اشتغال دارند.

رحمت علی خان

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۳۷/۱

رخسانه ظهیر ملک

خانم رخسانه ظهیر فرزند ظهیرالدین ملک اهل لاهور است. تحصیلات دانشگاهی را تا مرز فوق لیسانس زبان فارسی در دانشگاه پنجاب گذرانده‌اند. ایشان به عنوان مدرس در مدرسه علاءالدین اکیدمی «باغبانپوره» لاهور به کار اشتغال دارند.

رزی - محمد اسماعیل خان

رزی به سال ۱۹۰۰م در دهکده «کمهر» از ناحیه «بهرت‌پور» دیده به جهان گشود. وی فرزند منشی محمد فضل نبی خان از قبیله «یوسف زبی» است. رزی تحصیلات ابتدایی و مقدمات علوم و معارف را در ناحیه «جیپور» نزد استادان عصر گذراند و پس از چندی به عنوان معلم و مدرس زبان فارسی در همان منطقه به کار پرداخت. وی پس از تشکیل دولت پاکستان، به نواحی کراچی آمد و در حیدرآباد مرکز ایالت سند-سکنی

گزید.

رزی به زبان فارسی علاقه‌ای تام دارد و به شعر و شاعری دل بسته است. شعر او ساده و روان است و مجموعه اشعارش گرچه تدوین نگردیده لکن عمده اشعار او در مجلات کشورش نشر یافته است.

رضیه اکبر حسن

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۳۸/۱

رعنا - سید سکندر شاه کاظمی (۱۸۸۶-۱۹۳۱م)

سید سکندر شاه کاظمی متخلص به «رعنا» در پیشاور ولادت یافت. وی پس از گذشت سی و اند سال از عمرش به همراه تنی چند از آزادی خواهان، آن ولایت را ترک کرد و از طریق کابل به ایران آمد و در تهران و اصفهان سکنی گزید و در مجالس مختلف ادبی فعالیت ادبی خود را آغاز کرد. وی علوم ادبی و معقول و منقول را نزد ادیب پیشاوری فراگرفت و پس از سال ۱۹۲۴م دوباره به پیشاور آمد و به کار شعر و ادب پرداخت. مرحوم علامه اقبال لاهوری که وی را دیده بود، گفته بود «من تا کنون هیچ هندی الاصل را ندیده‌ام که با چنین فصاحت به زبان فارسی صحبت کند» (فارسی‌گویان پاکستان ۱/۱۱۷)

رعنا که به نام رعنا ی اصفهانی هم خوانده شده است. در قصیده سرایی دستی تمام داشت. شعر او به شیوه شعرای سبک عراقی متمایل است.

رفیع الدین احمد کاظمی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۴۱/۲

رفیعه ریاض خان

خانم رفیعه فرزند خان سرور خان به سال ۱۹۴۳م در فیصل آباد پاکستان دیده به جهان گشود. ایشان دارای مدرک تحصیلی فوق لیسانس ام-او-ال هست. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور گذرانده‌اند. و در حال حاضر استاد دانشکده دولتی دختران مدینه تاؤن فیصل آباد می‌باشند.

رفیق فاطمه

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۳۹/۱

روبینه شاهین

خانم روبینه، فرزند نواب دین به سال ۱۹۵۷م در سیالکوت دیده به جهان گشود. ایشان دارای درجه فوق لیسانس زبان فارسی از دانشگاه پنجاب لاهور می‌باشند و محل کار ایشان در دانشکده دولتی سیالکوت می‌باشد.

روحی پیشاوری (۱۸۷۹-۱۹۵۷)

محمد عمر متخلص به «روحی» در شهر «انباله» از خانواده‌ای معروف

به «قاضیان» متولد شد. وی تحصیلات مقدماتی و متوسطه را در شهرهای

«کرنال» و «علیگر» به پایان آورده و به سال ۱۹۷۰ به پیشاور آمده در آن جا ساکن گردید.

وی به زبان و ادب فارسی و سرودن شعر علاقه‌ای فراوان داشت و از این روی با ادبای عصر مراوده و مصاحبه داشت. روحی در شعر اردو به «قضا» تخلص میکرد. وی پیوسته به کار شعر و سخنوری و تهیه متون کهن و نادر مشغول بود و سرانجام در پیشاور دعوت حق را لبیک گفت. شعر روحی پر است از نکته‌های لطیف ادبی، از این جهت سبک او به بیدل و نظیری شباهت دارد و از جهاتی شبیه شعر غالب است و او را به همین دلیل «غالب سرحد» لقب داده‌اند.

روحی لاهوری (۱۸۶۷-۱۹۵۴)

روحی لاهوری موسوم به مولانا اصغر علی و متخلص به «روحی» فرزند مرحوم مولانا قاضی شمس‌الدین بن میان پیر بخش بن‌رکن‌الدین است. وی به سال ۱۲۸۴ هـ ق در منطقه «گجرات» در قریه «کتهاله» پا به عرصه حیات گذاشت.

روحی پس از گذراندن تحصیلات مقدماتی به لاهور آمد و از محضر اساتید زمانش بهره‌ها گرفت و پس از چندی در دانشگاه پنجاب به تدریس و تعلیم پرداخت.

روحی استادی عالم و دانشمند و متدین بود و به زبان فارسی و عربی تسلطی کامل داشت. شعر فارسی را نیکو می‌سرود و در سبک شعری به شعرای متقدم متوجه بود. آثار قلمی روحی در زبان فارسی، اردو و عربی قابل اهمیت است از آن جمله است:

۱- دبیر عجم

۲- العروسی

۳- ترجمه شرح قصیده برده

۴- شرح اسماء الحسنی

۵- ارمغان اجاب و چند اثر دیگر (رک: فارسی گویان پاکستان ۱/۲۶۱)

روشن آرا بیگم

خانم دکتر روشن آرا فرزند تجمل حسین به سال ۱۹۳۸م در کلکته به دنیا آمده است. ایشان تحصیلات عالی دانشگاهی را در دانشگاه کلکته و دانشگاه تهران گذرانده‌اند و در حال حاضر استاد زبان فارسی در دانشگاه کراچی می‌باشند. برخی از آثار ایشان به زبان فارسی به شرح زیر است:

۱- ظهیرالدین بابر یک نابغه علمی ادبی و فرهنگی

۲- مختصری درباره واقعات بابری، افزون بر این دو اثر، چندین مقاله علمی و تحقیقی به زبان اردو و فارسی ایشان در مجلات معروف پاکستان و ایران به چاپ رسیده است.

روشن (۱۸۹۰-۱۹۲۴)

محمد اسماعیل الفاروقی المجددی نقشبندی متخلص به «روشن» فرزند مرحوم مولانا محمد حسین سرهندی است. وی در دهکده «تکر» در منطقه حیدرآباد پابه عرصه حیات نهاد.

روشن تحصیلات مقدماتی و علوم رایج عصر را در خانواده‌اش فراگرفت و سپس به تبلیغ مبانی دینی و مذهبی پرداخت. وی پس از ۵۲ سال عمر به سال ۱۳۶۱ هـ در کراچی دیده از جهان بر بست.

شعر روشن، شعری است دقیق و بدیع. وی در سبک شعری به شعرای متقدم و در غزل به استادان قدیم متمایل است. از آثار اوست:

۱- دیوان روشن

۲- انشای روشن

۳- نسیم چمن

۴- خطبات سندی و چند اثر دیگر

ریاض الاسلام

دکتر ریاض الاسلام به سال ۱۹۱۹م در رامپور هند به دنیا آمده است. نام پدر ایشان مولوی محمد اسحاق است. استاد ریاض الاسلام در دانشگاه علیگر هند و دانشگاه کمبریج انگلیس دوران تحصیلات دانشگاهی را به پایان برده است و در حال حاضر به عنوان مدیرکل موسسه مطالعات آسیای غربی و مرکزی، در دانشگاه کراچی به کار اشتغال دارند، از ایشان آثاری در باب ایران و ادبیات فارسی نشر شده است که به شرح زیر می باشد:

۱- تصحیح منشآت حسن خان شاملو به سال ۱۹۷۱م

۲- تصحیح بحرالاسرار به سال ۱۹۸۱م

۳- روابط هند و ایران به سال ۱۹۷۰م (به انگلیسی)، ترجمه فارسی این کتاب در تهران چاپ شده است.

۴- اسناد راجع به روابط ایران و هند تهران سال ۱۹۷۹

۵- بررسی ادبیات صوفیانه

۶- ایران و ایالت‌های مرزی مغول

۷- اردو و فارسی از حیث زبان درباری در بنگال و پاره‌ای آثار دیگر...

ریاض باری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۴۲/۲

ریحانه جاوید

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۴۰/۱

ریحانه خاتون

(دخترپروفسور نذیر احمد، استاد زبان و ادب فارسی در هند)

پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۴۳/۲

ریحانه خاتون

فرزند میرزا محمد دین است. که در سال ۱۹۵۴م در فیصل آباد پاکستان متولد شده است. تحصیلات دانشگاهی را تا حد فوق لیسانس در دانشگاه پنجاب لاهور به پایان برده‌اند و به عنوان استاد زبان فارسی در دانشکده دولتی دختران، تاؤن فیصل آباد به کار استغال دارند. از ایشان تألیفاتی چند در دست است.

ز

زاهده افتخار

خانم دکتر زاهد افتخار فرزند شیخ عبدالواحد به سال ۱۹۴۳م در دهر ساله «هند» به دنیا آمده است. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه‌های پنجاب و دانشگاه تهران به پایان برده‌اند. مقالات ایشان در زمینه ادب فارسی در مجله‌های پاکستان و ایران به چاپ رسیده است. آثار قلمی ایشان به شرح زیر است:

۱ - عنصری و مقام او در ادبیات فارسی

- ۲- تصحیح شرفنامه منیری
- ۳- ارزیابی قصاید ناصر خسرو
- ۴- تأثیر شعر عرب در شعر عنصری

زاهده پروین

خانم زاهده پروین، فرزند محمد یوسف است و اهل لاله موسی «ضلع گجرات» پاکستان که دارای فوق لیسانس زبان فارسی از دانشگاه پنجاب می‌باشند. ایشان صاحب تألیفاتی به زبان فارسی و اردو می‌باشند و در حال حاضر به عنوان استاد زبان فارسی در دانشکده دولتی (آئی.دی. جنجوعه) دختران - لاله موسی «ضلع گجرات» به کار اشتغال دارند.

زاهده وارث

خانم زاهده وارث فرزند سید مسعود الحسن است و اهل لاهور که به سال ۱۹۴۷م متولد شده است. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به پایان برده‌اند و در حال حاضر به عنوان دانشیار زبان و ادبیات فارسی در دانشکده دختران «کنیرد» لاهور به کار اشتغال دارند. ایشان را مقالاتی در زبان فارسی هست بدین شرح:

۱- ترجمه اندیشه، اثر محمد حجازی

۲- غزل در زبان فارسی

زبیده صدیقی

استاد فاضل و شاعره برجسته زبان فارسی دکتر زبیده صدیقی از ملتان (پاکستان) هست - در پتیا له، هند و چشم به جهان گشود و ۱۹۴۷م از

هند به پاکستان هجرت کرد. فوق‌لیسانس فارسی را از دانشگاه پنجاب لاهور گرفت و دورهٔ دکتری زبان و ادبیات فارسی را در دانشگاه تهران گذراند (۹-۱۹۶۶م). و بعداً در دانشکدهٔ دولتی تربیت معلم ملتان و خانهٔ فرهنگ جمهوری اسلامی ایران، ملتان مشغول به تدریس شد. وی مجردانه زیست و تمام دارائی خود را در راه تأسیس و اداره نمودن جامعهٔ صدیقیه در ملتان صرف کرد. جامعهٔ مذکور مدرسه‌ایست برای دختران یتیم. آثار:

- ۱- یتفجر من الانهار، مجموعهٔ شعر فارسی، چاپ ۱۹۷۶ م.
 - ۲- شرح احوال و تصحیح دیوان سیف‌الدین اسفرنگی، ملتان.
- و چند اثر دیگر

زبیر احمد قمر

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۴۱

زمرد سلمان

خانم دکتر زمرد سلمان، فرزند اکرام الحق به سال ۱۹۵۲م در لاهور به دنیا آمده است. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب گذرانده‌اند. و به عنوان رئیس دانشکده دختران کارخانه بازار فیصل آباد به کار اشتغال دارند. آثاری از ایشان به زبان فارسی موجود می‌باشد که از آن جمله است:

- ۱- ملاشاه بدخشی، رباعی گو
- ۲- ملاشاه بدخشی، مثنوی نگار

زیب مگسی (۱۸۸۳-۱۹۵۳م)

سردار میرگل محمدخان، از قبیله «مگسی» بلوچ است که در منطقه بلوچستان در قریه «جهل مگسی» دیده به جهان گشود. پدرش سردار قیصر خان، از سرداران صاحب نام آن منطقه بود.

سردار میرگل محمدخان به شعرو ادب فارسی علاقه‌ای وافر داشت و به «زیب» تخلص میکرد. زیب مگسی طبیعتی درویشانه داشت و غالب اوقات به تحقیق و تتبع سرگرم بود. او به مال و منال دنیا بی اعتنا بود. شعر مگسی شعری است شیوا و دقیق همراه با فنون ادبی و صنایع لفظی. از آثار اوست «پنج گلدسته زیب»

س

ساتیاناندجاوا (استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۴۲/۱

ساجدالله تفهیمی

دکتر ساجد الله تفهیمی، فرزند مولانا محمد عظمت الله تفهیمی است که به سال ۱۹۴۱م در پانی پت (هندوستان) دیده به جهان گشوده است. دکتر تفهیمی مدارج دانشگاهی را در دانشگاه کراچی گذرانده‌اند و به عنوان استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه کراچی به کار اشتغال دارند. آثار قلمی ایشان به زبان فارسی و اردو به شرح زیر می‌باشد:

- ۱- شرح احوال و آثار شیخ شرف‌الدین ابوعلی قلندر پانی پتی
- ۲- تصحیح منثور گل و بلبل، مقبول آکادمی لاهور سال ۱۹۷۹م
- ۳- سیری در گلزار نخبی

- ۴- تصحیح سنوات الاتقیاء شیخ بدرالدین سرهندی
- ۵- عروض فارسی و اردو
- ۶- ادبیات فارسی
- ۷- نثر متصوفانه فارسی در شبه قاره
- ۸- مثنوی گنج فقر
- ۹- احوال و آثار سلطان باهو
- ۱۰- انسان کامل به قصیده شیخ عزیزبن محمد نسفی

سالک (۱۸۹۴-۱۹۵۹م)

مولانا عبدالمجید فرزند منشی غلام قادرین میان میر محمد است که در «بتاله» از ناحیه «گرداسپور» به دنیا آمد. او تحصیلات مقدماتی را در «پتهانکوت» گذرانید و پس از چندی به کار نشر پرداخت و مجله «فانوس خیال» را در همان منطقه دایر کرد.

وی به زبان و ادب فارسی علاقمند بود. شعر نیکو می سروده و در شعر به «سالک» تخلص می نمود. وی به کار روزنامه نگاری علاقه ای خاص داشت. از این رو به سال ۱۹۱۵م به لاهور آمد و به کار روزنامه نگاری اهتمام ورزید و صدها مقاله و شعر در روزنامه ها و مجلات عصر درج نمود. و سرانجام در سن شصت سالگی در لاهور درگذشت.

وی شاعری بود بدیهه سرا، آزاده، ثابت قدم و در نویسندگی چیره دست. سبک شعری او شبیه است به شعر «غالب» و «علامه اقبال» با زبانی ساده و روان (فارسی گویان پاکستان ۱/۳۰۴)

سجاد حسینی

(استاد زبان فارسی در دانشگاههای هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۴۳/۱

سعیده خان

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۴۵/۲

سلطان الطاف علی

دکتر سلطان الطاف علی، فرزند زادگان حضرت سلطان باهو می‌باشد. که از بزرگان سلسله قادریه بوده و اهل سیر و سلوک در مقامات معنوی. پدران ایشان هم اهل علم و ادب و صاحب آثاری به زبان فارسی بوده‌اند. ایشان تحصیلات مقدماتی را در دبیرستان دولتی ملتان و دبیرستان دولتی گجرات «مطفرگه» گذرانده‌اند و تحصیلات دانشگاهی را در دانشکده «ایف سی لاهور» به پایان رسانده‌اند و در سال ۱۹۶۷موفق به گذراندن دوره فوق لیسانس زبان و ادب فارسی شده‌اند. و به سال ۱۹۸۷ دوره دکترای این رشته را در همان دانشکده سپری کرده‌اند. از ایشان آثاری به زبان فارسی موجود است به شرح زیر:

۱- بیست و پنج قرن روابط فرهنگی پاکستان و ایران

۲- کتاب «ادبیات باهو»

۳- تاریخ نامه هرات

۴- آشوب زاهد و واعظ

۵- مثنوی روحی سلطان باهو

۶- کتابهای درسی فارسی کلاس ششم تا دهم و دهها مقاله ادبی

ایشان به عنوان استاد زبان فارسی در دانشکده‌های استان بلوچستان

به کار تدریس اشتغال داشته‌اند و چندی به عنوان رئیس دانشکده دولتی

خضدار (قزدار) مشغول به کار بوده‌اند و در حال حاضر مدیر برنامه‌های آموزش و پرورش بلوچستان انجام وظیفه می‌دهند.

سلمی شهناز

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۴۷/۲

سلیم اختر

دکتر سلیم اختر فرزند عبدالحمید قریشی است که به سال ۱۹۳۴م در لاهور متولد شده است. ایشان استاد زبان و ادبیات شعبه اردو و در دانشکده دولتی لاهور می‌باشند و صاحب مقالاتی به زبان اردو و در باب ادب فارسی.

سلیم اختر، محمد

دکتر محمد سلیم اختر در پنجم دسامبر ۱۹۴۶ م در یکی از خانواده‌های علمی امرقسر چشم بجهان گشود. وی پس از تکمیل تحصیلات ابتدایی و پیش دانشگاهی به دریافت فوق‌لیسانس در رشته‌های زبان و ادب فارسی و تاریخ عمومی، از دانشگاه پنجاب نائل آمد، و سپس با استفاده از بورس سازمان عمران منطقه‌ای برای تحصیلات عالی در رشته زبان و ادب فارسی در دانشگاه تهران، وارد ایران شد. بمحض دریافت دکتری در زبان فارسی در سال ۱۹۷۴ م، وی بدعوت دانشگاه فدرال استرالیا، به کابزا رفت و ضمن ادارهٔ درسهای فارسی و اردو و هندی برای خارجی‌ان و تدریس بعضی دیگر از رشته‌ها به دریافت فوق‌لیسانس در مطالعات آسیائی و دکتری در تاریخ شبه قاره از آن

دانشگاه نیز موفق شد. وی در سال ۱۹۸۴ م به پاکستان برگشته در مرکز مطالعات تاریخی و فرهنگی دولت پاکستان در اسلام آباد، بعنوان سرپرست پژوهشی آغاز به کار کرد. وی در ضمن به مدت ده سال (۹۳- ۱۹۸۴ م) مدیریت مجله انگلیسی زبان (لطفاً متن انگلیسی را با حروف جدا بنویسید) بعهدہ داشت و بالغ بر دو سال عضو هیأت تحریریه مجله اردو زبا تاریخ و ثقافت پاکستان نیز بود.

دکتر سلیم اختر در سال ۱۹۸۷ برای تصدی کرسی اقبال‌شناسی در دانشگاه ایدبزی انگلیسی از طرف آن دانشگاه و دولت پاکستان مشترکاً انتخاب شد؛ و از سپتامبر ۱۹۹۳ م سرپرستی گروه اردو نیز بوی محول شده است؛ گذشته ازین وی از جمله اعضای هیأت تحریریه مجله پژوهش این دانشکده نیز می‌باشد.

دکتر سلیم اختر در زبان‌های اردو، فارسی و انگلیسی دسترسی کامل دارد و مقالاتش در این زبانها در مجلات علمی شبه قاره، ایران، انگلیس، آمریکا و استرالیا منتشر شده، و مورد استفاده دانشمندان قرار گرفته است. وی در کنفرانسهای متعدد در داخل و خارج از کشور شرکت جسته و مقالاتی در آنها نیز ارائه داده است. گذشته از کتابهای متعددی بزبان انگلیسی که وی مستقلاً و یا با همکاری دانشمندان دیگر بچاپ رسانیده، در زمینه زبان و ادب فارسی و ایران‌شناسی نیز آثاری ارزشمند مثل **مجمع الشعرای جهانگیرشاهی** از ملا قاطعی هروی (۱۰۲۴ م)، **کلمات الصادقین** از محمد صادق کشمیری دهلوی همدانی (۱۰۲۳ ق)، رساله نوریه سلطانیه اثر شیخ عبدالحق محدث دهلوی (۱۰۲۷ ق)، **تحفة الولاية و نصیحة الرعية والرعاة** از شیخ محمد بن طاهر پتنی، محدث (د. ۹۸۶ ق)، و ترجمه و تعلیقات انگلیسی و مقدمه ممتع بر مظهر شاهجهانی اثر یوسف میرک هروی (قرن یازدهم) در نتیجه زحمات وی بجهان دانش

عرضه شده است. اهمیت کارهای علمی آقای دکتر اختر از همین پیداست که استاد دکتر نذیراحمد (دانشگاه علیگره) ضمن اظهار نظر درباره اولین اثرش - تصحیح و تعلیق مجمع الشعرای جهانگیر شاهی (دانشگاه کراچی، ۱۹۷۹ م) - در مجله اسلامک کلچر (حیدرآباد و کن)، آن را همطراز آثار مرحوم مولوی محمد شفیع لاهوری، و پیر حسام الدین راشدی قلمداد کرده بود.

دکتر محمد سلیم اختر با دایرةالمعارف بزرگ ایران (تهران)، و دانشنامه جهان اسلام (تهران)، و دایرةالمعارف ایرانیکا (دانشگاه کولمپ) نیز همکاری می‌کند. گذشته از این وی از بدو تأسیس دانشنامه شبه قاره (فرهنگستان، زبان و ادب ایران) از جمله اعضای شورای انتخاب مدخل آن نیز می‌باشد.

دکتر محمد سلیم اختر ضمن فعالیتهای علمی دیگر، فعلاً تاریخ رشیدی میرزا حیدر دوغلات را دارد آماده چاپ می‌سازد.

سلیم مظهر، محمد

آقای محمد سلیم مظهر فرزند عبدالرشید خان به سال ۱۹۶۲ م در چوتی زیرین. دریره غازی خان به دنیا آمد، تحصیلات مقدماتی را نزدیک پدرش که به شعر و ادب فارسی فوق‌العاده علاقه داشت آموخت. وی از دانشکده دولتی دریره غازی خان لیسانس و از دانشگاه پنجاب لاهور، فوق‌لیسانس فارسی (۱۹۸۷ م) گرفت، مدتی در خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران ملتان (۱۹۸۷ م) کارکرد، پس از آنجا در دانشگاه اسلامیة بهاولپور به تدریس فارسی پرداخت و سپس در ۱۹۸۸ م با گروه فارسی دانشکده شرق‌شناسی، دانشگاه پنجاب لاهور وابسته شد و به تدریس فارسی اشتغال ورزید.

آقای سلیم مظهر در حال حاضر در دانشگاه تهران دوره دکتر می‌گذارند و با مراکز فرهنگی، تحقیقی و علمی ایران چون گروه شبه قاره فرهنگستان زبان و ادب فارسی، دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، دانشنامه ایران چون گروه شبه قاره فرهنگستان زبان و ادب فارسی، دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، دانشنامه زبان و ادبی فارسی و گروه اردو دانشگاه تهران همکاری می‌کند - افزون بر ترجمه‌هایی از مقالات اردو به فارسی و داستانهای کوتاه فارسی به زبان اردو که در پاکستان و ایران از وی به چاپ رسیده است، عمده مقالات وی بدین شرح است:

- ۱ - چهار مقاله - ایک جائزہ
- ۲ - آذری اسفراینی عارف و شاعر خراسانی قرن نهم هجری
- ۳ - اردو تحت تأثیر فارسی
- ۴ - تدریس فارسی در پنجاب (پاکستان)، با مشارکت

سمیع الحق

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۴۴/۱

سمیع‌الدین حیدر

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۴۸/۲

سهیل بخاری

نام پدر ایشان سید احمد است که به سال ۱۹۱۴م در یوبی (هندوستان) متولد شده‌اند. فعلاً ساکن کراچی هستند و دارای آثاری به

زبان فارسی و اردو می باشد از آن جمله است:

- ۱- ترجمه اردو «کودک فیل»
- ۲- اسلام و فرهنگ قرن بیستم
- ۳- ترجمه اردوی معاد
- ۴- ترجمه گناهان کبیره به زبان اردو

سید آقا حسین شاعر ارسطو جاهی

سید آقا حسین، متخلص به «شاعر ملت» فرزند میر سید مصطفی حسن است که به سال ۱۹۰۴م در قریه «جگراؤن» از بخش «ادمیان» پنجاب دیده به جهان گشود. اجداد وی ایرانی بوده اند و جد وی شریف العلماء مولوی اهل ادب بود و به فارسی و اردو اشعاری می سرود. سید آقا حسین تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه علیگر به پایان رسانید، و در حال حاضر در پاکستان زندگی می کند.

طبع «شاعر» از او ان کودکی به شعر تمایلی داشت و آثاری در این باب از خود به یادگار گذاشته است. شعر او ساده و روان و سلیس است و متمایل به سبک پاکستانی.

سید آل یاسین

دکتر سید آل یاسین اهل پیشاورند و به زبان فارسی علاقه ای وافر دارند.

سید احمد حسین جعفری

(استاد زبان فارسی در دانشگاه های هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۸/۲

سید اختر حسین کاظمی

(استاد زبان فارسی در دانشگاه جواهر لعل نهرو)

سید ارتضی حسین رضوی

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۱/۲

سید اسد رضا حسینی

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۲/۲

سید اشرف علی میان

نام پدر ایشان سید میان اصغر علی است که به سال ۱۹۵۱م در میانوالی پاکستان به دنیا آمده‌اند. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به اتمام رسانده‌اند و به عنوان استادیار زبان فارسی در دانشکده دولتی بهکر به کار اشتغال دارند. مقالاتی به فارسی و اردو از ایشان باقی است.

سید اطهر شیر

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۹

سید افتخار حسین رضوی

فرزند سید محمد حسین رضوی است که به سال ۱۹۳۴م در امر تسر هند دیده به جهان گشوده است ایشان تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاههای پنجاب لاهور به اتمام رسانده است و در حال حاضر به عنوان رئیس گروه فارسی دانشکده دولتی گوجره، ضلع توبه تیک سنگه به کار اشتغال دارند.

ایشان تألیفاتی به زبان فارسی و اردو دارند.

سید اقبال حسین

(استاد زبان فارسی در دانشگاههای هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۶/۲

سید اکبر علی ترمذی

(استاد زبان فارسی در دانشگاههای هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۸/۲

سید امام الدین

(استاد زبان فارسی در دانشگاههای هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۲۱/۲

سید امداد علی شاه صفدر

فرزند سید ولی محمد شاه متولد ۱۹۲۸م در شهر اوکاره پنجاب (پاکستان) هستند مدارج دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب گذرانده‌اند و به عنوان استاد زبان فارسی در دانشکده دولتی اوکارا، پنجاب به کار اشتغال

داشته‌اند. استاد دوران بازنشستگی را می‌گذرانند. آثار قلمی ایشان به شرح زیر است:

- ۱- فهرست کتب چاپی فارسی پاکستان
- ۲- بیان جنون (مجموعه شعر فارسی و اردو)
- ۳- چند دقیقه با غزل‌سرایان معاصر ایران
- ۴- فهرست کتابهای چاپی فارسی
- ۵- حزب الاشال پنجابی در فارسی و چند اثر دیگر

سید امیر حسن عابدی

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۱۵/۲

سید انوار احمد

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۱۶/۲

سید اوصاف علی

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۲۴/۲

سید بدرالحسن عابدی

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۱۹/۲

سید پیر حسام‌الدین راشدی

تاریخ‌شناس، محقق، نویسنده و ایران‌شناس مرحوم استاد حسام‌الدین راشدی دارای درجه افتخاری دکتری فارسی از دانشگاه تهران بود که در کراچی می‌زیست و به کار تدریس و تحقیق اشتغال داشت. آثاری از استاد باقی مانده است به شرح زیر:

- ۱- تذکرة الشعراء کشمیر
- ۲- تذکر ریاض العارفین
- ۳- مثنوی مظهر الآثار، سروده شاه جهانگیر هاشمی کرمانی
- ۴- مثنویات و قصاید میرعلی شیر قانع تقوی
- ۵- تحفة الکرام
- ۶- مکلی نامه
- ۷- مقالات الشعراء، اثر سلطان محمد فخری و چند اثر دیگر

سید تسنیم رضا رضوی

فرزند سید حسن رضوی است که به سال ۱۹۶۱م در بهکر متولد شده است. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به اتمام رسانده‌اند و به عنوان دانشیار زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه بهکر به کار اشتغال دارند. استاد را تألیفاتی به زبان فارسی و اردوست به شرح زیر:

- ۱- ترجمه «زندگانی حضرت زینب» به زبان اردو
- ۲- ترجمه دفاعیات عین‌القضاة
- ۳- عشق اقبال و آثار دیگر

سید جمیل احمد رضوی

فرزند سید بشیر احمد رضوی است که به سال ۱۹۴۱م در دلیل پور، پنجاب شرقی (هند) دیده به جهان گشوده است. تحصیلات دانشگاهی را در دانشکده دولتی فیصل آباد پاکستان گذرانده‌اند، و به عنوان معاون رئیس کتابدار کتابخانه دانشگاه پنجاب لاهور به کار اشتغال دارند. ایشان را به فارسی و اردو آثاری است به شرح زیر:

- ۱- شرح غررالحکم و دررالکلم (ترجمه اردو).
- ۲- هدایت الطالبین
- ۳- پنجاب یونیورسی اوراقبال
- ۴- معجم مصادر اسلامی
- ۵- مخطوطات تقویم
- ۶- احزان الصدور
- ۷- معرفت نفس و معرفت خدا
- ۸- فائز دهلوی کلیات کاتعارف اور انتخاب کلام و چند اثر دیگر.

سید حسن

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۲۷

سید حسن الله

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۲۸

سید حسن عباس رضوی فطرت

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۳۱/۲

سید حسن عسگری

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۲۹

سید خورشید حسین بخاری

نام پدر ایشان سید بشیر حسین بخاری است که به سال ۱۹۴۳م در پاکستان متولد شده‌اند. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در پنجاب لاهور گذرانده‌اند و به عنوان استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشکده دولتی شیخوپوره اشتغال دارند. آثار قلمی استاد به شرح زیر می‌باشد:

۱- مطالعۀ ادبیات ایران

۲- ترجمه کیمیای سعادت (به اردو)

۳- ترجمۀ گلستان (به اردو - باب اول گلستان)

۴- شعرای کلاسیک فارسی، اردو

۵- ریاض التاریخ

۶- تحریک مشروطه ایران (به اردو)

۷- نادرشاه افشار

۸- مسعود سعد سلمان

۹- ابوالفرج رونی

۱۰- مولانا میرزا لاهوری و چند اثر دیگر

سید ذاکر حسین نقوی

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۳۸/۲

سید راشد حسین

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۳۶/۱

سید رضا امام

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۴۰/۲

سید سبط حسن رضوی

دکتر سبط حسن رضوی، فرزند مرحوم سید یوسف حسین رضوی است که به سال ۱۹۲۷م در لکهنو دیده به جهان گشود. استاد دکترای ادبیات فارسی را از دانشگاه تهران گرفته‌اند، و مدارج دیگر تحصیلی را در دانشگاه‌های لکهنو و کراچی طی کرده‌اند. ایشان استاد سابق دانشکده اصغر مال در راولپندی بوده‌اند و در حال حاضر مدیر مجله دانش، وابسته به رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در اسلام‌آباد می‌باشند. استاد از شیفتگان زبان فارسی هستند برخی از آثار قلمی ایشان به شرح زیر می‌باشد:

۱- فارسی‌گویان پاکستان

۲- گلشن فارسی ج ۱ و ۲

۳- سوابق تاریخی و روابط مادی و معنوی مردم پاکستان و ایران

- ۴- ترجمه زیبایی حجاب و حجاب زیبایی
- ۵- یک روزنامه نگار آزادی خواه پاکستان
- ۶- عظامی، پارسی گوی معاصر پاکستان
- ۷- گرامی، استاد اقبال
- ۸- شاهنامه کتاب اخلاق
- ۹- پارسی گویان معاصر پاکستان
- ۱۰- انقلاب ایران و چند اثر دیگر (رک: فارسی گویان پاکستان ۱/۵۸۲)

سید سیف الله

از فارسی دانان پاکستان می باشند ایشان از دانشگاه پنجاب لاهور فوق لیسانس فارسی گرفته اند و مدتی در دانشگاه فردوسی مشهد مشغول تحصیل بوده اند.

پس از پایان تحصیلات ایشان مدتی مدیر مجله «فارسی پاکستان مصور» بوده اند. از ایشان مقالاتی چند در زمینه ادب فارسی در مجله های چاپ شده است.

سید شمیم الحسن رضوی

(استاد زبان فارسی در دانشگاه های هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱/۵۲

سید طفیل احمد مدنی

(استاد زبان فارسی در دانشگاه های هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۲/۶۲

سید عامل حسین جعفری

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۶۳/۲

سید عبدالستار

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۶۵/۲

سید عبدالشکور قادری

(استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های هند)

سید عبدالله

استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های پنجاب می‌باشند که در باب ادب

فارسی و اردو صاحب آثاری هستند

سید عبدالوهاب اشرفی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۶۵/۲

سیدعلی رضا نقوی

دکتر نقوی در سال ۱۹۳۳م در ناحیه «امروہ» هند دیده به جهان

گشود و پس از تشکیل دولت پاکستان به این دیار مهاجرت کرد. ایشان

تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه کراچی گذرانده‌اند و به اخذ درجه

دکترای زبان فارسی از دانشگاه تهران نایل آمده‌اند. ایشان در اداره

تحقیقات اسلامی در اسلام آباد به کار اشتغال دارند. آثاری از ایشان باقی است به شرح زیر:

۱- هیمالیا «انتخاب و ترجمه نمونه های شعر اردو در فارسی»

۲- حقوقی عائلی ایران (به زبان انگلیسی)

۳- دستگاه قضایی پاکستان (ترجمه)

۴- گلشن فارسی ۲ جلد

۵- لغت جامع فارسی

سید علی نقوی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۷۰/۲

سید غلام السیدین

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۷۸/۲

سید قیوم

دکتر سید قیوم اهل پیشاور است و در آن جا به تعلیم زبان فارسی به دانشجویان اشتغال دارد.

سید کلب عابد نقوی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۷۸/۲

سید کلیم‌الله حسینی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۷۹/۱

سید محمد اکبر

ایشان فرزند سید فضل اکبری می‌باشند و به سال ۱۹۳۹م در حافظ‌آباد (گوجرانواله) متولد شده‌اند. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب طی کرده‌اند و به عنوان استادیار دانشکده دولتی ساهی وال به کار اشتغال دارند. ایشان را به زبان فارسی و اردو آثاری است.

سید محمد اکرم شاه

دکتر اکرم شاه متخلص به «اکرام» به سال ۱۹۳۲ در دهستان مونگنانوال از توابع لاهور دیده به جهان گشود. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب و دانشگاه تهران به پایان برده‌اند. ایشان مدتها رئیس رشته زبان و ادبیات فارسی و دانشکده شرق‌شناسی دانشگاه پنجاب بوده‌اند و در حال حاضر بازنشسته شده‌اند، لکن در همان دانشگاه تصدی بخش اقبال‌شناسی را برعهده دارند. استاد سید محمد اکرم شاه به شعر و شاعری بسیار علاقه‌مند است. شعر استاد در زبان فارسی فصیح است و بلیغ. نمونه‌هایی از اشعار ایشان به صورت مجموعه‌ای به نام «سفینه سخن» در اسلام‌آباد پاکستان چاپ و نشر شده است. نگارنده نیز در مدت اقامتش در لاهور از مهرماه سال ۱۳۷۰ به مدت دو سال و خدمت در دانشگاه پنجاب با ایشان مجاورتی در باب شعر داشته است که نمونه‌هایی از اشعار ایشان در مجلات «راوی» و «تحقق» و «گنجینه سخن»، «دانش» و «آینده» و... آمده است. این غزل در گنجینه دانش

(ضمیمه فصلنامه دانش شماره ۳۱) آمده است با این قید که این در جواب غزل راقم این سطور به عنوان استاد اعزامی ایران به دانشگاه پنجاب سروده شد. لاهور در ۲۴ ژانویه ۱۹۹۱.

گلشن وصل

ز پیرهن همه ظاهر بود بلور تنت	دلم فدای تن و تن فدای پیرهن
مشام اهل وفا سر به سر معطر شد	به باغ ناز چو بشفقت یاسمین تنت
به شمع روی تو پروانه وار می سوزم	اگر ز لطف شبنم ره دهی به انجمن
کجا تو آهوی وحشی، کجا من بی دل	امید وصل تواز من خطاست در ختن
به بند عشق تو آزادی من زار است	مرا رها مکن از دام زلف پرشکنت
بیا به باغ امید ای بهار جان افزای	که غنچه دل من واشود ز آمدنت
کسی به یاد نمی آورد ز قند و عسل	سخن چو می رود از شکر لب و دهن
اگر به گلشن وصلت مرا بود گذری	نسیم وار ببوسم تن چو یاسمن
بیا که از تو بود زندگانی «اکرام»	خدای ساخته آب حیات بهر منت

استاد از دوران نوجوانی به سرودن شعر فارسی علاقه مند بوده اند. بنا به سنت خودشان به هنگام تحصیل در لاهور نزد استاد سید فرزند علی به تحصیل و تعلیم فارسی پرداخته اند و به شعر فارسی روی آورده اند. وقتی که ایشان در دوره فوق لیسانس زبان فارسی در دانشگاه پنجاب به تحصیل اشتغال داشته اند، نزد هیأتی که از ایران به پاکستان آمده بودند، قطعه شعری می خوانند که نمودار قدرت ایشان است بر زبان آوری به فارسی. چند بیت از آن شعر به دلیل این که در باب زبان فارسی است آورده می شود:

ای خوشا لطف بیان فارسی حرف دل گوید زبان فارسی

هر که خواهد بر سر خود تاج علم سرنهد بر در آستان فارسی
 گوید از آغاز فرهنگ بشر نقشهای باستان فارسی
 گر بجویی یوسف عرفان و عشق روبیین در کاروان فارسی
 چنان که ذکر شد، «سفینه سخن» آخرین نمونه‌های شعر ایشان است
 اما از قبل مجموعه اشعار ایشان تحت عنوان «پروانه پندار»، «پندار» «سکه
 عشق»، «پند پدر» چاپ و نشر شده است.

استاد دارای آثار و تألیفاتی هستند به شرح زیر:

- ۱- اقبال در راه مولوی ۲- داد سخن ۳- کارنامه و سراج منیر
- ۴- فارسی در پاکستان ۵- تنبیه الغافلین ۶- فرهنگ
- شعرای شبه قاره ۷- فرهنگ صوفیه شبه قاره و چند اثر دیگر.

سید محمد دلشاد

فرزند مرحوم سید محمد لطیف شاه است که به سال ۱۹۳۹م
 در جالندهر (هند) دیده به جهان گشوده است. ایشان تحصیلات
 دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به اتمام برده‌اند و به عنوان استاد
 زبان فارسی در دانشکده دولتی جوهر آباد (خوشاب) پاکستان به تدریس
 اشتغال دارند. استاد دارای تألیفاتی به زبان فارسی و اردو می‌باشند.

سید محمدرضا ساجد رضوی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۹۵/۲

سید محمد سلطان عباسی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۹۹/۲

سید محمد طلحه رضوی «برق»

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۱۰۲/۲

سید محمد عبدالله

دکتر سید محمد عبدالله، استاد زبان فارسی و اردو، در پاکستان می‌باشند. ایشان مدتها در دانشکده خاورشناسی دانشگاه پنجاب به تدریس دروس مختلف فارسی اشتغال داشته‌اند. وزمانی نیز رئیس بخش فارسی و گروه اردو و دانشکده شرق‌شناسی، در دانشگاه فوق بوده‌اند. و پس از درگذشت مولوی محمد شفیع مدیریت اردو دائرة معارف اسلام را به عهده داشته‌اند ایشان رادر باب زبان و ادب فارسی تحقیقات فراوانی است. از جمله در باب نظیری نیشابوری و شهرآشوبهای فارسی، و نیز درباره مولانا جلال‌الدین رومی صاحب آثاری برجسته هستند. مقالات ایشان در زمینه ادب فارسی و اردو در مجله‌های معروف پاکستان و هند چاپ شده است. کتاب ایشان به عنوان «فارسی شاعری پس هندوون کا حصہ» به زبان فارسی ترجمه و در تهران چاپ و نشر شده است. و مقالاتشان در باب ادب فارسی نیز به صورت مجموعه‌ای به عنوان «مجموعه مقالات» از لاهور به چاپ رسیده است.

سید محمد علی زیدی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۰۵/۲

سید مرتضی اختر جعفری

دکتر سید مرتضی اختر جعفری، استاد زبان فارسی در دانشگاه
پیشاور می‌باشند. ایشان دارای آثاری به زبان فارسی و اردو هستند.

سید مظفر الحق

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۱۲۸/۲

سید مظفر حسین برنی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۱۲۵/۲

سید منال شاه القادری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۱۲۱/۱

سید منظور الحسن برکاتی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۱۳۱/۲

سید ناصر حسین زیدی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۳۷/۲

سید وحید اشرف

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۴۱/۱

سید وزیرالحسن عابدی

شادروان استاد سید وزیرالحسن عابدی، تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب و دانشگاه تهران به پایان برده‌اند و به عنوان استاد زبان فارسی در دانشگاه پنجاب به تدریس زبان فارسی اشتغال داشته‌اند. از آثار ایشان است:

- ۱- تصحیح دیوان میرزا اسدالله خان غالب
- ۲- تصحیح کلیات امیر خسرو دهلوی
- ۳- تصحیح کلیات ابوالفیض فیضی قیاضی
- ۴- فهرست مقالات مربوط به مجله دانشکده خاورشناسی دانشگاه پنجاب
- ۵- دبستان عجم
- ۶- دستور زبان فارسی
- ۷- تصحیح «گل رعنا» از غالب دهلوی و چند اثر دیگر.

سید ولی‌الله سلفی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۴۴/۱

سید هادی حسن (دکتر)

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هندوستان — صفحه ۳۴۳ مجموعه مقالات ج اول)

سیده اشرف ظفر

نام پدر ایشان سید محمد علی شاه بخاری است که به سال ۱۹۳۹ م در لاهور متولد شده‌اند. ایشان دارای فوق لیسانس و دکترای زبان و ادبیات فارسی می‌باشند و صاحب آثاری در ادب فارسی به شرح زیر:

۱- امیرکبیر سید علی همدانی معروف به شاه همدان

۲- چهل اسرار

۳- اوراد فتحیه

۴- رساله مناجات شاه همدان

۵- الفاطمه (شامل زندگی و شرح احوال حضرت فاطمه زهرا(س))

۶- خلاصة المناقب

۷- سید علی همدانی و امام خمینی (ره)

استاد در حال حاضر به عنوان رئیس دانشکده دولتی دختران، مدینه تاؤن، فیصل آباد بکار اشتغال دارند.

سیده الرحمن

خانم دکتر سیده الرحمن، استاد زبان و ادبیات فارسی در شبه قاره می‌باشند.

سیده زهره قادری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۴۴/۲

سیف الرحمن سیفی

فرزند عبدالرحمن است که به سال ۱۹۴۵م در گوگیره (ساهیوال) پاکستان دیده به جهان گشوده است. ایشان دارای فوق لیسانس فارسی، اردو و پنجابی است. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب به پایان رسانده اند و در زمینه زبان و ادب فارسی دارای تألیفاتی می باشند به شرح زیر:

۱ - نظم مستزاد به زبان فارسی

۲ - غزلیات به زبان فارسی

۳ - مثنوی به زبان پنجابی

ایشان در حال حاضر به عنوان رئیس گروه فارسی در دانشکده دولتی زمیندار گجرات به کار اشتغال دارند.

ش

شاگر خلیق

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۴۹/۲

شاهد اقبال

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۵۰/۲

شبانہ خاتون

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ہند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۵۱/۲

شبیر احمد حیدری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ہند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۵۲/۲

شریف النساء انصاری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ہند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۴۵/۱

شریف حسین قاسمی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ہند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۴۸/۱

شعیب اعظمی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ہند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۴۷/۱

شمس الدین احمد جان

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ہند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۴۹/۱

شمس الدین صدیقی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۵۳/۲

شمشاد مصطفی حسین

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۵۴/۲

شمیم احمد انصاری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۵۱/۱

شمیم اختر

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۵۵/۲

شمیم الحق صدیقی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۵۶/۲

شمیم محمود زیدی

خانم دکتر شمیم محمود زیدی، استاد اسلام آباد پاکستان و مدیر موزه مردم شناسی در اسلام آباد هستند. رساله دکتری ایشان، تحت عنوان «حضرت بهاء الدین زکریای ملتانی» چاپ و نشر شده است. تحصیلات

دانشگاهی را در پاکستان و ایران گذرانده‌اند. از ایشان در زمینه زبان و ادب فارسی تعدادی مقالات در مجله‌های پاکستان و ایران چاپ شده است.

شوکت بخاری

استاد زبان و ادبیات فارسی در شبه قاره که دارای آثاری به زبان فارسی و اردو میباشند.

شوکت علی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۵۷/۲

شوکت نهال

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۵۳/۲

شهناز زهرا کرمانی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۵۸/۲

شیخ زینت الله

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۵۹/۲

شیخ محمد اقبال

استاد دکتر شیخ محمد اقبال یکی از بزرگان ادب فارسی در پاکستان است. استاد مدتها رئیس دانشکده خاورشناسی دانشگاه پنجاب بوده‌اند و به دلیل هم‌نامی با مرحوم علامه اقبال لاهوری گاه این دو نام در نظر محققین اشتباه شده است. از آثار ایشان است:

۱- تصحیح راحة الصدور راوندی (کتاب درسی)

۲- ایران در عهد ساسانیان

و بسیاری مقالات که در مجله شرق‌شناسی دانشگاه پنجاب چاپ و نشر شده است.

شیخ نوازش علی

فرزند مرحوم شیخ فضل حسین به سال ۱۹۴۸م در لاهور دیده به جهان گشوده است. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب گذرانده‌اند. ایشان یکی از استادان فاضل زبان فارسی در بخش شرق‌شناسی دانشگاه پنجاب می‌باشند و به زبان و تکلم فارسی کاملاً مسلط هستند.

تألیفات ایشان به زبان فارسی عبارت است از:

۱- کتاب جدید فارسی (کتاب درسی)

۲- مساعدت در تصحیح و تدوین مصباح الهدایه

۳- تجدید نظر در «تذکرة الشعراء کشمیر»

۴- مساعدت و تجدید نظر جاویدان اقبال

ایشان دارای چندین مقاله به فارسی هستند و در انجمنهای ادبی و کنگره‌های مربوط به زبان فارسی چندین سخنرانی ایراد کرده‌اند. در حال حاضر به تدریس زبان و ادبیات فارسی در دانشکده خاورشناسی

دانشگاه پنجاب لاهور به کار اشتغال دارند.

شیخ نیاز محمد

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۶۰/۲

ص

صاعمه خورشید

خانم صائمہ خورشید فرزند خورشید علی به سال ۱۹۶۸م در لاهور متولد شده‌اند. تحصیلات دانشگاهی را در آنجا به پایان برده‌اند. ایشان در زمینه ادب فارسی آثاری در دست تهیه دارند و در حال حاضر به عنوان استاد زبان فارسی در دانشکده دولتی دختران، شادباغ لاهور بکار اشتغال دارند.

صبره‌ها والہ

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۵۴/۱

صغری بانو شکفته

خانم دکتر شکفته استاد زبان فارسی و رئیس گروه فارسی در مؤسسه ملی زبان‌های نوین در دانشگاه اسلام آباد هستند و تحصیلات‌شان را در پاکستان و دیران به پایان برده‌اند و در باب زبان فارسی صاحب تألیفاتی چند می‌باشند.

صغیر - فتح محمد (۱۸۸۳ - ۱۹۴۲م)

حکیم فتح محمد متخلص به «صغیر» و «حکیم» در سال ۱۳۰۰ هـ ق در شهر «دادو» از ایالت سند متولد گردید. وی در کودکی پدرش را از دست داد و به ناچار موطن اصلی اش را ترک کرد و به منطقه «سیتا» آمد و نزد مولوی محمد صدیق به تحصیل مقدمات علوم پرداخت و پس از چندی دوباره به موطن اصلی اش برگشت و به تحصیل علم طب پرداخت و از دانشگاه پنجاب گواهی نامه «حکیم حاذق» دریافت نمود.

حکیم فتح محمد بر اساس خوابی که دیده بود، به علم شعر روی آورد و مورد توجه بسیاری از اهل ادب قرار گرفت. حکیم بیشتر ایام به شغل طبابت اشتغال داشت و لکن خانه او کانونی برای جلب شعرا و ادبای مختلف زبان فارسی گردید.

حکیم دارای آثار مختلفی به زبان فارسی و اردو و سندی است. (رک: فارسی گویان پاکستان ۲۱۱/۱).

ض

ضیاءالدین ارشد

فرزند مرحوم میرزا خورشید عالم است که به سال ۱۹۴۱م در نابیه (هندوستان) متولد شده و در پاکستان متوطن گردید. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب به اتمام رسانده‌اند. در زبان فارسی صاحب تألیفاتی هستند و در حال حاضر به تدریس زبان فارسی در دانشکده دولتی فیصل آباد پاکستان به کار اشتغال دارند.

ضیاءالدین دیسائی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۵۵/۱

ضیاء جعفری (۱۹۰۵ - ۱۹۷۰ م)

سید عنایت علی شاه فرزند سید مرتضی است که در دهکده «جاتری» و به قولی دیگر «باتلی» از توابع «کیمل پور» به دنیا آمد. اجداد وی از ایران به شبه قاره مهاجرت کرده بودند.

سید عنایت در عنفوان جوانی تحت تأثیر تربیت خانوادگی اش به شعر و ادب فارسی روی آورد و پس از چندی اهل گوشه‌گیری و انزوا گردید. وی از انواع شعر بیشتر به غزل فارسی توجه داشت و نیز در باب سرودن رباعی به خیام توجه می‌نمود. چندان که او را «خیام سرحد» نامیدند. شعر ضیاء نمونه بارز سبک پاکستانی است. (فارسی گویان پاکستان ۳۸۲/۱)

ضیاء محمد ضیاء

فرزند حکیم عبدالرسول هاشمی است و به سال ۱۹۲۸ م در چوهامل گجرات دیده به جهان گشوده است. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب به پایان برده‌اند. ایشان صاحب تألیفاتی به شرح زیر می‌باشند.

۱- ارمغان عشق (منظوم، در نعت رسول اکرم (ص))

۲- کاروان فارسی

۳- نوای شرق (مجموعه غزلیات)

۴- مثنوی ارژنگ عشق

۵- مولانا عظامی

۶- مثنوی آهنگ عشق

و چند اثر و مقاله دیگر. مدتی است ایشان به افتخار بازنشستگی از دبیرستان دولتی پرورگجرات نایل آمده‌اند.

ط

طالعه زیدی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۶۱/۲

طاهره صدیقی

خانم دکتر صدیقی، فرزند عابد علی به سال ۱۹۳۹م در لکهنو (هندوستان) دیده به جهان گشوده است و در پاکستان متوطن گردید. استاد تحصیلات دانشگاهی را در شعبه فارسی، دانشگاه کراچی و دانشگاه تهران به پایان برده‌اند و در زمینه ادب فارسی، صاحب تألیفات هستند. از آن جمله است:

- ۱- داستان‌سرایی فارسی در شبه قاره
 - ۲- تیموریان هندوستان
 - ۳- نقش جدید (کتاب درسی فارسی)
 - ۴- فلسفه سخت‌کوشی اقبال
 - ۵- باباغانی شیرازی
 - ۶- مثنویات محمود لاهوری
- و چند اثر دیگر. ایشان به عنوان استاد و بخش فارسی، در دانشگاه کراچی به کار اشتغال دارند.

طغرای (۱۸۸۱ - ۱۹۳۱م)

فیروزالدین احمد فیروز طغرای در امرتسر به دنیا آمد. پدرش شمس‌الدین از تجار معتبر و عالم ناحیه کشمیر بود. لکن بسی چند مال و مکنت او از دست رفت و خانواده‌اش دچار فقر شد.

طغرای در عین فقر به پیشه رفوگری روی آورد و در عین حال به شعر و ادب فارسی متمایل شد، و چندان در این باب مهارت یافت که زبانزد خاص و عام شد. وی نیز در شعر پنجابی مهارت داشت و او را اولین شاعر پنجابی می‌نامند که غزل و مسمط و مستزاد و رباعی را بدان زبان آورد. پس از چندی طبع طغرای به روزنامه‌نگاری و نشر مجلات متمایل شد. به لاهور آمد و به این کار ملازمت نمود، لکن به دلیل نامساعد بودن هوای لاهور با مزاجش سرانجام به امرتسر بازگشت و در همان جا درگذشت. شعر طغرای شعری است لطیف و پرسوز و گداز، سهل و ممتنع (رک: فارسی‌گویان پاکستان ۱/۱۲۶)

ظ

ظفر اقبال

فرزند احسان علی است که در سال ۱۹۵۳م در کارلانه سند (پاکستان) دیده به جهان گشوده است و در زمینه ادب فارسی صاحب تألیفات هستند به شرح زیر:

- ۱ - نسخه‌های خطی آشیانه ادب فارسی و اردو
- ۲ - تصحیح سفینه بی‌خبر
- ۳ - تصحیح ریخته‌گویان (فتح‌الله حسین گردیزی)
- ۴ - تصحیح کلمات لاصوفیه (نوازش علی فقیر بلگرامی)

ظفر- مولانا ظفر علی خان (۱۸۷۰ - ۲۱۹۵۶ م)

مولانا ظفر علی خان فرزند مولوی سراج الدین خان است. وی در «کوت مهتر» در منطقه سیالکوت دیده به جهان گشود و پس از تحصیل مقدمات علوم وارد دانشگاه اسلامی علیگر شد و پس از آن به امور مختلف مشغول گردید. مولانا ظفر پس از چندی به لاهور آمد و کار کیاست و روزنامه نویسی پرداخت و در خبرنامه هفتگی «زمیندار» مقالات تند و انتقادی می‌نوشت و به همین سبب بود که به دستور استعمار به زندان افتاد.

وی در کار شعر و ادب فارس اهتمام خاطر داشت و معتقد بود که «ادب برای ادب» دیگر در این زمانه نباید مطرح شود بلکه «ادب برای ملت» است.

سبک شعر مولانا کاملاً سبک پاکستانی است. عمده شعر او مربوط است به مسائل ملی و میهنی و دینی از آثار او میتوان، مجموعه‌هایی به نام‌های: حبسیات، نگارستان، بهارستان و چمنستان را برشمرد.

ظهور احمد

فرزند محمد انار است که به سال ۱۹۵۸ در چک سیدا (سرگودها) پاکستان متولد شده است و تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور گذرانده‌اند. ایشان دارای تألیفاتی به زبان فارسی و اردو هستند. در حال حاضر به تدریس زبان و ادبیات فارسی در دانشکده دولتی مندی بهاءالدین، گجرات اشتغال دارند.

ظهورالدین احمد

استاد دکتر ظهورالدین، فرزند مرحوم جان محمد می‌باشند که به سال

۱۹۱۴م در امرتسر دیده به جهان گشوده‌اند. ایشان تحصیلات عالی دانشگاهی را در دانشگاه‌های پنجاب و تهران گذرانده‌اند. دکتر ظهورالدین احمد، عمری را در دانشگاه پنجاب و دانشگاه دولتی لاهور به تدریس زبان فارسی پرداخته‌اند و در حال حاضر به افتخار بازنشستگی نایل آمده‌اند. باینحال ایشان کماکان با بخش فارسی آن دانشگاه همکاری دارند. استاد دارای تألیفات مختلفی به زبان فارسی و اردو هستند بدین شرح:

ظہیر احمد صدیقی

استاد ظہیر احمد صدیقی فرزند مرحوم شفیق احمد صدیقی هستند که به سال ۱۹۳۴م در بهارنپور دیده به جهان گشوده‌اند. استاد تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به اتمام رسانده‌اند و مدتها به عنوان رئیس بخش فارسی دانشگاه دولتی پنجاب (گورنمنت کالج) به خدمات صادقانه در باب ادب فارسی اشتغال داشته‌اند. استاد در حال حاضر به افتخار بازنشستگی نایل آمده‌اند. لکن به خدمات فرهنگی خودشان در باب ادب فارسی ادامه می‌دهند. استاد ظہیر احمد صدیقی ذوق شعری کاملی دارند و قصاید و غزلیات و آثار شعری ایشان به زبان فارسی مشهور است.

نویسنده این سطور در هنگام خدمت در بخش فارسی دانشگاه دولتی لاهور، از محضر ایشان بهره‌مند شده‌ام و در تأیید سروسده‌هایشان و به اقتضای برخی آثارشان، چهار پاره‌هایی گفته است که در بعضی شماره‌های مجله «کاوش» مربوط به انتشارات «گورنمنت کالج» شمه‌ای از

آن آمده است.^۱

استاد به زبان فارسی و اردو آثاری دارند به شرح زیر:

- ۱- بوی دوست
 - ۲- دلها یکی است
 - ۳- مطالعات ادبیات فارسی
 - ۴- مجله راوی و ادبیات فارسی
 - ۵- دل بیدل
 - ۶- ترجمه فارسی «ابلیس کی مجلس شوری» از اقبال لاهوری
 - ۷- غزل فارسی
- و چند اثر دیگر.

ع و غ

عابد شاه (۱۸۸۸ - ۲۱۹۴۹)

سید عابد شاه، فرزند سید کریم بخش ازمت که در (کلی کرانی) در ناحیه کوئته به دنیا آمد. اجداد وی از ایران بدان سوی مهاجرت کرده بودند. او در خانواده با زبان فارسی مأنوس شد و تحصیلات مقدماتی را در همان مولدش گذراند و سپس به خدمت پلیس درآمد. عابد شاه شعر فارسی را نیکو می سرود و مجموعه اشعارش به عنوان (گلزار عابد) نشر یافته است (رک: فارسی گویان پاکستان ۱/ ۲۳۷)

۱. از جمله رک، کاوش، شماره ۱ سال ۱۹۹۱؛ نیز مجلات مختلف «راوی» وابسته به

عابد علی خان

عابد علی خان از استادان زبان و ادبیات فارسی در کراچی هستند. رساله دوره دکترای ایشان (عزمی شیرازی) است.

عابده پروین

خانم عابده پروین، فرزند شمشادخان است. به سال ۱۹۵۷ م در سیالکوت پاکستان دیده به جهان گشوده است. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب به پایان برده‌اند و دارای آثاری به زبان فارسی و اردو هستند.

خانم عابده پروین به عنوان دانشیار زبان و ادب فارسی در دانشکده دولتی دختران سیالکوت به کار اشتغال دارند.

عاصم - محمد عبدالوهاب خان (۱۹۰۰ - ۱۹۶۶ م)

محمد عبدالوهاب خان فرزند محمد وارث خان متولدشهر «جیپور» است. وی تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب گذراند و موفق به اخذ دانشنامه فاضل در رشته زبان و ادبیات فارسی گردید. وی پس از چندی سیر و سفر، سرانجام به کراچی آمد و به شغل تجارت پرداخت. شعر فارسی عاصم ساده و روان است.

مضمون اکثر اشعار او مربوط است به مباحث دینی و مذهبی و اخلاقی و عرفانی (رک: فارسی‌گویان پاکستان ۱/۳۵۱)

عادل - محمد عادل عاقلی (۱۸۵۱ - ۱۹۴۱)

محمد عادل عاقلی، فرزند مرحوم آخوند الله نواز، در دهکده «کنگری» از نواحی «سکر» دیده به جهان گشود. وی در دهکده‌ای به نام

عاقل در نزدیکی شهر «لارکانه» اقامت می‌کرده، و شاید از این باب در شعر «عاقل و عاقلی» هم تخلص می‌کرد.

وی به تحصیل علوم مختلف سخت مشتاق بود و با توجه به قریحه و ذوق سرشاری که داشت پس از چندی به عنوان علامه و مولانا شهرت یافت. پس از چندی عاقلی به عرفان و تصوف روی آورد و در اشعار عرفانی‌اش «مسکین» تخلص می‌کرد.

وی به تدریس علوم دینی متمایل بود. شعر عاقلی شعری است متمایل به سبک هندی اما ساده و جذاب با صبغه عرفانی و مذهبی

عبد - مولوی عبدالحق

مولوی عبدالحق فرزند مولوی کرم الهی است که در ناحیه «گوجرانواله» در نیمه دوم قرن ۱۲ هجری از مادر بزاد. وی علوم متعارف زمان رادر محضر پدر فراگرفت و سپس روی به علم طب آورد و از این طریق امرار معاش می‌نمود.

مولوی عبدالحق به شعر و ادب فارسی روی آورد و در شعر فارسی به عنوان «عبد» تخلص می‌نمود. سرانجام وی به سال ۱۳۵۶ ه. ق در «هرلانوالی» درگذشت.

آثار معروف و مشهور وی عبارت است از مثنوی «تفنگ عشق» که رنگ عاشقانه بر آن غلبه دارد. شعر عبد ساده روان و پرشور است. او در شاعری پیرو سبک غنیمت کنجاهی است.

آثار دیگر او شامل، قصاید و غزلیات اوست که چندان در اختیار نیست.

عبدالاحد جان

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۵۷/۱

عبدالاحد خان

فرزند آقا ظهور احمد است که به سال ۱۹۶۳ م در لاهور دیده به جهان
گشوده است. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب پاکستان به
اتمام رسانده‌اند. ایشان را در باب ادب فارسی و اردو آثاری است.
ایشان در حال حاضر به عنوان استاد زبان فارسی در دانشکده دولتی
قصور به کار اشتغال دارند.

عبدالجبار شیخ

(استاد زبان و ادبیات فارسی در کشمیر) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۵۸/۱

عبدالحق سبحانی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۶۴/۲

عبدالرزاق

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۵۹/۱

عبدالرشید فاضل

فرزند سید نثار حسین است که به سال ۱۹۰۷ م در قرولی (هند) دیده به جهان گشوده است. سپس عازم پاکستان و کراچی گشته‌اند. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه «آگره» به اتمام رسانده‌اند و در زمینه ادب فارسی وارو صاحب تألیفاتی به شرح زیر می‌باشند:

- ۱- مهر نیمروز (ترجمه به اردو از غالب)
- ۲- لوائح جامی (ترجمه به اردو)
- ۳- اسرار خودی (ترجمه به زبان اردو و زبان هندی)
- ۴- رموز بیخودی (ترجمه به اردو)
- ۵- احادیث حضرت رسول اکرم (ص) در شعر فارسی اقبال
- ۶- مقام گلستان در ادبیات فارسی
- ۷- مقام شاهنامه فردوسی در ادب فارسی (به اردو)
- ۸- گلشن راز جدید
و چند اثر دیگر...

عبدالسبحان

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۶۰/۱

عبدالسلیم پراچه

فرزند عبدالرشید پراچه است که به سال ۱۹۳۶ م در بهیره (بهلوال - پاکستان) دیده به جهان گشوده است. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب و دانشگاه سپاهیان انقلاب ایران به پایان برده‌اند. در زمینه ادب فارسی دارای آثاری هستند به شرح زیر:

- ۱ - خسرو و شعر او
- ۲ - اسباب تنزلی زبان و ادبیات فارسی در پاکستان و چند اثر دیگر...

عبدالشکور

فرزند چوپدری امیرالدین می‌باشند و به سال ۱۹۳۷م در فیصل آباد متولد شده‌اند. محل تحصیلات دانشگاهی ایشان در لاهور - دانشگاه پنجاب بوده است. آثاری از ایشان به زبان فارسی موجود است مانند مقاله‌ای راجع به نظیری نیشابوری و چند مقاله دیگر. ایشان در حال حاضر به عنوان استاد زبان و ادبیات فارسی، در دانشکده دولتی (میونسپل) فیصل آباد به کار اشتغال دارند.

عبدالعلی - علامه عبدالعلی آخوندزاده (۱۸۷۲ - ۱۹۴۴)

علامه عبدالعلی آخوند زاده فرزند عبدالخالق است گذشتگان وی مربوط به خانواده‌ای بودند عالم و فاضل که به آخوند زاده شهر یافته بودند.

ملا عبدالعلی در نواحی شمال (کویت قدیم) دیده به جهان گشود و مقدمات علوم را نزد پدر تحصیل کرد و سپس قصد سیر و سفر کرد و از محضر دانشمندان عصرش بهره‌ها برگرفت.

علامه به شعر فارسی روی آورد و در این باب «عبدالعلی» تخلص می‌نمود. وی به سال ۱۳۴۹ هـ. ق به عنوان قاضی القضاتی در امارات قلات اشتغال داشت. اما پس از چندی از این منصب روی برگردانید و به طب و کشاورزی روی آورد.

شعر عبدالعلی، شعری است ساده و روان و زیبا و دلنشین. شیرینی بیان و نوآوری مضامین از مختصات شعری اوست (رک: فارسی گویان

پاکستان ۱/۲۲۷)

عبدالغفار انصاری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۱/۶۱

عبدالغنی بت

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۱/۶۲

عبدالغنی فاروقی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۱/۶۸

عبدالقادر جعفری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۲/۶۹

عبدالقیوم

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۲/۷۱

عبداللطیف الصّدیقی الهند

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۲/۷۲

عبدالکریم جاگیردار

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۶۳/۱

عبدالمجید استاد

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۷۳/۲

عبدالودود اظهاردهلوی (دکتر)

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۶۵/۱

عتیق احمد خلیل

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۶۷/۱

عذرا شبنم

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۷۶/۲

عرشی - محمد حسین

حکیم محمد حسین عرشی فرزند دین محمد است که به سال ۱۸۹۶م در امرتسر به دنیا آمد. پدرش شغل زرگری داشت و پسر را به همین شغل واداشت. اما این فرزند پس از چندی به سوی تحصیل علوم ادبی سیر

کرده و طبعش به سرودن شعر متمایل گشت.
 عرشی مدتی در زادگاهش بود و به کارهای روزنامه‌نگاری
 می‌پرداخت. پس از چندی از امرتسر به لاهور آمد. شعر عرشی، شعری
 است ساده و روان متمایل به سبک دیگر شعرای پاکستانی. دیوان عرشی
 به عنوان «نقشهای رنگ رنگ» چاپ شده است، افزون بر این وی چندین
 آثار دیگری نیز دارد.

عرفانی

خواجه عبدالحمید عرفانی

عزیز عباس

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات
 فارسی ۷۶/۲

عصمت نسرين

خانم دکتر عصمت نسرين استاد زبان فارسی در دانشگاه پیشاور
 می‌باشند. ایشان تحصیلات خود را در دانشگاه تهران به پایان برده‌اند و
 مقالاتشان در مجله‌های پاکستان و ایران چاپ شده است.

عطاء - عطاء الله خان

عطاءالله خان فرزند خان محمد خان است که به سال ۱۸۹۸م در
 دهکده «کلاچی» از نواحی دیره اسماعیل خان دیده به جهان گشود.
 عطاء به هنگام طفولیت پدرش را از دست داد و مادروی به تربیت او
 همت گماشت. وی پس از طی مراحل مقدماتی تحصیل علم و ادب به

پیشاور آمد و دوره دانشکده اسلامی این شهر را گذرانید سپس به عنوان تحصیل در رشته قضاوت عازم علیگر شد. پس از آن به دیره اسماعیل خان آمد و به عنوان وکالت به رتق و فتق دعاوی مردم مشغول گردید.

عطاء به سرودن شعر فارسی تمایل داشت و از این جهت مورد احترام همه فضلا و دانشمندان آن دیار می‌باشد. شعر عطاء شعری است که بیشتر صبغه وطنی دارد. چهار مثنوی سروده است بدین شرح:

۱- درحالات ناهموار

۲- مثنوی ملاپیرخان

۳- مثنوی شاعر غزلگو

۴- مثنوی دستبرد دزد

عطاء اله کلاچی

فرزند فیض محمد خان است که به سال ۱۹۴۵ م در دیره غازی خان دیده به جهان گشود. تحصیلات مربوط به زبان فارسی را در دانشگاه پنجاب - لاهور گذرانده‌اند و تألیفاتی در باره ایران و ادبیات فارسی دارند که به شرح زیر می‌باشد:

۱- فارسی غزل

۲- فارسی رباعی

۳- فارسی مثنوی

۴- تصوف در شعر فارسی

۵- مرد کامل و اقبال

و چند اثر و سخنرانی دیگر. ایشان به عنوان استاد زبان فارسی در دانشکده دولتی (میونسپل) فیصل آباد بکار اشتغال دارند

عطاء کریم برق

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۶۸/۱

عطیه ناهید

خانم عطیه ناهید فرزند ملک عطاءالله خان است که به سال ۱۹۵۱ م در لاهور متولد شده‌اند. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به اتمام برده‌اند و صاحب آثار و مقالاتی به زبان فارسی و اردو می‌باشند.

ایشان به عنوان استاد زبان فارسی در دانشکده اسلامی دختران کویر رود لاهور به کار اشتغال دارند.

عظامی - مولانا عزیزالدین احمد عظامی (۱۸۹۸ - ۱۹۵۷ م)

مولانا عظامی، فرزند مولانا شیخ الهی بخش است که در قصبه «بدله» از نواحی هوشیار پور دیده به جهان گشود. مولانا عظامی یکی از شاگردان مشهور «گرامی» است و از برجستگان ادب فارسی (شهر لاهور و منطقه پنجاب) محسوب می‌شود.

پدر عظامی نیز اهل شعر و ادب بود و از این جهت توجهی خاص به فرزند داشت. عظامی در آغاز کودکی علوم ادبی و قرآن و صرف و نحو فارسی و عربی را نزد پدر آموخت و پس از چندی وارد دانشکده «دارالعلوم دیوبند» گردید و پس از اتمام این دوره به عرفان و تصوف سیر کرد.

وی علاقه مفراطی به شعر و ادب فارسی داشت و از این جهت به تدریس ادبیات فارسی در مدارس هوشیار پور اشتغال ورزید. پس از

تقسیم شبه قاره به ناحیه پاکستان آمد و در ناحیه سیاهیوال سکنی گزید و به کار تدریس پرداخت. عظامی شاعری عارف مسلک بود و شعر او محکم و متین و شیرین است — (رک: فارسی گویان پاکستان صفحه ۲۸۵ به بعد).

علی احمد عباسی

علی احمد متخلص به «علی» فرزند مرحوم حکیم سید فرید احمد عباسی است که به سال ۱۳۲۱ ه. ق در «امرویه» واقع در منطقه مرادآباد پا به عرصه جهان گذاشته است.

علی احمد تحصیلات مقدماتی و طب را در زادگاهش و در خدمت پدر فراگرفت و چندی به شغل طبابت در دهلی مشغول گردید. وی پس از چندی به دانشگاه علیگر رفت و تحصیلات دانشگاهی اش را گذراند و سرانجام پس از تأسیس دولت پاکستان از دهلی به لاهور مهاجرت کرد و در دانشکده زمیندار گجرات به تدریس پرداخت.

علی اهل شعر و ادب و جذب و به حال بود و به فارسی نیکو شعری می سروده، شعر او بیشتر رنگ مذهبی دارد و سبکش متمایل به سبک پاکستانی است.

علی حیدر نیر

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۶۹/۱

عناق سلجوق

دکتر عناق سلجوق از استادان زبان و ادب فارسی در دانشگاه کراچی

می باشند.

غلام دستگیر رشید

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۷۱/۱

غلام سرور خان

دکتر غلام سرور خان فرزند حیات بخش خان می باشند که به سال ۱۹۰۹م در چکوال دیده به جهان گشوده اند. استاد تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه «علیگر» به پایان برده اند و سپس عازم پاکستان شده اند و در کراچی متوطن گشته اند.

ایشان را به زبان فارسی، اردو و انگلیسی تألیفاتی است به شرح زیر:

- ۱- تاریخ شاه اسماعیل صفوی
- ۲- تاریخ شاه طهماسب صفوی (به انگلیسی)
- ۳- ادبیات فارسی جدید
- ۴- ادبیات فارسی در عهد نورالدین جهانگیر
- ۵- ادبیات فارسی در عهد عالمگیر
- ۶- ادبیات فارسی بعد از دوره اورنگ زیب
- ۷- «گل‌های بهار» و «سخن نو» و «حرف نو» و چند اثر دیگر که آماده چاپ می باشد.

استاد مدتها به تدریس زبان فارسی در دانشگاه کراچی اشتغال داشته اند و در حال حاضر به افتخار بازنشستگی نایل آمده اند.

غلام مجتبیٰ انصاری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۷۲/۱

ف

فاطمه ظهیر

خانم فاطمه ظهیر فرزند عبدالرشید میباشند که به سال ۱۹۵۶ در هند - پاکستان دیده به جهان گشوده‌اند. تحصیلات دانشگاهی را در موسسه ملی زبانهای نوین، دانشگاه قائد اعظم - اسلام‌آباد به پایان رسانده‌اند و صاحب تألیفاتی به زبان فارسی و اردو می‌باشند.

در حال حاضر ایشان به عنوان دانشیار زبان و ادبیات فارسی در دانشکده دختران «ننکانه صاحب شیخوپور» به کار اشتغال دارند.

فخرالدین رازی

فرزند مولوی فلک شیر میباشند که به سال ۱۹۵۷م در سیاهوال، پاکستان دیده به جهان گشوده است.

تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه اسلامیة بهاولپور به انجام رسانده‌اند و در باب ادب فارسی و اردو صاحب تألیفاتی می‌باشند. ایشان در حال حاضر به عنوان استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشکده دولتی «عارف واله» (سیاهوال) به کار اشتغال دارند.

فرحت ناز

خانم دکتر فرحت ناز، از محققان پاکستانی هستند که در اسلام‌آباد به

تدریس فارسی اشتغال دارند - ایشان تحصیلاتشان را در دانشگاه تهران به پایان برده‌اند - مقالات علمی، ادبی و تحقیقی ایشان در مجله‌های معروف پاکستان و ایران به زبانهای اردو و فارسی چاپ شده است. ایشان در حال حاضر دربارهٔ زندگانی «خواجه محمد پارسا» تحقیق می‌کنند.

مزید محمد بلو والا

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۷۹/۲

فوزیه گیلانی

خانم فوزیه گیلانی، فرزند سید افتخار علی شاه میباشند که به سال ۱۹۵۴م در لاهور متولد شده‌اند. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور گذرانده‌اند و در باب ادب فارسی و اردو صاحب آثاری هستند. ایشان به عنوان استادیار دانشکده کنیرد (دختران) لاهور بکار اشتغال دارند.

فیض بخش

آقای فیض بخش از فارسی دانان پاکستانی هستند که در دارالشقاقت اسلامی لاهور بکار اشتغال دارند.

ق

قادری - میان علی محمد (۱۸۵۶ - ۱۹۴۰م)

میان علی محمد متخلص به «قادری» فرزند میان بهاء الدین بن میان

محمد صالح است که در «لارکانه» در خانواده‌ای دانش دوست و اهل فضل به دنیا آمد. در ضمن تحصیل مقدمات علوم عصری در زادگاهش به تحصیل زبان و ادبیات فارسی توفیق یافت و از محضر عمویش غلام محمد متخلص به «گدا» که خود شاعر بود، بهره‌ها برگرفت. قادری روزی قصیده‌ای گفته بود و به اعتبار اهمیت آن قصیده در تمام شهر شیرینی تقسیم کرده بودند. شعر قادری بیشتر رنگ عرفان و تصوف دارد. در ضمن پرداختن به امور جاری و طب و طبابت و خدمات دیگر در تشکیل انجمنهای ادبی در شهر (لارکانه) مؤثر بوده است و بانی «بزم شاعر» در آن دیار می‌شده است. شعر او ساده و روان است و روان. دیوان شعرش به نام «دیوان قادری» و مجموعه‌ای دیگر از اشعارش تحت عنوان «گلدسته نعمت قادری» چاپ و نشر شده است. (فارسی‌گویان پاکستان ص ۲۰۵)

قاسم نیازی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۷۳/۱

قاسم یاسینی - مولانا محمد قاسم (۱۸۸۷ - ۱۹۳۱ م)

مولانا محمد قاسم، فرزند مولانا محمد هاشم است که در منطقه (گرهی یاسین) واقع در ضلع (سکر) از استان سند در خانواده‌ای با فضل و دیانت پا به عرصه حیات نهاد. وی تحصیلات مقدماتی را در زادگاهش گذراند، و از محضر استادان شعرو ادب زمانه‌اش از جمله مولانا عبدالغفور مقتدرن همایون (متوفی به سال ۱۳۳۶ ه‍.ق) و سید احمد شالی (متوفی به سال ۱۳۵۲ ه‍.ق) بهره‌ور گردید. پس از چندی صاحب درس و مبحث و مکتب و مسند گردید و شاگردانی در مکتب خویش پرورد. از

قاسم یاسینی آثاری چند باقی مانده است از آن جمله است:

- ۱- عمدة الآثار فی تذکره اخبار الکبار
- ۲- فتوای قاسمیه
- ۳- مجموعه قصاید و غزلیات
- ۴- قصه شهادت حضرت سیدالشهداء امام حسین (ع)

قاضی سید محی الدین، نسیم

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۸۱/۲

قاضی عبدالوارث

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۸۲/۲

قاضی محمد ابراهیم

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۸۳/۱

قمر اقبال عابدی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۸۴/۱

قمرالزمان

آقای قمرالزمان فرزند چوهدری جمال الدین هستند که به سال

- ۱۹۳۷م در سلطان بدرلودهی (هند) به دنیا آمده‌اند. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب به پایان رسانده‌اند. وی صاحب تألیفاتی به زبان فارسی و اردو به شرح زیر می‌باشد:
- ۱- نظامی عروضی به حیثیت نقّاد (اردو)
 - ۲- نظامی عروضی به حیثیت نشر نگار (اردو)
 - ۳- داستانهای معاصر کوتاه پرتنقید
 - ۴- ارمغان کوثر
 - ۵- نقش ایران در تمدن و فرهنگ پاکستان
- در حال حاضر ایشان به عنوان استاد زبان فارسی در دانشکده دولتی سانگله هلی شیخوپور به تدریس اشتغال دارند.

قمر غفار

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۸۴/۱

قمر قمرازی (۱۸۹۴ - ۱۹۶۵م)

ملک محی‌الدین متخلص به قمر و (قمرازی) در ناحیه (کله گام) کشمیر دیده به جهان گشود. قمر ضمن تحصیل دوره‌های مقدماتی و متوسطه در دبیرستانهای زادگاهش از محضر شعرایی چون «طغرای» بهره‌ور گردید و در سرودن شعر فارسی و اردو مهارتی بسزایافت و پس از چندی از زادگاهش به راولپندی آمد و تا آخر عمر در آن جا زیست. مجموعه کلام قمر، تحت عنوان (ارمغان کشمیر) در راولپندی چاپ و نشر گردید. و نیز بسیاری از اشعار قمر در مجلات و روزنامه‌های عصر از قبیل (الهلال) (همدرد) و (زمیندار) نشر گردیده است. شعر قمر شعری است

ساده و روان و در بردارنده معانی ملی و میهنی مرتبط به آزادی و آزادی خواهی. وی در شعر هم به روش عراقی توجه دارد و هم به سبک شعرای هندی (فارسی گویان پاکستان ۱/۳۴۷)

ک

کاشی نات پاندیتا

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱/۷۵

کاظمی حسینی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱/۷۶

کاظمی

کبیر احمد جائسی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۲/۷۷

کرم الله رامپوری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۲/۸۵

کشور اصغر

خانم دکتر کشور اصغر فرزند چوهدری عبدالستار میباشند که به سال ۱۹۴۵م در لاهور زاده شده‌اند. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به اتمام رسانیده‌اند و در باب ادب فارسی و اردو صاحب تألیفاتی هستند. در حال حاضر در دانشکده دولتی اسلامیة برای دختران، کوپر رود، لاهور بکار اشتغال دارند.

کلثوم زاهد

خانم کلثوم زاهد، فرزند میان محمد رفیق است که به سال ۱۹۶۱م در لاهور متولد شده‌اند. تحصیلات دانشگاهی را در دانشکده خاورشناسی دانشگاه پنجاب به پایان برده‌اند و صاحب تألیفاتی میباشند. در حال حاضر به عنوان استاد زبان فارسی در دانشکده ایوا - لاهور بکار اشتغال دارند.

کوکب تبریزی

میرزا محمود الحسن فرزند وزیرالحسن است متخلص به کوکب که در پیشاور دیده به جهان گشود. جد وی نورالحسن اهل تبریز بوده است و به همراه احمد شاه ابدالی وارد این منطقه شد و در این جا متوطن گردید. کوکب تحصیلات مقدماتی را در خانواده پدری، نزد دایی‌های خود فرا گرفت. و ضمن کسب و کار و معیشت به شعر و ادب فارسی روی آورد و پس از چندی شهرتی در این باب به هم رسانید. شعر کوکب شعر بیست ساده و روان که رنگ تغزلی بر آن غلبه دارد. سبک شعری وی شبیه است به شعرای کهن. (فارسی گویان پاکستان ص ۳۷۲)

گرامی، غلام قادر (۱۸۵۶ - ۱۹۲۷م)

گرامی فرزند شیخ سکندر بخش در قصبه (جالندهر) واقع در نزدیکی لاهور در خانواده‌ای رنگرز پا به عرصه حیات گذاشت. دیری نپایید که در شعر و ادب سر آمد همه اقربان شد. وی از بزرگترین شعرای خطه پنجاب به شمار می‌رود. و شاعران زیادی در عرصه شعر و ادب پرورده است.

گرامی در آغاز کودکی به تحصیل علم و ادب پرداخت. و در مساجد و مدارس مقدمات علوم و ادب را فراگرفت. وی پس از چندی در سن ۱۴ سالگی به لاهور آمد و در دانشکده خاورشناسی دانشگاه پنجاب موفق به اخذ درجه متشی فاضل گردید و در مجالس شاعر و محافل ادبی شرکت می‌جست. پس از لاهور به امر تسر آمد و به عنوان معلم زبان فارسی به تدریس در دبیرستانها پرداخت. پس از چندی ازین کار نیز مستعفی شد و پی از چندی به دربار نظام دکن راه یافت و در آن دیار مورد احترام و تجلیل همه اهل فضل قرار گرفت. گرامی حدود ۳۵ سال در دیار دکن گذراند. اما در عین حال اهل سیروسفر بود و برحسب ضرورت به (جالندهر) و لاهور رفت و آمد داشت و در شهر لاهور با علامه اقبال لاهوری آشنا شد و چون به منطقه (هوشیار پور) رسید با زنی شاعره به نام (اقبال بیگم) آشنا شد و با وی ازدواج کرد. گرامی در پایان عمر به مرض قند دچار شد و چون درگذشت او را در قبرستان (هوشیارپور) دفن کردند. بنابه نقل حفیظ جالندهری، گرامی این شاعر بلند مرتبه (مردی بود با رعب با قدی بلند و رنگی که چشمان درشتی داشت و ریشی انبوه و فراخ). آثار گرامی بخصوص دیوان شعر و رباعیاتش پس از درگذشت شاعر چاپ و نشر گردید. شعر گرائی شعر بیست متین و استوار با رنگی از تصوف و عرفان و اخلاق به همراه عواطف و احساسات رقیق و لطیف. سبک شعری او شبیه است به شعرای متقدم از نوع حافظ و نظیری و ظهوری و صائب و غالب.

گلستان خان

فرزند محمد شریف است که به سال ۱۹۳۹م در سرگودها (پاکستان) دیده به جهان گشود. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب گذرانده و صاحب تألیفاتی به زبان فارسی و اردو میباشند. ایشان در حال حاضر به عنوان استاد زبان ادبیات فارسی در دانشکده دولتی سرگودها بکار اشتغال دارند.

گلونت سینگ «ممتاز»

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۸۶/۲

گیردهاری لعل کول

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۸۰/۱

لطف اله بدوی (۱۹۰۴ - ۱۹۶۸م)

لطف اله بدوی متخلص به «لطف» در شهر «شکارپور» در نواحی سند دیده به جهان گشود. وی پس از گذراندن تحصیلات مقدماتی، به دانشگاه پنجاب آمد و به دریافت درجه منشی فاضل از آن دانشگاه نایل گردید. پس از آن وارد دانشگاه «شکارپور» شد و به تدریس در رشته زبان و ادب فارسی پرداخت. لطف اله بدوی، تحت تأثیر پسر عمویش «غلام علی مسرور» به شعر و ادب روی آورد و پیوسته درکار تألیف و تصنیف بود. لطف اله دارای کتابخانه‌ای بزرگ بود و پیوسته به مطالعه اشتغال داشت و سرگرم تألیف آثاری بود بدین شرح:

- ۱- تذکره لطفی
 - ۲- تصوف در سند
 - ۳- تاریخ اندلس
 - ۴- عروس عجم و چند اثر دیگر
- شعر لطف‌اله، شعری است ساده و روان. متمایل به سبک میرجان شاه میر (متوفی به سال ۱۷۵۴م) و فقیر قادر بخش بیدل (متوفی به سال ۱۸۵۴م) (رک: فارسی گویان پاکستان ۳۶۸)

م

ماریا بلقیس

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۸۱/۱

ماهر القادری - منظور حسین

منظور حسین فرزند محمد معشوق علی است. وی به سال ۱۹۱۶م در قریه «کسیر کلان» در ناحیه «بلند شهر» پا به عرصه حیات گذاشت. منظور حسین، تحت نظر پدرش که شاعر بود و نعت سرا، تحصیلات مقدماتی را گذراند. پس از چندی به دانشگاه «علی‌گره» رفت تا تحصیلات متوسطه‌اش را تعقیب کند. ماهر صوفی مسلک بود و پیرو سلسله قادریه، بدین جهت به ماهر القادری شهرت یافته است. ماهر پس از سیرو گشت و گذارهای مختلف، سرانجام به سال ۱۹۴۷م به پاکستان آمد و در کراچی منزل کرد. شعر ماهر شعری است ساده و روان، نمودار مضامین بکر و بدیع اما به سبک و شیوه پاکستانی. ماهر در منطقه پاکستان به عنوان

شاعری شناخته شده است. که «ادب اسلامی» رادر آن دیار مطرح کرده است. آثار وی متعدد می باشند. از آن جمله اند:

- ۱ - محسوسات ماهر
- ۲ - جذبات ماهر
- ۳ - نغمات ماهر
- ۴ - ذکر جمیل و چند اثر دیگر

متین احمد صبا

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۸۲/۱

مجتبی حسین عابدی

فرزند حکیم سید مظفر حسین است و به سال ۱۹۱۹م در حیدرآباد دکن (هند) متولد شده و سپس به کراچی نقل مکان کرده است. ایشان دارای تألیفاتی به زبان فارسی و اردو میباشند که از جمله آنهاست:

- ۱ - صمصام اسداللهی (ترجمه اردو)
- ۲ - زین الاخبار (ترجمه اردو)
- ۳ - نجوم السماء فی تراجم العلاء (ترجمه اردو)

مجیب الرحمن

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۸۳/۱

محبوب حسین عباسی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۸۷/۲

محمد ابوالخیر

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۸۴/۱

محمد ابوالمظفر

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۸۸/۲

محمد احسن مختار

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۸۹/۲

محمد اختر چیمه

دکتر محمد اختر، فرزند حاجی غلام حسین چیمه است که به سال
۱۹۴۴م در فیصل آباد دیده به جهان گشود. ایشان تحصیلات دانشگاهی را
در دانشگاه پنجاب لاهور به اتمام رساند و صاحب تألیفاتی به شرح زیر
میباشند:

۱- مقام شیخ فخرالدین عراقی در تصوف اسلامی

۲- مقالات اختر قرطاس

۳- خلیل الصادقین (ترجمه اردو از دلیل العارفین)

- ۴- تجلیات غوثیه
 - ۵- عارفان نقشبند
 - ۶- شطحیات عرفا
 - ۷- لطایف اولیاء
 - ۸- نگاهی به لمعات عراقی و چند اثر دیگر
- ایشان به عنوان رئیس بخش زبان و ادبیات فارسی در دانشکده دولتی فیصل آباد به کار اشتغال دارند.

محمد ارشادالله انصاری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۹۰/۲

محمد اسلم

فرزند چوهدری طفیل محمد است که به سال ۱۹۳۷م در پهلور، جالندهر (هند) به دنیا آمده‌اند. تحصیلات دانشگاهی را در رشته تاریخ و در دانشگاه پنجاب به پایان برده‌اند. در باب ادب فارسی، اردو و انگلیسی و در باب تاریخ و تاریخ‌نویسی آثاری دارند به شرح زیر:

- ۱- ابواللیث سمرقندی
- ۲- علی نجّارین طبری
- ۳- ناصر الدین عبدالله احرار
- ۴- خواجه خاوند محمد
- ۵- احوال و آثار اشرف جهانگیر سمنانی
- ۶- احسن الاقوال
- ۷- تفسیر بحر موج

۸- ملفوظات بنده نواز گیسو دراز و چند اثر دیگر
ایشان به عنوان استاد و رئیس بخش تاریخ در دانشگاه پنجاب لاهور به
کار اشتغال داشته‌اند و در حال حاضر نائل به افتخار بازنشستگی شده‌اند
اما فعالیت‌های علمی و فرهنگی و تحقیقی شان کماکان ادامه دارد.

محمد اسلم خان

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۸۵/۱

محمد اشرف الرحمن

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۸۶/۱

محمد افضل زاهد

محمد افضل زاهد فرزند عبدالغفور به سال ۱۹۶۲م در «دنگه» ناحیه
گجرات پاکستان دیده به جهان گشوده است مدارج تحصیلی را در
دانشگاه پنجاب لاهور به پایان برده‌اند و در باب ادب فارسی صاحب
آثاری هستند. در حال حاضر به عنوان دانشیار زبان و ادبیات فارسی در
دانشکده دولتی گوجرانواله به کار اشتغال دارند و در دانشگاه پنجاب
دوره دکتری را می‌گذرانند - موضوع رساله تحقیقی ایشان «عاقل خان
رازی و تصحیح دیوان شعر او» می‌باشد.

محمد افضل صابر

فرزند مرحوم چوهدری محمد ابراهیم می‌باشند که به سال ۱۹۴۱م

در لدھیانہ (ہند) متولد شدہ اند و سپس بہ پاکستان رحل اقامت افگندہ .
تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاہور بہ پایان بردہ اند. در
زمینہ ادب فارسی صاحب تالیفاتی ہستند. ایشان بہ عنوان استاد زبان
فارسی در دانشکدہ دولتی اسلامیہ ریلوی رود بہ کار اشتغال دارند.

محمد اقبال

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ہند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۹۱/۲

محمد اقبال (علامہ محمد اقبال لاہوری)

دکتر محمد اقبال لاہوری از اعظم شعر و ادب و حکمت و عرفان بہ
زبان فارسی و اردوست. علامہ اقبال بہ سال ۱۲۹۴ ہق (۱۸۷۷م) در
شہر سیالکوٹ در خانوادہ ای متدین و باتقوی پا بہ عرصہ حیات گذاشت.
وی تحصیلات مقدماتی را طبق رسوم آن زمان در مدارس و مساجد
سیالکوٹ طی کرد و در این ادوار بود کہ با افکار ترقی خواہانہ مأنوس
گردید و بہ شعر و شاعری روی آورد. وی پس از چندی وارد دانشکدہ
دولتی لاہور گردید و در رشتہ فلسفہ تحصیلاتش را ادامہ داد و مورد
توجہ استادان قرار گرفت و بہ دلیل آنچه آموختہ بود موفق بہ اخذ دو
مدال طلا از دانشگاه پنجاب شد.

اقبال مدتی در دانشگاه پنجاب بہ تدریس تاریخ و فلسفہ و علوم
پرداخت. سپس بہ شعر روی آورد و در بین خواص و عوام شہرتی خاص
یافت. مرحوم اقبال بہ سال ۱۹۰۵ بہ قصد ادامہ تحصیل عازم اروپا شد و
پس از چندی در آلمان از دانشگاه مونیخ دکترای فلسفہ دریافت کرد و در
ہمان سالها رسالہ اش را تحت عنوان «سیر فلسفہ در ایران» نوشت. اقبال

به سال ۱۹۰۸م دوباره به لاهور آمد. در این موقع بود که به فکر احیای تفکر دینی و اسلام پرداخت و فعالیت‌های خود را در این زمینه‌ها آغاز کرد. اقبال از بزرگترین مردان شبه قاره - پاکستان است. همت او باعث تشکیل کشور اسلامی پاکستان شد وی در سال ۱۹۳۸م دار فانی را وداع گفت. آثار اقبال نمودار وسعت نظر و توفیق کامل او در زندگی سراسر آگاهی اوست. از جمله آثار اوست:

- ۱- علم الاقتصاد
- ۲- سیر فلسفه در ایران
- ۳- اسرار خودی
- ۴- رموز بی خودی
- ۵- پیام مشرق
- ۶- بانگ درا
- ۷- زبور عجم
- ۸- جاویدنامه
- ۹- احیای فکر دینی در اسلام، و چندین اثر دیگر (فارسی گوینان پاکستان ص ۱۵۹ به بعد رک: شرح و حال آباد «جاویدان اقبال»)

محمد امین

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۸۷/۱

محمد امین خان

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۹۲/۲

محمد امین قادری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۸۸/۱

محمد انوار خان ورائچ

فرزند چوهدری غلام قادر به سال ۱۹۴۴م در گجرات دیده به جهان گشود. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به اتمام رساند و در باب ادب فارسی صاحب تألیفاتی می‌باشند. ایشان در حال حاضر استاد زبان فارسی و رئیس گروه می‌باشند و در دانشکده دولتی لاهور به کار اشتغال دارند و دیوان ملک قمی را برای اخذ دکتری تصحیح می‌کنند.

محمد ایوب حسن

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۹۳/۲

محمد باقر

مرحوم استاد دکتر محمد باقر فرزند مرحوم ملک حاکم دین به سال ۱۹۱۰م در داکخانه بنگله فیصل آباد پاکستان دیده به جهان گشوده است. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب و دانشگاه لندن به اتمام رسانده‌اند و صاحب آثار و تألیفات مهم در ادب فارسی می‌باشند. استاد مسافرت‌هایی بسیار به ایران نموده و با اساتید ادب فارسی حشر و نشر داشته است. ایشان مدتها رئیس بخش فارسی و رئیس دانشکده خاورشناسی دانشگاه پنجاب بود. از آثار حکیمی ایشان است:

۱- مدارالافاضل، در لغت، ۴ جلد

- ۲- تصحیح دیوان جویای تبریزی کشمیری
 - ۳- کیگوهرنامه
 - ۴- داستانهای پنجاب در فارسی
 - ۵- احوال و آثار و افکار علامه اقبال
 - ۶- تاریخ کوه نور
 - ۷- عبرت نامه
 - ۸- واقعات
 - ۹- تذکره زبدة المعاصرین
 - ۱۰- تذکره مخزن الغرائب و چندین کتاب و مقاله مهم و معتبر علمی
- استاد به سال ۱۳۷۳ ه‍.ش در لاهور دار فانی را وداع کرده است.

محمد بشیرانور

استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه ملتان می‌باشند ایشان تحصیلاتشان را در تهران به پایان برده‌اند و صاحب آثاری چند به زبان اردو و فارسی هستند.

محمد جلال

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) ← پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۸۹/۱

محمد حسن قاضی

فرزند مرادعلی قاضی است که به سال ۱۹۴۹م در کهوره (خوشاب) پاکستان دیده به جهان گشود. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به پایان برده و در باب ادب فارسی صاحب مقالاتی می‌باشد که از

جمله موارد زیر را می توان نام برد:

- ۱- ایران و ادبیات جدید
 - ۲- مقام اقبال در شعر فارسی
 - ۳- صادق سرمد، شاعر ملی ایران
 - ۴- آثار و احوال ملک الشعراء بهار
 - ۵- دکتر اقبال و فلسفه او
 - ۶- آثار و احوال علامه شبلی نعمانی و چند اثر دیگر
- ایشان به عنوان استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه دولتی به کار اشتغال دارند.

محمد حیدر علی کرمانی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت کرناتاکای هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۹۴/۲

محمد دلاور حسین

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت آسام - هند) — پاسداران زبان
و ادبیات فارسی ۹۰/۱

محمد رضوان الحق ندوی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت بیهار - هند) — پاسداران زبان
و ادبیات فارسی ۹۶/۲

محمد رفیق

استاد محمد رفیق فرزند میان محمد سلطان است که به سال ۱۹۴۵

میلادی در منطقه شیخوپوره دیده به جهان گشوده است. تحصیلات دانشگاهی رادر دانشگاه پنجاب گذرانده و در ادب فارسی صاحب تألیفاتی میباشد که از جمله موارد زیر را میتوان نام برد:

- ۱- ترتیب و تصحیح چهارچمن (از چندربهان برهمن لاهوری)
- ایشان به عنوان استاد زبان و ادب فارسی در دانشگاه دولتی لاهور به کار اشتغال دارند.

محمد ریاض خان

دکتر محمد ریاض به سال ۱۹۳۵م در منطقه مری از پاکستان دیده به جهان گشوده است. تحصیلات دانشگاهی رادر دانشگاه پنجاب و دانشگاه تهران به پایان برده‌اند. ایشان در سالهای ۱۳۵۲ تا ۱۳۵۶ هجری شمسی در دانشگاه تهران به تدریس زبان اردو و پاکستان مشغول بوده‌اند. مدتهای مدیدی در دانشگاه کراچی و دانشگاه آزاد علامه اقبال در اسلام‌آباد به تدریس درس فارسی مشغول بوده‌اند و در ۱۹۹۵م درود به حثات گفتند.

از ایشان آثار متفاوتی به زبان فارسی موجود است که از جمله می‌توان موارد زیر را نام برد:

- ۱- تصحیح فتوت نامه میرسید علی همدانی
- ۲- تاریخ ادبیات فارسی، چاپ لاهور
- ۳- اقبال و دیگر شعرای فارسی زبان
- ۴- کشف الایات اقبال
- ۵- احوال و آثار و افکار میرسید علی همدانی
- ۶- کتابشناسی اقبال
- ۷- یادداشتهای پراکنده اقبال

- ۸- تدوین و تصحیح کلیات فارسی اقبال
- ۹- مکاتیب حضرت شاه همدان
- ۱۰- ترجمه کتاب نقش پیامبران در تمدن جهان

محمد زیر قریشی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در احمدآباد هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۹۷/۲

محمد سرور

استاد رانا محمد سرور فرزند لال دین، متولد سال ۱۹۳۵ میلادی در سیالکوت می‌باشد. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به اتمام رسانده است و مسافرت‌هایی هم به ایران داشته است. ایشان تألیفاتی هم به زبان فارسی دارند و پس از خدمات شایسته تدریس فارسی در دانشکده دولتی لاهور به افتخار بازنشستگی نائل آمده‌اند.

محمد سعدالله

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۹۱/۱

محمد سلیمان

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۹۲/۱

محمد سیف‌الله

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه کلکته - هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۰۰/۲

محمد شبلی نعمانی

مرحوم علامه شبلی نعمانی (۱۹۱۴ - ۱۸۵۷م) از بزرگان ادب فارسی
در شبه قاره بوده است. مرحوم شبلی به فارسی نامه می‌نوشت و دارای
قریحه شاعری بود. دیوانی از آن مرحوم به یادگار مانده است و به تاریخ و
ادب فارسی سخت علاقمند بوده‌اند. شعرالعجم در پنج جلد حاکی از
تبحر و اشراف آن بزرگوار در ادب پارسی می‌باشد. همچنین کتاب سوانح
از آثار گرانقدر ایشان است. کتاب الغزالی و الکلام و چند اثر دیگر از او به
فارسی ترجمه شده است.

محمد شرف عالم

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت بیهار هند) — پاسداران زبان و
ادبیات فارسی ۹۳/۱

محمد شفیع بیج

(استاد زبان و ادبیات فارسی در سری نگر کشمیر) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۰۱/۲

محمد شفیع سهروردی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در کشمیر) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۹۴/۱

محمد شهاب‌الدین

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه بهاگلپور هند) — پاسداران

زبان و ادبیات فارسی ۹۵/۱

محمد صابر علی انصاری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در بهاگلپور هند) — پاسداران زبان و

ادبیات فارسی ۹۶/۱

محمد صدیق

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت بیهار هند) — پاسداران زبان

و ادبیات فارسی ۹۷/۱

محمد صدیق چوهدری

فرزند میان عبدالغنی است که به سال ۱۹۴۰م در هند دیده به جهان گشوده است. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب و دانشگاه تهران گذرانده و صاحب تألیفاتی به زبان فارسی و اردو می‌باشند.

از جمله مواردی است که ذکر می‌کنیم:

۱- علامه اقبال اوران کی بعض احباب

۲- مولوی حاکم علی - احوال و آثار

۳- خوش‌نویس شعرا کاتذکره

۴- گلستان سعدی (باب اول) تشریح و ترجمه

۵- سعدی شیرازی احوال و آثار و چند اثر دیگر

در حال حاضر ایشان به عنوان استاد زبان و ادبیات فارسی در

دانشکده دولتی اسلامیة لاهور به کار اشتغال دارند.

محمد صدیق خان شبلی

دکتر محمد صدیق خان شبلی استاد زبان فارسی در دانشگاه آزاد علامه اقبال اسلام آباد می باشند. وی به سال ۱۹۳۴ میلادی در لودیانه پنجاب شرقی دیده به جهان گشود. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب و تهران گذرانده اند و دارای آثاری به زبان فارسی می باشند، از آن جمله موارد زیر:

۱- تأثیر فارسی بر زبان اردو

۲- تصحیح دیوان مختصر امیدی تهرانی

۳- فارسی در کشمیر

۴- فارسی ادب کی مختصرترین تاریخ

۵- شعرای بزرگ عرفانی پاکستان

۶- ادبیات پاکستان و چند اثر دیگر

محمد صدیق شبلی

فرزند صالح محمد به سال ۱۹۴۰ میلادی در امرتسر دیده به جهان گشود. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به اتمام رسانید و صاحب تألیفاتی در زبان فارسی می باشد. ایشان به عنوان استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشکده دولتی شیخوپوره به کار اشتغال دارند.

محمد صدیق نیازمند

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت جمون و کشمیر) — پاسداران

زبان و ادبیات فارسی ۹۸/۱

محمد طارق

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۹۹/۱

محمد طاهر علی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۰۰/۱

محمد طیب ابدالی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات

فارسی ۱۰۳/۲

محمد ظفر خان

دکتر محمد ظفرخان فرزند مرحوم فتح محمد خان به سال ۱۹۲۴ میلادی در شهر جهنگ دیده به جهان گشود. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به پایان رساند و صاحب تألیفاتی در باب زبان فارسی و اردو می‌باشند. از آن جمله موارد زیر:

۱- داستان کوتاه، نگارگری امروز ایران

۲- تصحیح دیوان صرفی کشمیری

۳- احوال و آثار غنیمت کنجاهی

۴- احوال و آثار محمد افضل سرخوش

۵- مثنوی نیرنگ عشق

۶- سالم کشمیری و چند اثر دیگر

ایشان در حال حاضر پس از خدمت به عنوان استاد زبان فارسی در

دانشکده دولتی جهنگ در پاکستان به افتخار بازنشستگی نائل آمده‌اند.

محمد عارف تارر

وی فرزند شیرمحمد تارر است که به سال ۱۹۶۱م در گجرات متولد شده است. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب - بخش فارسی - به پایان برده‌اند. و صاحب مقالاتی در زمینه ادب فارسی می‌باشند. از آن جمله است: بحث در باره زندگی و آثار میرزا محمد قلی میلی هروی

درحال حاضر ایشان به عنوان استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشکده دولتی مندی بهاوالدین به کار اشتغال دارند.

محمد عبدالحکیم شرف قادری نقش‌بندی

فرزند مولوی الله دتا است و به سال ۱۹۴۴م در مرزاپور هوشیارپور هندوستان دیده به جهان گشوده است. تحصیلات عالی را در جامع رضویه فیصل آباد سپری نموده و صاحب آثاری به زبان اردو و فارسی می‌باشند. درحال حاضر به تدریس در جامع نظامیه رضویه، لاهور، جامع اسلام پوره اشتغال دارند.

محمد غفار صدیقی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در بهاگلپورایالت بیهار هند) ←
پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۰۱/۱

محمد فیروز

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه کلکته) ← پاسداران زبان و
ادبیات فارسی ۱۰۶/۲

محمد قریب خان

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت اترپرادش هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۰۷/۲

محمد قمرالدین

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت بیهار هند) — پاسداران زبان و
ادبیات فارسی ۱۰۲/۱

محمد قیس

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه بیهار- هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۰۳/۱

محمد مبشر جلالی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه بریلی در ایالت یوبی- هند)
— پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۰۴/۱

محمد محسن

(استاد زبان و ادبیات فارسی در مظفرپور هند) — پاسداران زبان و
ادبیات فارسی ۱۰۸/۲

محمد محمود الحق انصاری

دکتر انصاری فرزند مظهر به سال ۱۹۳۴م در پرتابگر هند دیده به
جهان گشود و تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه کراچی و دانشگاه
تهران به پایان رساند. ایشان به زبان فارسی و اردو آثاری دارند، از جمله

موارد زیر:

- ۱- احوال و آثار و سبک شعر و نثر ظهوری ترشیزی
- ۲- زبان اردو برای دانشجویان ایران
- ۳- ادبیات فارسی در شبه قاره هند و پاکستان و چند اثر دیگر
ایشان در حال حاضر در کراچی به سر می‌برند و با مؤسسات علمی
و ادبی همکاری دارند.

محمد مرسلین

(استاد زبان و ادبیات فارسی در کالج دهلی هند) — پاسداران زبان و
ادبیات فارسی ۱۰۵/۱

محمد مسلم نوری شبنم

(استاد زبان و ادبیات فارسی در لکهنو- هند) — پاسداران زبان و
ادبیات فارسی ۱۰۹/۲

محمد مظفر عالم

فرزند عباس علی به سال ۱۹۴۸ میلادی در پاکستان متولد شده‌اند و
تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب به اتمام رسانده‌اند. ایشان را
در باب زبان و ادب فارسی و اردو مقالاتی است. در حال حاضر ایشان به
عنوان استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشکده دولتی باغبان پوره لاهور
به کار اشتغال دارند.

محمد معتمد عباسی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه علیگره هند) — پاسداران

زبان و ادبیات فارسی ۱۰۶/۱

محمد مقبول صوفی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه کشمیر) — پاسداران زبان
و ادبیات فارسی ۱۱۰/۲ و مجموعه مقالات ۳۸۰/۱

محمد مقصود عالم

(استاد زبان و ادبیات فارسی در بیهار هند) — پاسداران زبان و
ادبیات فارسی ۱۱۱/۲

محمد منشا تابش قصوری

فرزند میان‌الله دین به سال ۱۹۴۴ م در هری پور (قصور پاکستان) دیده
به جهان گشود و در جامع نظامیه رضویه دوره درس نظامی فارسی را به
پایان برده است.

ایشان را در باب ادب فارسی و اردو مقالاتی است. در حال حاضر
ایشان به عنوان مدرّس در جامعه نظامیه رضویه اندرون لوهاری دروازه
لاهور به کار اشتغال دارند و امامت و خطابت جامع ظفریه به معرفت
اشرفیه مریدکی ضلع شیخوپوره را به عهده دارند.

محمد منصور احمد

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۱۰۷/۱

محمد منور

پروفسور محمد منور از استادان فاضل زبان فارسی و اقیانشناس معروفی در لاهور می باشند و به عنوان رئیس آکادمی اقبال به کار اشتغال دارند.

محمد منور مسعودی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در کشمیر) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۱۴/۲

محمد منیرالدین تاجی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ناگپور- ایالت مهاراشترا - هند) —
پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۱۵/۲

محمد ناظر صدیقی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت بیهار هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۱۶/۲

محمد نجم‌الآفاق صدیقی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در شهرالله آباد - ایالت اتارپرادش هند) —
پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۱۷/۲

محمد نیر علی جعفری

(استاد زبان و ادب فارسی در جامعه ملیه اسلامیہ کراچی) —
پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۱۸/۲

محمد وارث کرمانی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دیواشریف - ایالت یوبی - هند) —
پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۰۸/۱

محمد یعقوب

(استاد زبان و ادبیات فارسی در بمبئی) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۱۱۰/۱

محمد یوسف

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه دهلی) — پاسداران زبان و
ادبیات فارسی ۱۱۱/۱

محمد یوسف کوکن

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌های هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۱۲/۱

محمد یونس حسرت

فرزند شاه نوازخان است که به سال ۱۹۳۳م در انباله هندوستان متولد
شده و تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به اتمام رسانده
است. ایشان را در باب ادب فارسی و اردو مقالاتی است به شرح زیر:

۱ - کلید اقبال شناسی فارسی

۲ - کلید اقبال شناسی اردو و چند اثر دیگر

محمود حسین شیخ دایم

(استاد زبان و ادبیات فارسی در احمدآباد گجرات - هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۱۹/۱

محمود حسین صدیقی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در منطقه گجرات هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۱۶/۱

محمود طارق

فرزند نور احمد است که به سال ۱۹۶۰ در «کرپاله» پاکستان متولد شده و تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به اتمام رسانده است. در حال حاضر به عنوان استاد زبان فارسی در دانشکده دولتی جرانواله، ضلع فیصل آباد به کار اشتغال دارند و در باب ادب فارسی و اردو صاحب آثاری می باشند.

محمود عالم

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت بیهار هند) — پاسداران زبان و
ادبیات فارسی ۱۱۷/۱

محمود فیاض هاشمی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه دهلی هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۲۰/۲

محموده هاشمی

خانم دکتر محموده هاشمی از فارسی دانان پاکستان می باشند، ایشان در گروه برون مرزی (فارسی) رادیو پاکستان اشتغال به کار دارند.

محی الدین بمبئی والا

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت گجرات هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۲۱/۲

مرتاض حسین قریشی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در منطقه گجرات هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۲۲/۲

میرزا غلام رسول مجاهد

فرزند میرزا علی محمد است که به سال ۱۹۳۷ م در امرتسر (هند) دیده به جهان گشوده است. وی تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به اتمام برده است و در باب ادب فارسی و اردو صاحب تألیفاتی است. ایشان در حال حاضر به عنوان استاد زبان فارسی در دانشکده دولتی گرو نانک تنکانه - صاحب شیخوپوره به کار اشتغال دارند.

مرغوب بانهایلی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت جمون و کشمیر) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۲۳/۲

مشرقی - محمد عنایت‌الله خان (۱۸۸۸ - ۱۹۶۳م)

محمد عنایت‌الله خان معروف به «علامه مشرقی» فرزند مرحوم عظامحمد خان است که در امرتسر دیده به جهان گشوده است. وی پس از تحصیل در دانشگاه پنجاب به سال ۱۹۱۲ عازم لندن می‌شود و از دانشگاه کمبریج موفق به اخذ درجه «ترای پاس» در رشته ریاضی می‌گردد. علامه مشرقی ضمن شرکت در فعالیتهای سیاسی مربوط به هند و پاکستان بعد از چندی به لاهور می‌آید و در آنجا ساکن می‌شود و سرانجام در همان شهر چهره در نقاب خاک می‌کشد.

محمد عنایت‌الله خان، باتوجه به روحیه نظامی که داشت به شعر و ادب فارسی متمایل بود و از خود اشعار و آثاری به یادگار نهاده است. از آن جمله است آثاری چون «تذکره» «اشلوات» «قول فیصل» چکیده اشعار وی به نام «خریطة» در سال ۱۳۲۴ هـ ق در امرتسر چاپ و نشر شده است.

مصطفایی - خانم شیروانی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در علیگر هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۲۴/۲

مظفرسلطان حسن ترابی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه کلهنو هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۲۷/۲

مطیع‌الامام

دکتر مطیع‌الامام استاد زبان و ادب فارسی در کراچی می‌باشند. ایشان دارای تألیفاتی چند به زبان فارسی و اردو هستند.

مظهر محمد احمد

شیخ محمد احمد فرزند ظفر احمد است که به سال ۱۸۹۶م در «کپورتله» پا به عرصه حیات گذاشت. وی از آغاز کودکی در اثر تربیت خانوادگی به شعر و ادب روی آورد و در این باب صاحب ذوق و شوقی تمام بود.

شیخ محمد احمد، در شعر «مظهر» تخلص می‌کرد. عمده ذوق مظهر در ساختن ماده تاریخ است. شیخ محمد احمد در ایام جوانی، چندی در لاهور زیست و در دانشگاه پنجاب موفق به اخذ درجه لیسانس گردید و از این باب چندی به وکالت روزگار گذراند.

مظهر به مسلک «قادیانی» گرایش داشت و بیشتر اشعارش رنگ تبلیغی داشت. از جمله آثار اوست:

«درد بی درمان» «از انگلیسی تا عربی» و چند مقاله مختلف.

مظهر محمود شیرانی

دکتر مظهر محمود شیرانی بسال ۱۹۳۵م در رجودپور (هند) دیده به جهان گشوده است. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب لاهور به پایان برده است.

در باب ادب فارسی و اردو صاحب آثاری می‌باشد از آن جمله است:

ترتیب مقالات حافظ محمود شیرانی در باب فردوسی، شعر العجم، و ادبیات فارسی در شبه قاره و احوال و آثار حافظ محمود شیرانی

در حال حاضر ایشان به عنوان استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشکده دولتی شیخوپوره به کار اشتغال دارند.

معصوم عابدی

دکتر معصوم عابدی از فضیای پاکستانی است که به زبان فارسی آشنایی کامل دارد.

معین الدین سلفی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت بیهار هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۲۹/۲

معین الدین عقیل

فرزند سید ضمیرالدین است که به سال ۱۹۴۷م در حیدرآباد دکن (هند) دیده به جهان گشوده است. تحصیلات دانشگاهی رادر دانشگاه کراچی به پایان برده اند و در همین دانشگاه به کار اشتغال دارند. ایشان را در باب زبان و ادب اردو فارسی آثاری است.

معین نظامی

استاد معین نظامی از فضیای دانشگاه پنجاب می باشند که در بخش فارسی به تدریس اشتغال دارند. وی استادی است خوش قریحه، با ذوق و شعرشناس. توجه ایشان به شعر فارسی نمودار بصیرت اوست بر رموز ادب فارسی. آقای معین نظامی دارای آثاری چند به زبان فارسی و اردو می باشند. ایشان داستانهای کوتاه فارسی را به اردو ترجمه کرده اند که در مجلات مختلف پاکستان به چاپ رسیده است - جنگ شعر ایشان نیز به عنوان «نیندسی بو جهل آنکھین» چاپ و نشر شده است، افزون بر این چندین مقالات تحقیقی، علمی و ادبی از ایشان در مجله های معروف پاکستان به زبان اردو و فارسی به چاپ رسیده است و مجموعه شعرشان

در دست چاپ است.

مقبول احمد

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه الله‌آباد هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۱۹/۱

مقبول خان

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت مهاراشترا هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۳۰/۲

ملک غلام عباس خان

فرزند ملک محمد حیات خان است که به سال ۱۹۴۷ م در برته
(سرگودها) دیده به جهان گشوده است. ایشان تحصیلات دانشگاهی را
در دانشگاه پنجاب لاهور به اتمام برده است و به عنوان استاد زبان فارسی
در دانشکده دولتی شاهپور شهرستان سرگودها به کار اشتغال دارند.

ممتاز بیگم

خانم دکتر ممتاز بیگم استاد زبان و ادب فارسی می‌باشند که به عنوان
رئیس دانشکده دخترانه در ملتان به کار اشتغال دارند. ایشان را در باب
ادب فارسی و اردو تألیفاتی است.

ممتاز علی خان

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه علیکر هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۲۰/۱

منیر احمد درّانی

استاد زبان فارسی در دانشگاه کوئته است. ایشان به زبان فارسی مسلط هستند و در این باب دارای آثاری چند می‌باشند.

منیر عالم

دکتر منیر عالم استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های اسلام‌آباد پاکستان می‌باشند و در زمینه‌های مختلف ادب فارسی دارای بصیرت‌اند.

منیر - محمد اکبر

محمد اکبر منیر فرزند حکیم محمد حسین به سال ۱۳۱۲ ه‍.ق در «مرادپور» از توابع سیالکوت دیده به جهان گشود. اجداد منیر، همه اهل علم و ادب بوده‌اند و صاحب مناصب مختلف دیوانی. پدر منیر مردی ادیب و طیب بود و اکثر اشعار شعرای فارسی را از حفظ داشت و مکررمی‌خواند. بدین جهت منیر در خانواده پدری با شعر فارسی مأنوس گردید. منیر پس از طی تحصیلات مقدماتی در زادگاهش به سال ۱۹۱۶ م به لاهور آمد و تحصیلات دانشگاهی را در آن جا به پایان برد.

منیر پس از چندی به هند رفت و به محضر ابوالکلام آزاد رسید. سپس به سیر و سفر پرداخت و عازم ایران شد و چندی در تهران و شیراز و اصفهان و بحرین زیست. منیر به هنگام توقف در تهران محضر مرحوم ملک الشعراء بهار، رشید یاسمی، عباس اقبال آشتیانی و چند تن از بزرگان ادب را درک کرد. سرانجام در سال ۱۹۲۴ م به لاهور بازگشت و به تدریس در دانشگاه پنجاب اشتغال ورزید.

شعر منیر شعری است فصیح و روان و تحت تأثیر شعرای فارسی اما کاملاً شبیه به سبک پاکستانی. وی علاوه بر شعر فارسی نویسنده‌ای توانا

بود.

مجموعه آثار قلمی وی در مجلات و روزنامه‌های عصرش منعکس شده است.

مؤمن محی‌الدین

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت مهاراشترا هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۱۸/۱

مولانا سلمان احمد چشتی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و ادبیات
فارسی ۴۶/۲

مولوی سید حمزه حسین

(استاد زبان و ادبیات فارسی در هند) — پاسداران زبان و
ادبیات فارسی ۳۳/۲

مولوی سید قاضی الاسلام

(استاد زبان و ادبیات فارسی در منطقه راجستان هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۸۰/۲

مولوی عبدالمجید

(استاد زبان و ادبیات فارسی در کامبلی - ایالت گجرات هند) —
پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۷۴/۲

مولوی محمد شفیع

شادروان دکتر مولوی محمد شفیع (۱۸۸۳-۱۹۶۳م) از استادان بزرگ ادب فارسی در پاکستان می باشد که مدتها در بخش فارسی دانشکده خاور شناسی پنجاب به تدریس و تحقیق پرداخته است. استاد با همت تمام دائرةالمعارف اسلامی اردو را تأسیس کرد تا از این طریق خدمات خود را وسعتی دیگر بخشد. استاد در باب ادب فارسی و اردو صاحب تألیفاتی هستند از آن جمله است:

- ۱- تحقیق در باره آل میکال و سلسله های قراقویونلو و آق قویونلو
- ۲- تحقیق پیرامون وامق و عذرای عنصری بلخی
- ۳- تتمه صوان الحکم از علی بن زیدبیهق
- ۴- مطلع السعدین، تألیف عبدالرزاق سمرقندی
- ۵- مکاتبات رشیدی، از رشیدالدین فضل الله همدانی و چند اثر دیگر (رک: شرح حال استاد در مقدمه مثنوی وامق و عذرا، چاپ دانشگاه پنجاب)

مهتاب ناراین ماتور

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دهلی هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۲۲/۱

مهرالنساخان

(استاد زبان و ادبیات فارسی در بمبئی هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۳۱/۲

مهرالنسا محمد شیخ

(استاد زبان و ادبیات فارسی درایالت گجرات هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۳۳/۲

مهرنور محمد

دکتر مهرنور محمد استاد زبان فارسی در دانشگاه‌های اسلام‌آباد
است. ایشان به زبان فارسی تسلط کامل دارند و دارای آثار مختلفی
هستند. استاد مهرنور محمد، چند سال به عنوان استاد اعزامی پاکستان،
در ایران و در دانشگاه تهران به تدریس زبان اردو اشتغال داشته‌اند. و در
حال حاضر در مؤسسه ملی زبانهای نوین به تدریس اشتغال دارند.

میان رفیق احمد

فرزند حبیب احمد است که به سال ۱۹۳۸م در منطقه پنجاب پاکستان
دیده به جهان گشوده است. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه
پنجاب لاهور به پایان برده‌اند. و در حال حاضر به عنوان استاد زبان و
ادبیات فارسی در دانشکده دولتی فیصل‌آباد به کار اشتغال دارند. استاد
در باب زبان و ادب فارسی و اردو صاحب تألیفات می‌باشند.

میرزا اسدالله خان غالب (۱۷۹۷ - ۱۸۶۹م)

غالب از بزرگان ادب فارسی در شبه قاره است. وی از جهت شاعری
در بین خواص و عوام شهره بود. درباره اوست که :

بـود غـالب در گـلستان عـجم مـن ز شـوخی بـلبـل هـندوستان نـامیدمـش

غالب به شعر فارسی و اردو هر دو مسلط بود و باید وی را از جمله
معدود کسانی دانست که در شبه قاره پایه عرصه حیات نهاده است. غالب

در باب لغت فارسی و مسائل مربوط بدان صاحب آثاری است. انتقادات او بر برهان قاطع و چند اثر دستوری دیگر مشهور است و معروف. از عمده آثار اوس: مهرنیمروز، دستنبو و چند اثر دیگر.

میرزا مقبول بیگ بدخشانی

پروفسور میرزا مقبول بیگ بدخشانی یکی از خدمتگزاران صدیق زبان و ادبیات فارسی در پاکستان است. وی در ۵ ژوئیه ۱۹۰۵ م. در دیهی به نام مغلانوالی نزدیک شهر سیالکوت ایالت پنجاب متولد شد. فوق لیسانس فارسی را از دانشگاه پنجاب لاهور گرفت و ۱۹۴۸ م تدریس زبان و ادبیات فارسی را آغاز کرد. این شغل شریف را ۱۹۶۵ م ادامه داد، بعد از بازنشستگی با مراکز مختلف تحقیقی پاکستان وابسته شد و تا آخرین لحظات زندگی با اردو دائرةالمعارف اسلامی دانشگاه پنجاب لاهور همکاری می کرد. او در س ۱۹۵۹ م سفری به ایران نیز کرد. از وی چندین کتاب و مقالات علمی و تحقیقی به یادگار مانده است. دولت ایران در اعتراف به خدمات علمی و ادبی او، وی را نشان سپاس داده بود - استاد بدخشانی در ماه مه ۱۹۹۳ م در لاهور درگذشت.

آثار مهم بدخشانی بدن شرح است:

- ۱- ادب نامه ایران / تاریخ شعر و ادب فارسی از زمان قدیم تا دوره مشروطیت به زبان اردو. لاهور
- ۲- ارمغان عقیدت / جمع آوری و ترتیب منقبتها و نعتهای شعرای فارسی شبه قاره، لاهور - ۱۹۶۰
- ۳- تاریخ ایران. جلد اول / تاریخ سیاسی ایران از زمان قدیم تا دوره اشکانیان، لاهور - ۱۹۶۷
- ۴- سکینه الاولیاء / ترجمه به زبان اردو از کتاب داراشکوه، لاهور - تاریخ

ندارد

۵- تاریخ ایران جلد دوم / تاریخ سیاسی ایران از ساسانیان تا انقلاب اسلامی، لاهور - ۱۹۸۰

۶- تاریخ ادبیات مسلمانان پاک و هند / مدیر علمی و یراستار، لاهور - تاریخ ندارد

۷- لمعات جمال / تصحیح و تحشیه و مقدمه لغتهای مولانا عبدالرحمان جامی، لاهور - تاریخ ندارد

۸- ایران / سفرنامه ایران، لاهور - تاریخ ندارد

۹- سرزمین حافظ و خیام / تاریخ و جغرافیای ایران، لاهور - ۱۹۷۹

۱۰- گلزار ادب / مرتب کتاب درسی برای دانشجویان دیپلم فارسی، لاهور ۱۹۹۰

میر محمود حسین

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت میسور هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱/۱۲۳

میرولی الله (۱۸۸۷ - ۱۹۶۴م)

میر ولی الله میر، فرزند مولوی محمد سلطان میراست. سلطان میراehl شعر و ادب و ذوق و هنر بوده است. میر در «کرمالیه» واقع در نزدیکی «جهلم» متولد گردید. اجداد وی از ناحیه ترکستان بدین نواحی آمده بودند و در این منطقه سکنی گزیدند.

میرولی الله تحصیلات مقدماتی را نزد پدر و استادان دیگر آموخت و به منظور پی گیری تحصیلاتش به لاهور آمد و موفق به اخذ درجه لیسانس ادبیات فارسی و رشته حقوق از دانشکده های این شهر گردید. میر، مدتی

به کار وکالت پرداخت و سرانجام به سال ۱۹۵۰م به عنوان رئیس دانشکده حقوق دانشگاه پیشاور انتخاب گردید.

میر به زبان و ادب و فرهنگ فارسی علاقه‌ای وافر داشت. وی در شعر فارسی به عنوان «میر» تخلص می‌نمود. این شاعر، در ناحیه سرحد از شعرای سرآمد زبان فارسی محسوب می‌شد. شعر میر، شعری است پرشور. سبک شعری او شبیه است به سبک شعرای عراقی با تأثیری چند از سبک هندی. از این شاعر، آثار متعددی باقی مانده است. آثاری از نوع:

۱- باده ناب

۲- منتخبات اشعار فارسی

۳- مجموعه کلام فارسی

۴- گلبانگ حیات

۵- نمکدان فصاحت

۶- ماه و پروین و چند اثر دیگر

(رک: فارسی‌گویان پاکستان - ص ۳۳۷)

میکش - مرتضی احمدخان (۱۸۹۹ - ۱۹۵۹م)

مرتضی احمد خان درانی فرزند مرید احمدخان در دهکده «بهدم» از نواحی جالندهر دیده به جهان گشود. اجداد میکش اهل فضل و ادب بوده‌اند و به زبان فارسی تکلم می‌نموده‌اند. مرتضی احمدخان تحصیلات مقدماتی را در زادگاهش گذراند و پس از چندی به عزم تحصیل وارد لاهور شد و در آن جا به تحصیلات دانشگاهی ادامه داد و پس از فراغ از تحصیل به کار نویسندگی و از جمله روزنامه‌نگاری پرداخت. مرتضی احمدخان به شعر و ادب فارسی بسیار علاقمند بود و در شعر فارسی به «میکش» تخلص می‌کرد. میکش مردی بود آزادی خواه و بدین جهت وی

در نهضت‌های استقلال طلبانه مردم شبه قاره پاکستان عاملی مؤثر بود.
مرتضی احمدخان درّانی دارای آثار مختلفی است از آن جمله‌اند:

- ۱- الهامی افسانی
 - ۲- تقدیر و تدبیر
 - ۳- اخراج اسلام از هند
 - ۴- تاریخ اسلام
 - ۵- مجموعه کلام فارسی
 - ۶- دودل ، و چند اثر دیگر
- (رک: فارسی گویان پاکستان ۳۱۱)

■

میمن عبداللطیف

(استاد زبان و ادبیات فارسی درایالت گجرات هند) ← پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۳۴/۲

ن

نادره خاتون صدیقی

(استاد زبان و ادبیات فارسی درایالت اترپرادش هند) ← پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۳۵/۲

ناریندر بهادر سری واستاوا

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت اترپرادش - هند) ←
پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۳۶/۲

نازش - ابوظفر سید (۱۹۰۰ - ۱۹۷۳م)

ابوظفر سید امام علی رضوی، فرزند سید امیر علی رضوی است. وی در لاهور متولد شد. و تا آخر عمر در همین شهر زیست. نازش از آغاز جوانی با شعر و ادب فارسی مأنوس بود و پس از تحصیل دوره‌های مقدماتی و عالی، به شعر و ادب فارسی اهتمامی خاص می‌ورزید. وی در غزل فارسی به «نازش» تخلص می‌کرد.

اجداد نازش اهل خراسان بودند و از مشهد رضوی به نواحی شبه قاره مهاجرت کرده بودند. به همین جهت بود که شاعر از دوران صباوت با زبان فارسی مأنوس شده بود و چون تحصیلات دانشگاهی‌اش را به اتمام رساند، به تشکیل جلسات ادبی در شهر لاهور علاقمند بود. شعر نازش، شعری است ساده و رسا و متمایل به سبک هندی. از نمونه آثار اوست، «گل نخستین» «نواى امروز» و چند اثر دیگر (رک: فارسی‌گویان پاکستان ۴۰۵)

ناصر الملک (۱۸۹۷ - ۱۹۴۳م)

محمد ناصرالملک فرزند شجاع‌الملک والی چترال است که در همان محل دیده به جهان گشود. وی تحصیلات مقدماتی را در همان محل به پایان برد و پس از چندی به پیشاور آمد و در دانشکده اسلامیة پیشاور به تحصیل پرداخت.

ناصر پس از طی مدارج تحصیلی وارد امور دولتی شد و بدین طریق منشأ خدمات بزرگی گردید. ناصرالملک از دوران کودکی به شعر و ادب فارسی علاقمند بود و بتدریج آثار گرانقدری در این باب از خود به یادگار نهاد. از جمله آثار اوست: صحیفۃ التکوین، تحفة الابرار، مشرق الانوار که هر سه اثر به صورت مثنوی سروده شده است.

شعر ناصر، شعری ساده و روان بارنگی از عرفان و تصوف بود.

ناصر - ملک ناصر علی خان

ملک ناصر علی خان، فرزند خان صاحب حاجی ملک رحمن است که به سال ۱۹۰۱م در پشاور متولد شد. پدر ناصر از معاریف پشاور بود و به زهد و علم و معرفت اشتهاری تمام داشته است. ناصر از اوان کودکی به زبان و شعر و ادب فارسی متمایل بود. توجه او به زبان فارسی موجب آن گردید تا در تشکیل انجمنهای ادبی در شهر پشاور همت گمارد. از جمله وی در انجمنهای «بزم سخن» و «بزم انیس» شرکت می کرد و بدین رو به انجمن رونق و اعتباری خاص بخشید.

ملک ناصر به انواع شعر فارسی - خاصه قصیده سرایی متمایل بود. بیشتر اشعار او رنگ ملی و میهنی دارد. سبک شعر او ساده و روان است. (رک: فارسی گویان پاکستان ۴۸۷)

ناصر - سید محمد ابراهیم رضوی (۱۹۱۰ - ۱۹۶۷م)

سید محمد ابراهیم رضوی متخلص به «ناصر» فرزند حکیم حاج علی قاسم خراسانی است که در «شیرکوت» از ناحیه «بجنور» متولد گردیده است. پدر ناصر، معروف به حاج سیدعلی و مشهور به «درویش خراسان» اهل زهد و معرفت و تقوی و دیانت بوده است. ناصر به دلیل تعلیمات خانوادگی و تربیت مادری، از کودکی به زبان فارسی سخن می گفت. وی در محضر پدرش مقدمات علوم و معارف عصر را فرا گرفت و پس از چندی در معیت پدر به سیرو سفر پرداخت و سرانجام به سال ۱۹۵۱ به پاکستان آمد و به کار اداری مشغول شد.

ناصر به شعر و ادب فارسی بسیار متمایل بود. پایان زندگی وی همراه

درد است و رنج. بیشتر اشعار وی در مجلات و روزنامه‌های محلی به چاپ رسیده است و برخی هم بر اثر سوانح مختلف حیات در معرض نابودی قرار گرفته است (رک: فارسی گویان پاکستان ۳۵۶)

ناظم - مولانا محمد ابراهیم سندی (۱۸۸۹ - ۱۹۶۴م)

مولانا محمد ابراهیم سندی، فرزند مولانا محمد هاشم است که در ناحیه سکر سندی پای به عرصه حیات نهاد. وی تحصیلات مقدماتی را نزد پدر و خویشاوندانش آموخت و پس از تحصیل علوم و معارف لازم، به کارتدریس و تحقیق پرداخت و در حلقه درسش شاگردان بسیاری را تربیت کرد. ناظم به سرودن شعر فارسی و اردو هردو متمایل بود. سبک و شیوه بیان وی شبیه است به سبک هندی. وی را در باب شعر و ادب فارسی آثاری است از نوع:

- ۱ - مامریدان
- ۲ - آداب الرسول
- ۳ - رساله معراج نامه
- ۴ - رساله لباس النبی و چند اثر دیگر

نائمه خورشید

خانم نائمه خورشید، فرزند خورشید علی در شادیاغ لاهور به دنیا آمد، وی فارغ التحصیل دوره فوق لیسانس فارسی دانشکده‌های پنجاب می‌باشند و به تدریس در مراکز علمی در لاهور اشتغال دارند و برای دکتری در دانشگاه پنجاب لاهور مشغول به تحقیق و نوشتن پایان‌نامه است.

نبی هادی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه علیگر هند) — پاسداران
بزبان و ادبیات فارسی ۱۲۵/۱

نثار احمد انصاری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در گجرات هند) — پاسداران زبان و
ادبیات فارسی ۱۲۶/۱

نثار احمد فاروقی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه دهلی) — پاسداران زبان و
ادبیات فارسی ۱۲۷/۱

نجابت حسین

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت بیهار هند) — پاسداران زبان
و ادبیات فارسی ۱۳۸/۲

نجم النساء بیگم

(استاد زبان و ادبیات فارسی در حیدرآباد هند) — پاسداران زبان و
ادبیات فارسی ۱۳۹/۲

نجمه صدیقه

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه عثمانیه هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۲۸/۱

ندیم بخاری - سید عطاءالله شاه (۱۸۹۲ - ۱۹۶۲م)

سید شرف‌الدین احمد عطاءالله شاه بخاری، فرزند حافظ سید ضیاءالدین بخاری است که در نواحی پتنه دیده به جهان گشوده است. اجداد وی از نواحی ایران به شبه قاره آمده بودند و در این منطقه مورد تعظیم و تکریم همگان واقع شده بودند. خانه پدری ندیم بخاری مجمع علما و دانشمندان شده بود و بدین سبب ندیم بخاری از عهد کودکی به شعر و ادب فارسی متمایل بود و در محیط خانوادگی تجربیات لازم رادر باب ادب فارسی فراگرفته بود.

ندیم پس از تحصیل مقدمات علوم و سیر و سفرهای لازم پس از چندی به امر تسر آمده به وعظ و تبلیغ و ارشاد مردم همت گماشت. وی پس از جنگ جهانی اول و شروع نهضت‌های آزادی خواهی، به جمع آزادی خواهان پیوست و چندی در راه سیاست گام نهاد و ضمن تحمل ناملایمات و زندان به کار ادب نیز دل بسته بود. ندیم عطاءالله شاه، شاعری آزاده، متین و پرجاذبه و در فصاحت و بلاغت مشهور و معروف بود. شعر ندیم شعری است ساده و محکم و استوار. اکثر مضامین شعری او اخلاقی و دینی و تربیتی است. مجموعه آثار وی تحت عنوان «سواطع الالهام» به سال ۱۹۵۵ در ملتان چاپ و نشر گردیده است.

نذر احمد حافظ

فرزند ضمیر احمد الشیخ است که در منطقه یوبی دیده به جهان گشوده است و تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب به اتمام رسانده است. ایشان مؤسسه دانشکده خطاطی را در لاهور تأسیس کرد و در باب ادب فارسی و اردو صاحب آثاری است از آن جمله:

۱- فرهنگ عصریه (اردو-فارسی)

۲ - خلاصه مثنوی مولوی

۳ - ترجمه چهار مقاله (اردو)

۴ - چهل سوال و چند اثر دیگر

ایشان به عنوان رئیس دانشکده شبلی لاهور به کار اشتغال داشته‌اند.

۳۱۰ - نذر حسین چوهدری

استاد زبان فارسی در اسلام‌آباد پاکستان است. استاد نذر حسین در باب ادب فارسی و اردو صاحب تألیفات هستند.

نذیر احمد

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه اسلامی علیگره) —

پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۲۹/۱

نرگس جهان

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه دهلی) — پاسداران زبان و

ادبیات فارسی ۱۳۱/۱

نسرین اختر ارشاد

خانم دکتر نسرین اختر فرزند خواجه محبوب حسین است که به سال

۱۹۴۱م در گوجرانوله، پاکستان دیده به جهان گشوده است. ایشان

تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب و دانشگاه تهران به پایان

برده‌اند و در باب ادب فارسی و اردو صاحب تألیفات می‌باشند، از آن

جمله است:

۱ - نامه‌های اورنگزیب عالمگیر

- ۲- اقبال و وجودزن (اردو)
 - ۳- رموز فارسی «ترجمه گلستان»
 - ۴- اشاریه نثری نگارشات همایون نامه
 - ۵- مومن خان مومن کی فارسی شاعری و چند اثر دیگر
- ایشان به عنوان استاد زبان فارسی در دانشگاه پنجاب لاهور به کار اشتغال دارند.

نسرین طاهره

خانم نسرین طاهره که به سال ۱۹۵۸م در لاهور متولد شده است و تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه پنجاب به اتمام رسانده است. ایشان را در باب زبان و ادب فارسی و اردو آثاری است. در حال حاضر ایشان به عنوان مدرس زبان و ادبیات فارسی در دانشکده کوئین میری لاهور به کار اشتغال دارند.

نسیم اختر

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت بیهار هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۴۰/۲

نسیم (دکتر ک. ب. نسیم)

دکتر نسیم استاد زبان فارسی در پشاور می باشند. ایشان را به زبان فارسی و اردو آثاری است چند که در نوع خود ممتاز می باشند.

نشر - سردار عبدالرَب خان (۱۸۹۹ - ۱۹۵۸م)

سردار عبدالرَب خان متخلص به «نشر» فرزند مولوی عبدالحنان

است. نشتر در پیشاور دیده به جهان گشود و پس از تحصیل مقدمات علوم ادبی در این محل، به شعر و ادب فارسی روی آورد. وی تحصیلات دانشگاهی را در دانشکده «ادوارد» در همان پیشاور به اتمام رساند و پس از چندی به قصد تحصیل در رشته حقوق عازم دانشگاه علیگر گشت. نشتر پس از طی تحصیلات این دوره، به موطنش پیشاور برگشت و در نهضت‌های مختلف آزادی خواهانه شرکت جست تا آن که در ردیف رهبران خوب مسلم لیگ قرار گرفت.

نشتر به شعر فارسی و اردو هردو سخت متمایل بود. شعر او بیشتر رنگ ملی و میهنی دارد با صبغه‌ای از تصوف و عرفان و اخلاق (رک: فارسی‌گویان پاکستان ۱/۲۹۹).

نصیر احمد صدیقی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در علیگر هند) — پاسداران زبان و

ادبیات فارسی ۱۴۱/۲

نصیر میان قاضی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در احمدآباد گجرات هند) —

پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۳۲/۱

نظام احمد قریشی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه بهوپال هند) — پاسداران

زبان و ادبیات فارسی ۱۳۳/۱

نظام‌الدین ایس گوریکر

(استاد زبان و ادبیات فارسی در ایالت مهاراشترا هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۳۴/۱

نعیم الدین قریشی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در بخش فارسی رادیو سراسری
هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۴۲/۱

نفیس جهان

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دبیرستانهای دهلی هند) —
پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۴۳/۱

نکتهت یاسمین

ختر چوهدری نذیر احمد که به زبان فارسی نیک آشناست در این
باب صاحب آثاری نیز می‌باشند.

نواب اقبال احمد

(استاد زبان فارسی در کالج وابسته به دانشگاه دهلی هند) —
پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۳۵/۱

نواب الدین انصاری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دبیرستانهای دهلی هند) —
پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۴۴/۲

نورالحسن انصاری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه دهلی هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۳۶/۱

نورالسعيد اختر

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه بمبئی هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۳۸/۱

نیر مسعود رضوی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه لکهنو هند) — پاسداران
زبان و ادبیات فارسی ۱۳۹/۱

و

وجیه الدین

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشکده ادبیات بروداور گجرات
هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۴۰/۱

وحشت - رضاعلی (۱۸۸۱ - ۱۹۵۶م)

رضا علی متخلص به «وحشت» فرزند مولوی شمشادعلی است. وحشت در کلکته دیده به جهان گشود و تحصیلات مقدماتی را در همان زادگاهش گذراند و پس از چندی به عنوان استاد زبان فارسی در دانشکده اسلامیة کلکته به کار مشغول شد. وحشت پس از تشکیل دولت پاکستان بدین کشور آمد و در «داکا» مستقر شد و تا آخر عمر در این منطقه زیست.

وحشت از زمان کودکی و نوجوانی به شعر و ادب فارسی متمایل بود. وی غزل را نیکو می‌سرود و در دیگر انواع شعر نیز تبخّری داشت. وی از شاعران برجسته شبه قاره محسوب می‌شود. دیوان وحشت نخستین بار به سال ۱۹۱۰م و دیگر بار به سال ۱۹۵۰م چاپ و نشر گردید (رک: فارسی‌گویان پاکستان ۲۷۳/۱)

وحید قریشی

دکتر وحید قریشی از استادان مشهور زبان فارسی در پاکستان لاهور می‌باشند. ایشان مدتها به عنوان استاد زبان در دانشگاه پنجاب به کار اشتغال داشته‌اند و شاگردان زیادی دست پرورده ایشان هستند. استاد مدتی مسؤول مؤسسه «بزم اقبال» در لاهور بوده‌اند و به اهتمام ایشان در این مؤسسه آثار مختلفی چاپ و نشر گردیده است. استاد قریشی دارای صفات اخلاقی ممتازی است که در بین همگان شهرت دارند. خانه استاد مجمع فضلا و دانشمندان است. استاد به جمع‌آوری نسخ خطی فارسی بسیار شایق می‌باشند. و در حال حاضر به عنوان مدیر آکادمی اقبال کارهای فرهنگی و تحقیقی اشتغال دارند.

ولی‌الحق انصاری

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه لکهنو هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱۴۳/۱

هادی حسن

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه علیگر هند)

هادی مچهلی شهری (۱۸۹۰ - ۱۹۶۴م)

هادی مچهلی شهری فرزند مرحوم مولوی سید عبدالرزاق است. پدر هادی اهل شعر و ادب بود و به عنوان «شاکر» تخلص شعری می نمود. شغل وی قضاوت بود. تولد هادی در «مچهلی شهر» در استان «یوپی» روی داد. هادی در آغاز صباوت تحت تعلیمات پدر قرار گرفت. و چون پدرش به شعر و ادب فارسی علاقمند بود. هادی از او ان کودکی با زبان فارسی مأنوس گردید. هادی پس از گذراندن دوره های تحصیلی در دانشگاه علیگر و پس از تشکیل دولت پاکستان به کراچی آمد و تا آخر عمر در این شهر زیست.

هادی به شعر و ادب فارسی و اردو هردو مایل بود. دیوان اشعار او به زبان اردو تحت عنوان «نوی دل» در الله آباد نشر یافته است. شعر فارسی هادی بلیغ و فصیح است. علاقه وی به فرهنگ ایرانی در اشعارش هویدا است. بیشتر اشعار فارسی و اردوی این شاعر، در نشریات محلی و در عصر وی چاپ و نشر گردیده است. (رک: فارسی گویان پاکستان ۱/ ۳۲۲)

هرومل سدارنگانی

(استاد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه بمبئی و رئیس بخش فارسی رادیوی هند) — پاسداران زبان و ادبیات فارسی ۱/ ۱۴۵

ی

یعقوب - مولانا محمد (۱۸۷۷ - ۱۹۵۶م)

مولانا محمد یعقوب فرزند مرحوم قمرالدین است که در «کوکلی عبدالرحمن زئی» واقع در نواحی کوئته پای به عرصه حیات نهاد. یعقوب

در کودکی پدر و مادرش را از دست داد و بدین ترتیب از نعمت تربیت آنها محروم ماند. وی پس از طی دوران کودکی به شهرهای مختلف قندهار، پیشاور و دهلی رفت و ضمن سیر و سفر از محضر استادان زبان و ادب فارسی بهره برگرفت و سرانجام به موطنش بازگشت.

شعر یعقوب شعری است از جنبه بیان متوسط اما از جنبه معنوی استوار. آثار متعددی از این شاعر چاپ و نشر شده است. از آن جمله می باشد:

- ۱ - مرآة المفاتیح
- ۲ - مخزن النجاح
- ۳ - قواعد فارسی
- ۴ - مجموع نظیر و چند اثر دیگر

یونس جعفری، محمد

استاد زبان فارسی در شبه قاره است. ایشان به شعر و ادب فارسی علاقه ای خاص دارند. استاد یونس جعفری ضمن تحقیق و تدریس، به نشر آثارشان می پردازند. پاسداران زبان و ادب فارسی ۳۷۹/۱

